

«Unge kvinner som velger bygda»

*En casestudie om kvinners motivasjon for å flytte tilbake
til bygda*

Helene Riseth Sommerdal

Masteroppgave

Våren 2024

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg tematikken rundt unge voksne og fraflytting fra bygdene i Norge. For å avdekke et mangelfullt felt i forskningen, har denne studie satt søkelys på unge kvinner som har flyttet vekk, og som har valgt å vende tilbake til bygda. Hva kan deres erfaringer fra å ha bodd i by og bygd, si om valget av å bosette seg på bygda? For å finne svar på kvinnes rurale migrasjon er det blitt benyttet en kvalitativ tilnærming. Det er gjennomført to fokusgruppeintervjuer, én med kvinner og én med menn, der alle kommer fra Kvam i Vestland fylke. Studiens teoretiske rammeverk bygger på begreper som er sentrale i forståelsen av kvinnes migrasjon, med en hovedvekt på begrepene «rural habitus», refleksivitet og identitet. Studien indikerer at bakgrunnen for kvinnes rurale migrasjon i stor grad er forankret i at de selv er vokst opp på bygda, og har en smak for det rurale. Samholdet i bygda samt nære relasjoner til venner og familie, er av stor betydning og gjør at kvinnene identifiserer seg med et «oss» og en felles bygdeidentitet. I tillegg er det tydelig at kvinnene verdsetter tryggheten i rurale samfunn, særlig i henhold til egne barn. Kvinnene har tatt et refleksivt valg i å bosette seg på bygda, noe som kan knyttes til ønsker om identitet og levemåte.

Forord

Jeg vil benytte anledningen til å takke min veileder, Lise Widding Isaksen. Takk for dine raske tilbakemeldinger og oppmuntrende innspill.

Takk til alle hyggelige mennesker jeg har vært i kontakt med i Kvam. Lokalbefolkningen har vist mye engasjement rundt oppgaven og vært ekstremt hjelpsomme. Spesielt takk til ordføreren som satte meg i kontakt med bekjente og for lån av Heradsstyresalen. Og ikke minst takk til alle informanter som har stilt til intervjuene. Uten dere hadde jeg ikke stått igjen med en oppgave i dag.

Familie og venner har vist støtte og fine ord. En ekstra takk til mamma og søster som har bidratt med korrekturlesing av oppgaven. Jeg vil også trekke frem gjengen på lesesal som har vært et støttende fellesskap, og som ikke minst har gjort den siste tiden av studieløpet innholdsrikt og bra!

Til sist vil jeg takke min kjære samboer. Tenk at vi begge har stått i masterskrivingen samtidig og likevel klart å holde hjulene i gang hjemme! Spesielt takk for hjelp med kildehenvisning, det har blitt mange fine samtaler om APA7 før leggetid.

Da satt jeg her ved veis ende etter atten år med skolegang. Det kunne ikke blitt avsluttet på en bedre måte! Denne masteroppgaven markerer slutten på en lang, fin og lærerik tid her i Bergen. Nå står nye utfordringer for tur!

Bergen, juni 2024

Helene Riseth Sommerdal

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Presentasjon av Kvam	2
1.3 Oppgavens disposisjon	3
2.0 Tidligere forskning	4
2.1 Immobilitet og urban mobilitet.....	4
2.2 Bygdediskurser	5
2.3 Kjønnsnormer i rurale samfunn.....	6
3.0 Teoretisk rammeverk.....	9
3.1 Sosiale forhold i rurale samfunn.....	9
3.2 Strukturperspektiv	10
<i>Rural habitus</i>	10
<i>Symbolsk kapital</i>	11
3.3 Aktørperspektiv	11
<i>Flytende modernitet og mobilitet</i>	11
<i>Identitet og refleksivitet</i>	12
<i>Fremstilling av identitet</i>	13
4.0 Metode	15
4.1 Casestudie.....	15
4.2 Fokusgruppeintervju.....	16
4.3 Utvalg	16
<i>Rekruttering</i>	16
<i>Presentasjon av informantene</i>	17
<i>Refleksjoner rundt gruppene</i>	18
4.5 Datainnsamlingen.....	19
<i>Forskerposisjon</i>	20
<i>Lydopptak og transkribering</i>	21
4.6 Etske hensyn.....	22

4.7 Datakvalitet	23
<i>Reliabilitet</i>	23
<i>Overførbarhet</i>	24
5.0 Analyse & diskusjon	25
5.1 Fortolkninger av bygda	25
«Det e en sånn trygghet og en heimafølelse»	25
<i>Strukturelle fordeler</i>	28
<i>Annen refleksjon</i>	32
5.2 Kjønnsnormer på bygda	33
<i>Inne/ ute</i>	33
<i>Praktiske ferdigheter</i>	38
<i>Forestillinger om moderne kjønnsnormer</i>	43
5.3 Sosial tilhørighet	49
«Familien er en del av arenaen»	50
<i>Samholdet i bygda</i>	51
<i>Vennskapelige relasjoner</i>	56
<i>Annen refleksjon</i>	62
5.4 Ideelle levemåter	63
<i>Se muligheter og ikke gro fast</i>	63
«Du har jo faktisk budd her heile livet»	69
<i>Annen refleksjon</i>	71
6.0 Konklusjon	73
6.1 Videre forskning	75
7.0 Litteraturliste	76
Vedlegg: Intervjuguide	83
Vedlegg: informasjonsskriv	86

1.0 Introduksjon

For noen år tilbake fikk jeg i oppgave å lese en roman skrevet av Helga Flatland (2011) *Bli hvis du kan, reis hvis du må*. Boka som tar for seg en liten bygd der «alle kjenner alle», introduserte meg til et annerledes miljø enn det jeg selv var vokst opp i. Hvor ulikt det kan være å vokse opp i en bygd sammenliknet med i en by, gjorde meg nysgjerrig. I boken kjenner alle de fire barndomsvennene på et drag etter å reise bort fra bygda etter endt skolegang. Samtidig kjenner guttene på tryggheten de er vokst opp med, og kreftene som holder dem tilbake. Hvordan miljøet i den lille bygda både støter vekk og trekker menneskene tilbake, var noe som vekket en interesse i meg. Hva er det med bygda som får en til å bli eller flytte fra slike steder, og hva er det som får en til å flytte tilbake?

Det ligger mange små bygder og lokalsamfunn rundt om distriktene i Norge.

Et gjennomgående tema i den offentlige sfære er imidlertid problematikken rundt den økte fraflyttingen fra distriktene (Lysgård et al., 2000). Siden etterkrigstiden og frem til i dag, har flyttestrømmen i Norge vært preget av sterk sentralisering og urbanisering. Til tross for at landet i en europeisk sammenheng ikke kan betraktes som sterkt urbanisert, har det skjedd en betydelig mobilisering fra bygdene. I 2022 bodde omtrent 16% av den norske befolkningen i rurale områder (World Bank, 2022). Som en følge av flyttemønstrene er det skapt bekymringer på nasjonalt nivå der medieoverskrifter uttrykker følgende: *Småkommuner forgubbes* (Sandmo & Børstad, 2012), *Norge - et land med store byer og distrikter med gamle mennesker?* (Lyngstad, 2023) og *Byene vokser - distriktene blør* (Løland & Aarsæther, 2020). Tall fra Statistisk sentralbyrå kan videre bekrefte at distriktskommunene også vil oppleve en sterk nedgang i antallet innbyggere de kommende årene (Leknes, 2020). Slik vil kommunene fortsette å forminskes, noe som på sikt kan utgjøre et større nasjonalt problem. I 2023 kom regjeringen ut med en distriktsmelding om å øke folkevekst i norske distrikter (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023). I tillegg jobber de fleste distriktskommuner med å aktivt tiltrekke seg nye innflyttere (Grimsrud & Aure, 2012). For å øke folketallet og dempe fraflyttingen fra de rurale samfunnene, er det viktig å studere tilbakeflyttingen til distriktene (Grimsrud & Aure, 2012). Derav vil det være nødvendig å få innsikt i tilbakeflytteres tanker og holdninger tilknyttet deres rurale migrasjon.

1.1 Problemformulering

Det er gjort en rekke ulike studier på unge voksnes fraflytting fra bygdene. Det eksisterer imidlertid lite forskning på unge voksne og deres tilbakeflytting til bygda. Ifølge Wiborg (2003, s. 176) kommer lokal tilhørighet mest til syne i møte med sine motsetninger og fravær. Det vil si at betydningen av bygda, spesielt kan være framtrædende for de som bor eller har bodd andre steder. Dessuten kan en tenke seg at det og ha erfaringer fra å bo i urbane samfunn, gjør en mer bevisst på forholdet mellom by og bygd i valget om rural mobilitet. Derfor ønsker jeg og rette inn studien mot unge voksne som har bodd i byer og større tettsteder, og som har valgt å flytte tilbake til bygda. I tillegg viser forskning at det eksisterer kjønnete forskjeller i kategorien rurale ungdom (Eriksen & Andersen, 2021; Rye, 2011). Det er særlig stor forskjell i flyttemønstre mellom kvinner og menn som vokser opp i rurale områder (Grimsrud, 2012, s. 16). Så mye som 80% av kvinnene som vokser opp i rurale strøk, flytter vekk fra kommunen før de fyller 40 år (Grimsrud, 2012, s. 16). Til sammenlikning gjelder dette 65% for mennene. Eriksen og Andersen (2021) viser dessuten at unge kvinner ofte har dårligere mental helse jo mindre sentralt de bor. Det vil av den grunn være sosiologisk interessant å inkludere kjønn når det skal studeres mobilitet i et by- land perspektiv.

I denne studien ønsker jeg å bidra med ny kunnskap om kjønnete flyttemønstre innen bygdeforskning, ved å ta for meg unge kvinner som har flyttet ut av bygda og som har valgt å vende tilbake. Hensikten er å kunne bidra med kunnskap om samfunnsproblemet Norge står overfor i dag angående økt fraflytting og lave folketall i distriktene. For å finne ut av dette er problemstillingen som følgende: *Hvorfor velger unge kvinner å flytte tilbake til bygda?*

For å konkretisere problemstillingen vil tilhørende forskningsspørsmål være:

Hvordan fortolker kvinnene ruralitet og hjembygda?

Hvilke erfaringer har kvinnene med rurale kjønnsnormer?

Hvordan er kvinnes sosiale tilhørighet til bygda?

Hva legger kvinnene i en ideell levemåte?

1.2 Presentasjon av Kvam

I Vestland fylke og i «hertet av Hardanger» ligger Kvam kommune. Én times kjøretur øst fra Bergen finner man kommunen mellom fjorder og høye fjell. De naturskjønne omgivelsene har gitt bygda næringer som jordbruk, skogbruk, fiskeoppdrett og reiseliv (Thorsnæs & Helleve,

2024). Kommunen består av bygdesentrene Norheimsund, Strandebar, Tørvikbygd, Øystese og Ålvik. I tillegg til «statens pris for attraktivt sted» utdelt i 2013, er Norheimsund kjent for sin årlige båtfestival samt Hardanger Fartøyvernssenter (Distriktssenteret, 2017). Kommunen har omtrent 8500 innbyggere (per 2023) med en relativt balansert aldersfordeling, med unntak av unge voksne i alderen 20 til 24 år (Statistisk sentralbyrå, 2024). I tillegg viser kjønnsfordelingen av innbyggerne i kommunen at det er et underskudd av kvinner særlig i alderen 20 til 40 år.

1.3 Oppgavens disposisjon

Denne oppgaven består av seks kapitler. I første del har jeg introdusert studiens tema, problemstilling og underspørsmål. Her har jeg vist til temaets samfunnsmessige og sosiologiske relevans, samt gitt en kort presentasjon av Kvam kommune som studiens case. I kapittel 2 vil jeg gi en kontekstualisering av tidligere forskning som er relevant for studiens. I neste kapittel vil jeg gjøre rede for teorier og begreper som er viktig for forståelsen av datamaterialet. Kapittel 4 omhandler oppgavens metodiske valg, refleksjoner, samt utførelsen av datainnsamlingen. I kapittel 5 presenterer jeg studiens analyse og diskusjon. Den består av fire analysekapitler. Kapittel 6 er oppgavens avsluttende del. Her vil jeg legge frem og diskutere de viktigste funnene, som videre kan besvare studiens problemstilling. I tillegg vil jeg komme med forslag til videre forskning.

2.0 Tidligere forskning

I denne delen av oppgaven vil det bli gitt en kontekstualisering av relevante studier som er gjort på feltet. Jeg vil først diskutere forskning på unge voksnes immobilitet og urbane mobilitet. Videre skal det gås inn på forskning gjort om bygdediskurser. Deretter vil det gjøres rede for forskning på kjønnsnormer i rurale samfunn.

2.1 Immobilitet og urban mobilitet

For å forstå de unge voksnes ønsker om flyttevalg, kan det være vesentlig å se på livsfasen en befinner seg i. Bygdefolket bor ikke nødvendigvis på bygda hele livet, men flytter gjerne inn og ut etter behov (Villa, 2002). Rye (2006b) beskriver livsfasen etter endt videregående skole der omtrent halvparten av rural ungdom ønsker å utforske bylivet. Dette gjelder imidlertid bare i noen år da en senere ofte befinner seg i en livsfase der en følger sine rurale verdiorienteringer, og velger å bosette seg i mindre urbane områder.

En undersøkelse viser at så godt som over halvparten av bygdeungdom (14 til 29 år) ønsker å bo i en distriktskommune i fremtiden (Nordtug, 2021). Det viser seg at unge voksne som blir værende på bygda ofte ønsker nærhet til familie og venner (Eriksen & Andersen, 2021; Lunestad, 2021; Nordtug, 2021). De har gjerne hatt en oppvekst preget av aktiv deltakelse i fritidsaktiviteter og sterke familieband. Eriksen og Andersen (2021) viser dessuten at de som velger å flytte vekk fra bygda, ofte har vært tilflyttere til bygda tidligere. De har med andre ord ikke vokst opp i bygda, og mangler ofte familierøtter eller sosial tilhørighet til stedet. Andre årsaker til at unge blir værende på bygda er knyttet til arbeid og at mange tar yrkesfaglig retning i videregående skole (Ramstad, 2018; Sørli et al., 2012). Andre kan kjenne på sterke forventninger om å bli, fra familie og lokalsamfunnet (Nordtug, 2021). Mange unge voksne forklarer også at de ønsker å flytte på grunn av manglende muligheter for jobb, kulturtilbud og et godt sosialt liv på bygda (Nordtug, 2021; Sørli et al., 2012).

Dessuten viser forskning at særlig unge kvinner ønsker å flytte fra bygda (Eriksen & Andersen, 2021). Kvinner sikter ofte på høyere utdanning og flytter til større steder for å studere (Heggen, 2003). Samtidig kan NOVA-rapporten fra 2021 bekrefte at unge rurale kvinner ofte har dårligere mental helse, jo mindre sentralt de bor (Eriksen & Andersen, 2021). I de perifere områdene plages ofte kvinnene med mobbing, lavt selvbilde og dårlig psykisk helse. Kvinnenes mistrivsel på bygda kan ha en sammenheng med sterke konformitetskrav og

sosial kontroll, som ofte eksisterer blant kvinner i rurale samfunn (Eriksen & Andersen, 2021; Haugen & Villa, 2006). Å ikke følge de hegemoniske normene for hvordan en skal være kan resultere i sosial ekskludering. Dette gjelder særlig jenter i ungdomstiden, og er noe som bidrar til å forklare hvorfor rurale jenter ofte har dårligere psykisk helse og trives mindre på bygda enn rurale gutter (Eriksen & Andersen, 2021). Haugen og Villa (2006) finner i sin studie at det dessuten foregår høy grad av sosial kontroll og overvåkning gjennom ryktespredning blant unge kvinner på bygda. I et lite lokalsamfunn der alle kjenner alle, er det viktig å opprettholde et godt rykte og bli likt av folk. Ved å bryte med hegemoniske normer, kan rykter spres som sanksjoner på det en har gjort. Frykten for å bli snakket om, kan slik begrense kvinnenenes frihet.

2.2 Bygdediskurser

I en studie om ruralsosiologi i Norge legges det frem to sosiale representasjoner av bygd og by. Den ene handler om å se bygda som tradisjonell og byen som moderne (Berg, 2002). Ifølge Haugen og Villa (2008) bidrar media i stor grad å fremstille bygda som kjedelig. Det bygger ofte på en opphopning av problemer, slik som fraflytting, forgubbing, mangel på arbeidsplasser og få valgmuligheter. Diskursen om bygda støtter forskning som viser at rurale menn ofte assosieres med mennesker som gjør lite ut av livet sitt og som ikke lever i tid med hva som skjer «der ute» (Fosso, 2004; Grimsrud, 2000; Rye, 2006b). Den andre representasjonen går på forståelsen av bygda som idyllisk og byen som fæl (Berg, 2002). Det er gjort en rekke forskninger med fokus på en slik bygdeidyllisk diskurs. Bildet av bygda som idyll bygger gjerne på en forståelse av at det finnes noe bedre her enn i byen (Berg, 2002; Haugen & Villa, 2008). Å bosette seg på bygda handler i denne sammenheng om valg av hverdagsliv og levemåte. En foretrekker gjerne en levemåte som går inn på det Nepstad (2020) kaller for «det gode liv». Det innebærer et ønske om å leve ruralt, i trygge oppvekstkår og med nærhet til naturen. Nærheten til naturen som bygda ofte tilbyr, assosieres med frihet, fred og ro, og utgjør en viktig del av bygdelivet (Wiborg, 2003). Dessuten kjennetegnes livet på bygda ofte av å leve med lite press om karakterer, utdanning og det å lykkes i livet (Eriksen & Andersen, 2021; Nordtug, 2021). I tillegg viser forskning at bygda spiller en viktig rolle for trygge rammer, oppvekstsvilkår og familieliv (Haugen & Villa, 2008).

2.3 Kjønnsnormer i rurale samfunn

Rye (2007) har i sin forskning brukt kjønnsperspektiver for å analyse ungdoms flyttepraksiser innen norsk litteratur på feltet. Han deler inn kjønn etter tre perspektiver.

Likestillingsperspektivet ser på kjønnsulikheten i samfunnet. Til tross for at dagens kjønn er likeverdige, behandles de på forskjellige måter. Kvinneperspektivet legger frem forskjeller i kjønnsroller og kjønnsrelasjoner mellom kvinner og menn. "Kvinnelighet og mannlighet er ikke noe man har, men betraktes som posisjoner man okkuperer i det sosiale systemet" (Rye, 2007, s. 85). Kjønnsperspektivet argumenterer for at kjønn verken er noe man er eller har.

Det er sosiale konstruksjoner som kontinuerlig forhandles i samspill med andre.

Ifølge Berg (2002) kan kjønnsnormer være forskjellig mellom by og bygd. Samtidig viser hun at det er et samspill mellom kjønn og sted, der individene også påvirker stedets konstruksjoner av kjønn. På bygda uttrykker ofte menn maskulinitet gjennom kropp og handlinger (Bye 2009). En hegemonisk form på rural maskulinitet, knyttes gjerne til forestillingen om det å være «en tøff mann» (Bye, 2009). Det handler om å være modig, robust, fryktløs og i god fysisk form. I tillegg uttrykkes det gjennom interesser for jakt, friluftsliv og motorer. Annen forskningslitteratur har identifisert hegemoniske former for maskulinitet innen jordbruket (Peter et al., 2000). I denne sammenheng kjennetegnes «monologisk» maskulinitet av å være tradisjonsbunden, fastlåst og å ha polariserte forventninger til kjønn. Denne formen for maskulinitet bygger også på prinsipper om tøffhet og fysisk styrke, og kan derfor ses i sammenheng med maskulinitet som det å være en «tøff mann» (Bye, 2009). I tillegg handler det om å fremstå som noe utilbøyelig og fastlåst i henhold til tradisjonelle kjønnsroller på bygda (Peter et al., 2000).

På samme tid viser forskning at nye og alternative former for maskulinitet konstrueres (Bye, 2009). Kjønn og ruralitet er dynamiske kategorier som stadig redefineres (Berg, 2002).

Nye maskuliniteter fremtrer i det mennene vektlegger familieliv og rollen som en ansvarsfull far, det som kalles for «caring masculinity» (Bye, 2009, s. 286). Denne formen for maskulinitet er forankret i en forståelse av å prioritere fritidsaktiviteter og tid sammen med familien. Det er tuftet på at mennene kjenner et ansvar for å vise omsorg, støtte og empati for egne barn, og ser betydningen av å være en nyttig farsfigur. På samme måte finner Aarseth (2011, s. 71) en form for urban maskulinitet som hun beskriver som «barneorientert maskulinitet». Mennene er delaktige i barnas liv, men bidrar likevel ikke med omsorgsarbeid på lik linje som kvinnen. De urbane mennene er først og fremst motivert av individualistisk

tenkning og selvutfoldelse, der det å bygge en god relasjon til barnet anses som en gevinst for dem selv. De nye konstruksjonene av maskulinitet viser slik at menn kan være menn på en rekke ulike måter.

Aarseth (2011) har forsket på kjønnsrelasjoner i middelklassefamilier i byen. Hun finner at familieliv i byen ofte er preget av likestillingsidealer, der det eksisterer en lik fordeling av husarbeidet mellom kjønnene. Likevel er det noe som skaper «sand i maskineriet» (Aarseth, 2011, s. 48). Likestilte familier der begge gjør en innsats med arbeid i hjemmet er ofte bare delvis realisert. Det eksisterer en kjønn forskjell i motivasjonen til arbeidsoppgavene, noe som er knyttet til følelser og kroppsliggjøring. Mens de urbane kvinnene har internalisert en smak for å «pusle» hjemme ved å rydde og stelle i hagen, er det ikke kroppsliggjort på samme måte hos mennene. For de urbane mennene oppleves husarbeidet som «løsrevne biter» (Aarseth, 2011, s. 64). Betydningen og meningen av å ha det ryddig rundt seg er fraværende, og det faller derfor heller ingen naturlig følelse av lyst eller trang til å utføre arbeidet. Selv trenger de mål og system for å sette ting i sammenheng, og for å skape nye meninger til arbeidet. De urbane kvinnes «sans for spillet», gjør at de tar på seg mesteparten av husarbeidet og slik reproducerer den kjønnete fordelingen av arbeidet i hjemmet. Wiborg (2003, s. 209-210) viser i sin studie at unge kvinner ofte føler seg tilknyttet hjemmet og den tradisjonelle kvinnerollen på bygda. Selv om det i dagens samfunn ikke forventes at kvinner skal være hjemmeværende, synes koblingen til hjemmet og omsorgen for barna å være viktige elementer i forventningene til den rurale kvinne. Når det kommer til sosiale praksiser utover den tradisjonelle kjønnsrollen, opplever kvinnene med andre ord lite rom for fleksibilitet.

Grimsrud (2012) har forsket på voksne kvinners rurale migrasjon til fjellbygda Valdres, der hun undersøker om kjønnskulturen i bygda kan ha en påvirkning på kvinnes flyttmønstre. Inspirert av Fredriksens (2001) typologi over distriktskvinner, identifiserer hun tre idealtyper for rurale kjønn: tradisjonelle, moderne og alternative kjønnsmodeller. Grimsrud (2012) finner at kvinnene som lever etter den tradisjonelle modellen, ofte er de som ender opp med å flytte til Valdres og som blir boende på sikt. For disse kvinnene spiller familien og hjemmet en signifikant betydning, og tilbakeflyttingen begrunnes ofte med hensyn til familiens beste. Å bo i et ruralt samfunn er trygt for å oppdra egne barna, samtidig som det er praktisk med nærhet til familie og slekt. De verdsetter dessuten at deres «kvinnelige» ferdigheter som for eksempel husarbeid og evnen til å håndtere barn, i større grad blir etterspurt i lokalsamfunnet.

Disse kvinnene opplever med andre ord at deres måter å leve på er i tråd med de lokale normene i bygda. Videre finner Grimsrud (2012) at kvinner som lever etter moderne og alternative kjønnspraksiser, er de som i størst grad flytter vekk fra bygda. Dersom disse kvinnene bosetter seg i Valdres, er det først og fremst på grunn av en interessant jobb eller fritidsinteresse, og ikke på grunn av familiemotiver. Som en motsetning til de tradisjonelle kvinnene, opplever moderne og alternative kvinner å stadig må inngå i forhandlinger om sosiale praksiser og levemåter på bygda. Med dette finner Grimsrud (2012) at fjellbygda tiltrekker seg tradisjonelle kvinner, samtidig som det frastøter seg kvinner som følger andre kjønnsmodeller. Kjønnskulturen i Valdres viser seg dermed å ha innflytelse på hvem som flytter og hvem som blir værende. Kjønnete ruraliteter fungerer slik som en mekanisme som får betydning for kvinnenenes flyttemønster.

3.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil det bli gitt en presentasjon av det teoretiske rammeverket for studien.

For å belyse hvorfor unge kvinner ønsker å flytte tilbake til bygda, vil det være hensiktsmessig å undersøke sosiale forhold i rurale samfunn. Kvinnerenes rurale migrasjon vil også ses i lys av begreper som er sentrale i forståelsen av hvordan de fortolker og opplever bygda. Disse presenteres i et strukturperspektiv. I tillegg vil det gås inn på begreper som kan bidra til å belyse kvinnerenes handlinger og valg av ruralt bosted gjennom et aktørperspektiv.

3.1 Sosiale forhold i rurale samfunn

Sosial kapital er opprinnelig Pierre Bourdieu sitt begrep, og omhandler individets sosiale relasjoner, nettverk og gruppetilhørighet. I andre studier har sosial kapital blitt betraktet som «limet» som binder sammen individene i et samfunn (Haugen & Blekesaune, 2016, s. 305). Dette limet viser seg å være sterkere i rurale samfunn. Her er særlig deltakelse i felles aktiviteter som idrett og lokale arrangementer av stor betydning for samholdet i lokalsamfunnet. På liknende vis understreker Putnam (1995) viktigheten av sosiale relasjoner, tilhørighet, tillit, felles aktiviteter og deltakelse, for å styrke samholdet og knytte individer i sosiale organisasjoner. Den sterke sosiale kapitalen en finner på bygda, fører til tette og nære relasjoner, tilhørighet og ofte felles normer og verdier (Eriksen & Andersen, 2021). Disse funnene om bygda kan minne om den formen for fellesskap Ferdinand Tönnies beskriver som *gemeinschaft* (Tönnies & Harris, 2001). Med ønske om å undersøke forholdet mellom by og bygd, presenterer han to former for sosial organisering. Rurale samfunn er preget av organiske og naturlige fellesskap, det han omtaler som *gemeinschaft*. Dette er et samfunn som kjennetegnes av menneskelig samvær som springer ut fra en umiddelbar tilhørighet. Det er fellesskap som bygger på likhet i form av felles historie, kultur og verdier. I slike fellesskap oppleves båndene mellom individene som naturlige, varige og er ofte emosjonelt forankret. I motsetning til *gesellschaft* som er relasjoner preget av rasjonalitet og nytteverdi, er fellesskapet ved *gemeinschaft* knyttet til det personlige og lokale der individene forblir til tross for det som kan separere dem (Tönnies & Harris, 2001). *Gemeinschaft* brukes i denne studien for å presentere de nære relasjonene og samholdet som finnes i bygda.

3.2 Strukturperspektiv

Den franske teoretikeren Pierre Bourdieu argumenterer for at individets sosiale bakgrunn, er avgjørende for dets tenkemåte og handlingsmønster. Denne studien vil se nærmere på hans begreper om *habitus* og *symbolsk kapital*. I den anledning vil det også ses nærmere på begrepet *rural habitus*.

Rural habitus

Individet har en gitt *habitus* (Bourdieu, 1979/1995). Det vil si at en er ulikt disponert for forskjellige kvaliteter og egenskaper. Habitus er formet av individets sosiale, kulturelle og økonomiske bakgrunn. Med andre ord er dette egenskaper som springer ut fra individets kollektive historie og den sosiale gruppe det tilhører, og blir videreført gjennom sosialisering og arv. Derfor er det viktig å betrakte individets handlinger i lys av den sosiale gruppen det tilhører. For individet fungerer habitus som et strukturerende skjema for persepsjon, tenking og fortolkning (Bourdieu, 1979/1995, s. 219). Det vil si at individet har internalisert hvordan det tenker, tolker og forstår informasjon som er tatt inn ved hjelp av sansene (Bourdieu, 1979/1995). Måter å tenke og handle på som har vært hensiktsmessige fra tidligere sammenhenger, fester seg som indre vaner og rutiner. Videre argumenterer han for at ulikhet i habitus kan komme til syne i sosiale grupper i samfunnet, hvor forskjellige grupper har ulike preferanser for smak. Forskjellen er formet av variasjoner i individenes sosiale og kulturelle bakgrunn. Smak er med andre ord sosialt konstruert og reflekterer individenes tilhørighet til en sosial gruppe. De unge voksnes valg om å flytte tilbake til bygda, kan i denne studien, være formet av betingelsene de er vokst opp under. Deres sosiale bakgrunn påvirker hvordan de tenker og handler, noe som peker i retning av en fremtid er på bygda. De har internalisert en smak for det rurale og viser med dette en gruppetilhørighet til bygdefolket.

Med utgangspunkt i Bourdieu (1979/1995) presenterer Rye (2006a) begrepet *rural habitus*. Han hevder bondeungdom og bygdeungdom forholder seg ulikt til hjembygda, og at dette er noe som skyldes bondeungdommens rurale habitus. Bondeungdommen har arvet en habitus som i aller høyeste grad verdsetter livet på bygda. De fornekte det rurale livet som kjedelig og vektlegger heller det idylliske aspektet ved det. Det optimistiske tankesettet og smaken for det rurale er knyttet til bondeungdommens sterke «lokale kapital» (Rye, 2006a). Det dreier seg om kunnskap og ferdigheter som for eksempel gårdsarbeid, noe som er høyt verdsatt på bygda. Sammenliknet med ungdom som er vokst opp i en bygd, vil bondeungdom i mindre

grad utvikle preferanser for å bo i urbane områder. Her er det viktig å understreke at det ikke handler om forventninger eller krav fra foreldre på gård. Bondeungdommens lokale kapital og rurale habitus, gjør at de ønsker en fremtid på bygda. Dermed viser det også hvordan deres rurale habitus går i arv og reproduseres gjennom generasjoner i familien. I denne studien brukes «rural habitus» til å belyse de unge voksnes oppvekst og bakgrunn fra bygda. Hvordan det kan være med å påvirke diskursen de bruker om ruralitet og hjembygda, kan videre si noe om deres valg av å flytte tilbake.

Symbolsk kapital

Symbolsk kapital omfatter den formen for kapital som gir individet prestisje og anerkjennelse i et sosialt rom (Bourdieu, 1994/1996). Denne kapitalformen kan både omfatte individets økonomiske ressurser, kulturelle kompetanse og sosiale kapital. Det er hva som verdsettes i det sosiale rommet som er av betydning. Individene i dette rommet har en habitus som identifiserer denne typen kapital og som ser dens symbolske verdi. Denne kapitalformen er derfor etterspurt og anerkjent, og gir individet anerkjennelse og makt. Egenskaper og kunnskap som for eksempel er knyttet til gårdsdrift (lokal kapital), er noe som i aller høyeste grad anerkjennes på bygda (Rye, 2006a). Her kan det tenkes at den lokale kapitalen tilskrives verdi av bønder eller andre som er knyttet til gårdsdrift, og at dette kan skape tilgang på ressurser og goder for de med høy symbolsk kapital. Symbolsk kapital blir i denne studien relevant for å belyse hvordan praktiske ferdigheter anerkjennes blant menn på bygda.

3.3 Aktørperspektiv

Teoretikerne Zygmunt Bauman og Anthony Giddens ser på individet som en handlende aktør, og hvordan det kan bidra til forklaringen av individets handlinger. Deres teorier sentrerer seg rundt individets mobilitet i det *flytende* samfunnet, samt om individet *refleksivitet* og utforming av *identitet*. For å belyse individets fremstilling av egen identitet, vil det også være hensiktsmessig å se nærmere på Erving Goffmans begreper *frontstage*, *backstage* og *inntrykksstyring*.

Flytende modernitet og mobilitet

I det «tradisjonelle» samfunnet var særlig forhold som individets sosiale, kulturelle og geografiske bakgrunn, avgjørende for hvordan det tok valg og for utformingen av individets

livsløp (Wiborg, 2003, s. 17). I det høymoderne samfunnet, argumenterer Giddens (1990/1994) og Bauman (2000/2001) for at individet kjennetegnes av en frigjøring og løsrivelse fra de tradisjonelle og sosiale strukturene. Giddens sin forståelse av høymodernitet tar utgangspunkt i den moderne kapitalismen og ser på dens konsekvenser for kulturelle strukturer i samfunnet (1990/1994). Tradisjoner som tidligere utgjorde en sentral rolle, har nå blitt utfordret og mistet sin naturlige autoritet i samfunnet. Samtidig foregår det en reorganisering av tid og rom der en ikke lenger knyttes til et spesifikt rom. I det høymoderne samfunnet strekker tid og rom seg utover på en annen måte, noe som muliggjør for koordinering av aktiviteter og interaksjon på tvers av avstander. Dette fører til at sosiale relasjoner ikke lenger er begrenset av fysiske avstander. I tillegg kan det gjøre det vanskelig å skille mellom nær og fjern, og «oss» og «dem» (Giddens, 1990/1994, s. 24).

I det moderne samfunnet vil det ikke være noen klare faser eller kategorier. Bauman (2000/2001) beskriver den nye moderniteten som å være lite inngående og stadig skiftende, det han kaller for *flytende*. Med dette mener han at tradisjonelle strukturer og institusjoner stadig blir mer fleksible og tilpasningsdyktige. Det skaper mangel på varige forbindelser og referansepunkter, samt ustabilitet og økt mobilitet for individet. I dette samfunnet er alt som gjør det gode liv fullstendig og tilfredsstillende tilgjengelig (Bauman, 2000/2001, s. 109). Mulighetene gjør at individene beveger seg fritt fra sted til sted, på samme måte som en nomade (Bauman, 2000/2001). Gjennom livet bytter man kontinuerlig identitet og karriere, og flytter deretter i henhold til disse endringene. Uten bestemte valg eller mål er det selve reisen som står i fokus. Et karaktertrekk ved det flytende samfunnet er derfor at flere individer nå enn tidligere, flytter på seg både i hyppighet og over lengre avstander. Når det kommer til de unge voksnes bosted i min studie, har samtlige flyttet fra rurale til urbane samfunn. Noen av informantene har dessuten flyttet mellom flere byer og tettsteder. De befinner seg nå i en fase av livet der de har foretatt et valg om at de har eller skal flytte tilbake til bygda. Informantenes rurale migrasjon kan på denne måten forstås som en del av «reisen» i deres videre livsløp.

Identitet og refleksivitet

I det høymoderne samfunnet har det skjedd et skifte der fokuset har beveget seg over på individets selvidentitet (Giddens, 1990/1994). Det faktum at tidligere tradisjoner har mistet sin autoritet i samfunnet har resultert i økt frihet og handlingsrom for det moderne individet. Det moderne individet kjennetegnes av en frihet og et radikalt engasjement, og ser muligheter

for å skape et berikende og tilfredsstillende liv. Selvrealisering har fått en fundamental betydning, og dermed også spørsmål om hvordan individet velger å leve eget liv for å skape seg selv. Individets levemåte blir med andre ord viktig i hvordan det utformer og presenterer sin identitet. Samtidig vil ansvaret samfunnet pålegger individet gjør at utformingen av identitet nærmest anses som en «oppgave», noe som kan resultere i flyktige identiteter (Bauman, 2000/2001, s. 206). Mine informanternes valg av ruralt bosted handler om valg av identitet og ønsket levemåte. I tillegg omfatter informantene identitet hvordan de utøver kjønn, og i hvilken grad de velger å følge hegemoniske kjønnsnormer på bygda.

Refleksivitet er et grunnleggende trekk ved menneskelige handlinger (Giddens, 1990/1994, s. 38). I det høymoderne samfunnet hevder derimot Giddens (1990/1994) at en må overskride det institusjonelle grunnlaget. Dette innebærer at individenes handlinger vil bære preg av en radikal, refleksiv karakter. Det vil si at alle aspektene ved livet vil gjøres til gjenstand for refleksjon og kontinuerlige endringer. Det høymoderne individet vil gjennom høy selvkontroll og bevissthet, bli mer målrettet og aktiv i utforming av eget liv. Dette innebærer en evaluering av egne valg samt evne til å tilpasse seg. På denne måten kreves det at det høymoderne individet må ta aktive valg, noe som stadig blir viktigere for å opprettholde egen identitet. Informantene i min studie, kan betraktes som det Almås et al. (1995, s. 5) med utgangspunkt i Giddens (1990/1994), beskriver som «den refleksive generasjonen». Sammenliknet med tidligere generasjoner, har de unge voksne flere valgmuligheter til å konstruere eget liv. For denne gruppen har ikke lenger klassebakgrunn og reproduksjon av ulikheter betydning for livsløpet. I stedet tar mine informanter selvstendige vurderinger og valg når det gjelder hvordan de ønsker å leve. I tillegg til valg av karriere og jobb, tar de refleksive valg angående egen identitet og levemåte, som her gjelder livet på bygda.

Fremstilling av identitet

Giddens (1990/1994, s. 38) påpeker at individets handlinger ikke bare består av interaksjoner regulert av refleksivitet, men også det Erving Goffman presenterer som en kontinuerlig regulering av atferd. Individets refleksive valg av identitet og levemåte kan med andre ord knyttes til hvordan det fremstiller seg selv for andre. Goffman (1959/1974) sammenlikner individets samhandling og fremstilling av identitet med dramaturgi. Ifølge Goffmans teori opptrer individet *frontstage* og observeres av et publikum gjennom hverdagslige interaksjoner (Mortensen, 2008, s. 98). Her inntar det bestemte roller og tilpasser seg sosiale forventninger,

hvilket betyr at det også trer ut av rollene og forventningene *backstage* når det ikke er i interaksjon med andre. På scenen er individet bevisst i å praktisere et akseptabelt inntrykk av seg selv, det som er kjent som *inntrykksstyring* (Sandberg, 2008, s. 124). Individet vil alltid ønske og styre inntrykket andre har av en og tar bevisste valg for å presentere seg selv i tråd med normene gitt den sosiale situasjonen (Goffman, 1959/1974). Dette innebærer at individet ofte er oppmerksom på andres reaksjoner og gjør tilpasninger basert på publikums respons. Slik kan inntrykksstyring være en viktig strategi for individets ønskede identitet, samtidig som den ønskede identiteten kan legge føringer for hvordan individet presenterer seg foran andre. På samme måte kan individet tilpasse seg situasjonen det befinner seg i, ved å bevisst opptre på en måte der det vil tilegne seg «symbolsk kapital» (Bourdieu, 1994/1996). I denne studien brukes begrepene til Goffman (1959/1974) for å belyse hvordan de unge voksne presenterer sin kjønnsidentitet. Det brukes også i forklaringen av hvordan noen av informantene viser og utøver praktiske ferdigheter (symbolsk kapital) foran andre i bygda. Opplevelsen av kjønnsnormer, samt anerkjennelse og sosial status, kan videre spille inn på opplevelsen av bygda og hvorvidt en ønsker å bo der.

4.0 Metode

I dette kapittelet skal jeg ta for meg de metodiske valgene som ligger til grunn for forskningen. Det skal ses nærmere på valg av studiens case, forskningsmetode, utvalg og datainnsamling, samt om etiske hensyn og datakvalitet. Med ønske om å få dypere innsikt i bakgrunnen for kvinnes rurale migrasjon, falt valget på kvalitativ metode. I analysen har jeg benyttet en induktiv tilnærming, der målet er å bruke generelle trekk fra empiriske observasjoner til å utvikle teoretiske sammenhenger (Tjora, 2021). Forskningsspørsmålet i studien åpner opp for å studere sosiale meninger og holdninger ved å bo på bygda. Jeg ønsket å bruke et komparativt perspektiv, noe det er gjort lite forskning på i dette feltet. Ved å identifisere likheter og forskjeller mellom kvinner og menn, kan det bidra med å tydeliggjøre kvinnes holdninger, og dermed gi svar på spørsmålet om hvorfor unge kvinner ønsker å flytte tilbake til bygda. Jeg har derfor valgt å bruke fokusgruppe som metode.

4.1 Casestudie

I studien om unge kvinners tilbakeflytting til bygda, ønsket jeg å se nærmere på én bestemt bygd. Derav falt valget på å benytte casestudie som forskningsmetode. En casestudie kan forstås som forskning som benytter allerede eksisterende grenser for hva som skal inkluderes og ekskluderes (Tjora, 2021, s. 6). I samfunnsvitenskap refereres det gjerne til studier av bestemte enheter og tilfeller, der målet er å få dyp forståelse av det bestemte tilfellet med mulighet for å trekke generelle trekk til lignende kontekster (Tjora, 2021, s. 6).

Mitt forskningsprosjekt rettes inn mot Kvam kommune. Valget av Kvam ble først og fremst pragmatisk valgt på bakgrunn av tilgjengelighet. Det var realistisk og gjennomførbart å innhente data fra en bygd som kun var en times kjøretur fra Bergen. Nærheten til en større by kunne dessuten styrke studiens funn om hvorfor unge kvinner velger bygda. Samtidig skyldes studiens case tilfeldigheter. I forbindelse med en studietur til Jondal og en times opphold i Norheimsund for veksling av buss, kom jeg i snakk med kommunens ordfører på en politisk stand. Her fikk jeg en innføring i lokalpolitikken og at kommunen spesielt ønsker å satse på unge innbyggere. Ordføreren snakket varmt om kommunens overvekt av eldre innbyggere. Han la likevel ikke skjul på at bygda trenger ungt blod, og at de ønsker å legge til rette for jobbmuligheter og bosted for unge i kommunen. Derav fikk jeg ideen om at Kvam kommune kunne være godt egnet som studiens case. I denne sammenheng er det også verdt å nevne at mange av dagens unge voksne velger å flytte tilbake til Kvam.

4.2 Fokusgruppeintervju

Å studere unge kvinners rurale migrasjon krever en metodisk tilnærming, der informantene får mulighet til å diskutere egne erfaringer og refleksjoner rundt det rurale livet.

I studien ble det gjennomført to fokusgruppeintervjuer. Fokusgruppeintervju er en uformell gruppesamtale der flere informanter inviteres til å diskutere et tema i fellesskap (Tjora, 2021, s. 137). Moderatoren har en sentral rolle ved å legge til rette for at informantene sammen kan diskutere og dele opplevelser og erfaringer. Jeg ønsket å sammenlikne hvordan kvinner og menn deler subjektive meninger og erfaringer. Med fokusgruppeintervjuer kunne jeg i tillegg observere dynamikken og samspillet mellom informantene i gruppene, og samtidig få muligheten til å komme med relevante oppfølgingsspørsmål ved enigheter og uenigheter (Tjora, 2021, s. 138). Etter gjennomføringen av intervjuene, ga informantene fra begge gruppene tilbakemelding om det metodiske valget av fokusgruppeintervju. Informantene opplevde det som en svært lærerik prosess ved å diskutere i fellesskap. De trakk spesielt frem fordelene av å kunne høre hverandres refleksjoner for så å komme med nye innspill til fellesskapet. Slik ble engasjementet og den pågående samtalen opprettholdt, samtidig som informantene selv påstod at de ble klokere på tema. Ifølge Morgan (1996, s. 131) er en strukturert tilnærming et gunstig alternativ for å trekke sammenlikninger mellom fokusgrupper. Fokusgruppeintervjuene foregikk derfor semistrukturert, slik at jeg hadde de samme rammene å forholde meg til. Det gjorde komparasjonen mellom gruppenes holdninger og opplevelser mer oversiktlig.

4.3 Utvalg

Utvalget i denne studien ble strategisk valgt (Silverman, 2020, s. 63) da jeg ønsket informanter med spesifikke kjennetegn. Jeg ønsket å undersøke unge voksne som er, eller nylig har vært i fasen der en må ta stilling til hvor en ønsker å bo. I denne aldersgruppen befinner man seg gjerne i en flytteprosess (Rye, 2006b; Villa, 2002). Det var derfor et kriterium at aldersgruppen på utvalget var et sted mellom 20 og 30 år. I tillegg var det viktig at informantene hadde bodd i en større by eller tettsted, samt at de hadde flyttet tilbake til Kvam eller hadde planer om å gjøre det.

Rekruttering

Med bruk av ordføreren som inngangsport, startet rekrutteringsprosessen i august 2023.

Det begynte med at jeg fikk tilsendt et direkte forslag til to informanter på tekstmelding, samt en lenke til kommunens nettside med en oversikt over et utvalg innflyttere til kommunen. Her fikk jeg kontakt med én informant. De andre to informantene som ble foreslått viste seg også å ville delta. Jeg forsøkte en god stund å bruke snøballutvelging på disse tre informantene. Det vil si at jeg forhørte meg med informantene om de kjente noen som oppfylte kriteriene og som kunne tenke seg å delta i studien (Thagaard, 2018, s. 56). Dette resulterte i to informanter til.

I oktober ble jeg tipset av en medstudent om å gi sosiale medier et forsøk. Jeg ble medlem av en lavterskel gruppe på Facebook for lokalbefolkningen i Kvam kommune. Her skrev jeg et innlegg om prosjektet og fikk god respons. Både unge og eldre viste stort engasjement for prosjektet. Det var i alt 23 som «likte» innlegget, 16 personer som la igjen en kommentar, og én person som delte innlegget videre. I tillegg var det 11 personer som meldte seg frivillig over personlig melding. Dette var både kvinner og menn i den etterspurte aldersgruppen, og som oppfylte de andre kriteriene for utvalget til studien. Tid og sted var imidlertid noe som begrenset utvalget. Bruken av fokusgruppe som forskningsmetode krevde at informantene kunne møte på samme tid og til samme sted. Flere av de frivillige bodde i forskjellige byer på grunn av studier, og hadde ikke mulighet for å reise hjem til Kvam. Jeg vurderte derfor å flytte intervjuet til en av byene for å nå ut til potensielle informanter. For de av informantene som studerte var det imidlertid utfordrende å sette av tid i timeplanen, noe som satte begrensninger. Derfor valgte jeg å prioritere de frivillige som allerede befant seg i Kvam. Jeg hentet i alt fem informanter fra facebook- innlegget. Det ble også gjort forsøk på snøballutvelging fra disse informantene uten å lykkes.

Presentasjon av informantene

Etter en lang rekrutteringsprosess satt jeg igjen med ni informanter, fem gutter og fire jenter. Dagen før datainnsamling fikk jeg imidlertid melding om sykdom blant en av de mannlige informantene, noe som gjorde at guttegruppen bestod av én informant mindre.

I denne gruppen var det to som hadde flyttet tilbake til Kvam og to som snart skulle flytte. På intervjudagen for jentene ble det også meldt om sykdom og fravær av én informant. Jentegruppen bestod derfor av tre informanter. Blant disse hadde alle flyttet tilbake til kommunen. Utvalget jeg til slutt stod igjen med, representerer unge kvinner og menn fra middelklassen. Informantene er etnisk norske og følger heteronormative normer. Tabell 1 og 2

viser en oversikt over informantene fordelt i de to fokusgruppene. Navnene deres er anonymisert med pseudonym.

Tabell 1:

Oversikt over fokusgruppe 1 (gutter)

Informant	Alder	Arbeidsstilling	Sivilstatus
Sebastian	21 år	Student (Økonomi & administrasjon)	Singel
Mikkel	30 år	Maskinmekaniker	Samboer
Einar	30 år	Maskiningeniør	Samboer og pappa
Olav	30 år	Dataingeniør	Singel

Tabell 2:

Oversikt over fokusgruppe 2 (jenter)

Informant	Alder	Arbeidsstilling	Sivilstatus
Kristin	28 år	Helsesykepleier	Samboer og venter barn
Elise	24 år	Landbrukskonsulent	Gift og mamma
Hedda	29 år	Barnehagelærer	Gift og mamma

Refleksjoner rundt gruppene

En fokusgruppe er ofte en samling av en mindre gruppe mennesker på omtrent seks til tolv personer, der informantene gjerne deler et spesifikt karaktertrekk (Tjora, 2021, s. 138).

Jeg hadde to fokusgrupper der den ene gruppen bestod av menn, og den andre gruppen bestod av kvinner. Alle informantene hadde til felles at de hadde bodd i en by eller tettsted og skal eller har flyttet tilbake til Kvam. I tillegg er det homogene grupper i den forstand at informantene har lik bakgrunn gjennom alder, etnisitet, seksualitet og oppvekst i Kvam. Det skaper et godt sammenlikningsgrunnlag (Morgan, 1996, s. 143). Ellers hadde

informantene bodd i ulike tettsteder og byer. I tillegg representerte de ulike bygdemiljøer innad i Kvam. Deres bakgrunn i ulike miljøer skaper heterogenitet i erfaringer, tanker og holdninger, noe som kan føre til en produktiv diskusjon i fokusgruppene (Morgan, 1996, s. 143).

Den ene gruppen bestod av fire informanter, mens den andre gruppen bestod av tre.

Den endelige størrelsen på gruppene var først og fremst avhengig av praktiske spørsmål som tilgjengelighet. Med bakgrunn i at dette er en casestudie, var det viktigere å prioritere utvelgelseskriteriene framfor antallet informanter (Silverman, 2020, s. 72). Her er det også verdt å påpeke at jeg opprinnelig rekrutterte ni informanter totalt, men at sykdom reduserte størrelsen på gruppene. I henhold til hva Tjora (2021, s. 138) anser som en ideell størrelse på fokusgrupper, kan underskuddet i mine grupper anses som en svakhet. Gruppene kunne med fordel vært større for å representere et enda større spekter av ulike meninger og perspektiver. Det er imidlertid ingen fastsatt regel på hvor mange informanter en fokusgruppe skal ha.

Som moderator opplevde jeg økt kontroll over intervjusituasjonen i en mindre gruppe.

I tillegg vil jeg påpeke at dynamikken i begge gruppene, ikke viste seg å være preget av frafall eller mindre deltakelse. Slik som Morgan (1996, s. 144) hevder, burde antallet informanter i en gruppe være høyt nok til å representere flere meninger, samtidig som det er lavt nok til at informantene føler seg trygge til å prestere i gruppa.

4.5 Datainnsamlingen

Jeg jobbet med å finne informanter gjennom første halvdel av høsten 2023. Datainnsamlingen utførte jeg i perioden fra oktober til november. Jeg utførte to fokusgruppeintervju som begge varte i litt over en time hver. Intervjuene fant sted i Norheimsund i Kvam kommune. For det første intervjuet fikk jeg låne Heradsstyresalen i rådhuset. Det andre intervjuet foregikk på et studierom på hovedbiblioteket i Norheimsund. I forkant av intervjuene hadde jeg sendt et informasjonsbrev om prosjektet, samtykke og om informantenes rettigheter. Det var viktig at informantene visste om muligheten til å trekke seg dersom det skulle være ønskelig (Ali & Kelly, 2018, s. 53). På intervjudagen sørget jeg for å få signert samtykket før datainnsamlingen. Her ga jeg også litt nærmere informasjon om forskningsmetoden og forventninger tilknyttet dette. To av de kvinnelige informantene hadde på forhånd spurt om det var greit å ha med babyer på intervjuet, noe jeg ga tillatelse til i frykt for frafall av flere

informanter. På intervjudagen var det kun én baby som var til stede. Tilskuddet av en baby i rommet gjorde intervjusituasjonen uformell og avslappet. Samtidig ble det skapt mye støy underveis i datainnsamlingen, noe som fikk konsekvenser for transkriberingen. Jeg opplevde likevel at informantene hadde riktig fokus under intervjusituasjonen.

Intervjuguiden var utformet tematisk etter introduksjon, flyttemotiver, oppvekst, bygd og ruralitet, sosial tilhørighet, kjønnsnormer i by og bygd, identitet og levemåte. Den inneholdt fjorten spørsmål, med tilhørende underspørsmål dersom informantene ville stå fast. Det ble gjort noen endringer på intervjuguiden etter første fokusgruppe, ettersom jeg ville høre mer om enkelte temaer. Noen av spørsmålene i intervjuguiden inneholdt det Tjora (2020, s. 139) kaller for «stimulusmaterialer» for å etablere diskusjoner. Jeg brukte den språklige metaforen, «den moderne mann», samt at jeg leste opp et utsagn med følgende påstand: «De som bor i byen ønsker å satse på karriere og yrkesliv. De som bor på bygda ønsker å få barn tidlig og tar ikke høyere utdanning». Dette var nyttige verktøy for å skape riktige bilder av temaer som skulle diskuteres, uten å direkte bruke ord som kunne dra informantene inn på et bestemt spor. Andre spørsmål i intervjuguiden inneholdt også «photo elicitation» (se side 85), som egner seg godt i fokusgrupper som en visuell tilleggsdimensjon (Thagaard, 2018, s. 139). Ved bruk av fotovisualisering kunne jeg innhente mer data og kunnskap om holdninger til rurale og urbane kjønnsnormer. Bruk av fotovisualisering åpnet opp for tolkninger hos informantene uten å styre dem i en bestemt retning, på samme måte som bruk av språklige bilder og påstander. Bildene opplevdes også som en måte å fremme refleksjon i gruppene på. Jeg la merke til at informantene brukte lengre tid på å reflektere både for seg selv og sammen med resten av gruppa. Dette fungerte godt for å innhente mer nyansert data. Fotovisualiseringen ble lagt i midten av intervjuguiden og fungerte slik som et fint avbrekk, samtidig som det skapte et økt engasjement blant informantene.

Forskerposisjon

Som forsker kan jeg selv ikke representere en mindre bygd, noe som betyr at jeg verken hadde særlig kjennskap til tematikken før prosjektet eller til Kvam. Som utenforstående hadde jeg begrenset kunnskap som kunne påvirke datainnsamlingen, og jeg kunne dermed stille meg nøytral til forskningsprosjektet og Kvam som studiens case. Det at jeg startet med «blanke ark» kan slik styrke forskningens pålitelighet. Informantenes bevissthet om min manglende tilhørighet til bygda, er imidlertid noe som kunne svekke studiens kvalitet. Som forsker

fryktet jeg at jeg kunne bli oppfattet som en «uvitende byjente» og at dette kunne påvirke informantenes holdninger og svar under datainnsamlingen. Det var av den grunn viktig å bygge tillit samt en profesjonell og god relasjon til informantene jeg hadde rekruttert. Prinsipper om tillit, høflighet, respekt og gjensidighet, er dessuten vesentlige elementer mellom forsker og informanter for enhver kvalitativ datainnsamling (Tjora, 2021, s. 264). Jeg var bevisst i å informere mine informanter grundig om intervjusituasjonen, samt om studiens hensikt og metode på forhånd av datainnsamlingen. Slik kunne jeg forsikre meg om at de følte seg trygge og opplyst, og at de hadde tillit til meg som forsker. I meldingen jeg sendte ut noen dager i forkant av intervjudagen, skrev jeg også at jeg ville servere hjemmelagd bakst. Dette som en gest for gjensidighet og takknemlighet for informantenes deltakelse. Erfaringene tilsier at handlingene jeg gjorde fungerte godt for å mobilisere elementene Tjora (2021) trekker frem som viktige i relasjonen mellom forsker og informanter. I etterkant av datainnsamlingen, kan jeg imidlertid erkjenne at det ville vært hensiktsmessig å investere mer tid i å etablere en uformell dialog med informantene før intervjuene. Slik kunne de blitt bedre kjent og trygge på hverandre, samt med meg som forsker. Dette kunne i større grad ha bidratt til å skape en mer trygg og avslappet atmosfære rundt datainnsamlingen, og slik legge opp til dypere diskusjoner og mer nyansert data.

Lydopptak og transkribering

Intervjuene ble tatt opp på digitalt lydopptak slik at jeg kunne konsentrere meg om gruppediskusjonen og komme med oppfølgingsspørsmål underveis. På denne måten vil forskeren skape mer flyt i intervjuene, samtidig som en får muligheten til å spørre om utdypning og konkretisering ved behov (Tjora, 2021, s. 180). Informasjon om lydopptak ble gitt i informasjonsbrevet og var noe som ble tatt godt imot av informantene.

Kort tid etter at intervjuene var ferdige, ble lydopptakene transkribert til tekstform. Jeg visste fra starten av at jeg ønsket å transkribere intervjuene selv, framfor å for eksempel bruke utvalgte dataprogram. Som forsker kunne jeg slik bli påminnet den sosiale situasjonen rundt intervjuene, og dermed oppleve en sterkere nærhet til datamaterialet. Jeg vil påstå at dette spilte inn på opplevelsen jeg hadde av en glidende overgang mellom transkriberingen og analysefasen.

Transkriberingsprosessen var mer tidskrevende enn forventet. Jeg ble likevel ferdig innen desember 2023 som var målet. Jeg valgte å transkribere ordrett det som ble sagt, noe som

inkluderte både latter, pauser og nølende ord. Tjora (2021, s. 180) hevder at dersom informanten virker nølende for å lete etter ord, er dette som noe kan synliggjøre en usikkerhet i utsagnet. Ved å inkludere slike elementer, ble jeg dessuten påminnet dynamikken i gruppeintervjuene. I tillegg valgte jeg å transkribere direkte på dialekten informantene snakker. Som en hovedregel transkriberer man gjerne på bokmål eller nynorsk, og med et ekstra øye for spesielle dialektord (Tjora, 2021, s. 186). Det kan med fordel normalisere transkripsjoner og slik fungere som en anonymisering av informantene. Jeg tok dog en vurdering og konkluderte med at ettersom Kvam kommune er min casestudie, var det ingen grunn til å legge skjul på at informantene snakket tilhørende dialekt. I tillegg ønsket jeg å kunne sette informantenes preg på forskningen.

4.6 Etiske hensyn

I forskning er det viktig å beskytte identiteten til informantene, samt sørge for at de forstår og er konsekvente med forskningen (Silverman, 2020, s. 153). Dette kan med fordel også øke sjansen for at de samtykker til å delta i studien (Silverman, 2020, s. 153). Ved informasjonsskrivet som ble sendt ut på forhånd, var det informert om at informantene ville bli anonymisert. Navn og stedsnavn ville erstattes med pseudonym i fremstillingen av analysen. Jeg valgte også å informere om at jeg ville unngå å inkludere annen sensitiv informasjon dersom det skulle forekomme. Dette var imidlertid ikke tilfellet, da informantene verken tok opp eller ble spurt om sensitiv informasjon eller temaer.

I teorien burde forskere gjøre alt for å beskytte sine informanter for «skade» og ubehag (Silverman, 2020, s. 170). Et problem som kan skape etiske komplikasjoner rundt forskning, er det som omtales som «det uventede» (Silverman, 2020, s. 164). Informantene ved en studie burde være grundig informert om retningslinjene og typen spørsmål det vil bli spurt om. I tillegg burde de være påminnet om at de kan trekke seg når som helst (Silverman, 2020, s. 170). I informasjonsbrevet ble informantene opplyst om frivillig deltakelse og muligheten for å trekke seg fra studien. I tillegg informerte jeg om studiens tema og forskningsspørsmål på en enkel måte. Dagene før datainnsamlingen ønsket jeg å forsikre meg om at informantene var kjent med temaene de ville bli spurt om. Med utgangspunkt i intervjuguiden sendte jeg de en uformell tekstmelding om overordnede temaer vi ville snakke om. Dette hadde en positiv effekt på intervjuet, der jeg opplevde at informantene var forberedt og hadde gode innspill å komme med til gruppa. I tillegg ville jeg forsikre meg om at informantene forstod hva som

var forventet av dem i tråd med metoden. I tidsrommet før intervjuet kom jeg med kort informasjon om hvordan fokusgruppeintervjuene ville foregå med min rolle som moderator, og deres rolle som informanter. Slik la jeg til rette for at informantene var mest mulig opplyst og kjent med hvordan måten datainnsamlingen skulle foregå.

4.7 Datakvalitet

Reliabilitet

Informanter i fokusgrupper burde som regel ikke ha en relasjon til hverandre. Dette for å unngå maktrelasjoner eller andre utfordringer ved å avvike fra kollektive oppfatninger (Tonkiss, 2018, s. 251). Jeg var på forhånd bevisst over at mine informanter mest sannsynlig kjente hverandre fra før av, da forskningen sentrerer seg rundt en liten bygd. Jeg så på det som nærmest uunngåelig å finne informanter fra Kvam uten at de hadde kjennskap til hverandre. I begge fokusgruppene viste det seg å være to informanter som kjente hverandre fra før. Dette kan ha påvirket gruppedynamikken og dermed også dataen. På denne måten kan valget av informanter og relasjonen dem imellom, ha fått betydning for studiens pålitelighet. En viktig måte å øke reliabilitet på er å gjennomgå intervjuguiden på forhånd (Silverman, 2020, s. 93). Dette gjorde jeg for å vurdere om formuleringen av spørsmålene mine skapte ledende svar, samt for å forsikre meg om at spørsmålene ikke kunne tolkes på andre måter. Intervjuguiden ble gjennomgått grundig og ettersom det ble gjort justeringer underveis, ble den testet opptil flere ganger. Et sårbart punkt for kvalitative studier kan imidlertid være hvordan sitater blir presentert (Tjora, 2021). I analysen har jeg hovedsakelig inkludert direkte sitater. I tillegg har jeg inkludert hele gruppeinteraksjonen rundt et sitat for slik å få frem gruppedynamikken og unngå feiltolkninger. Det at jeg har presentert hele interaksjoner viser at dataen er troverdig, noe som øker studiens reliabilitet (Silverman, 2020, s. 93).

En annen viktig del av studiens troverdighet og konsistens går på tolkningen av data. Under intervjusituasjonen valgte jeg å stille sikkerhetsspørsmål ved å gjenta svarene til informantene. Ved usikkerhet kunne jeg på denne måten forsikre meg om at jeg tolket informantene riktig. Jeg valgte dessuten å utføre transkriberingen selv, og å inkludere småord som latter og nøling. Slik ble jeg påminnet om gruppedynamikken rundt intervjusituasjonen, noe som kan ha bidratt til økt forståelse av informantene svar. I tillegg viser det troverdighet ved at jeg som forsker inkluderte alt som ble sagt og ikke utelukker enkelte deler (Silverman,

2020, s. 93). Dataen kodet jeg etter temaer med utgangspunkt i intervjuguiden. For å forsikre meg om at det var hold i tolkningene mine, kunne jeg gjort sammenlikninger med mine medstudenters koder og tolkninger av samme data (Silverman, 2020, s. 93). Grunnet tidsbegrensninger var dette imidlertid ikke realistisk eller gjennomførbart. Det faktum at det kun er meg som har tolket og analysert dataen, kan derfor være med på å svekke studiens reliabilitet.

Overførbarhet

Innen kvalitativ forskning handler overførbarhet om hvorvidt funnene fra studien har relevans for andre sammenhenger (Tjora, 2021, s. 288). For case-studier har det imidlertid vært mye omdiskutert om muligheten for generalisering. I hvilken grad kan funn fra min studie være gyldig utover andre populasjoner? Mine kvinnelige informantere tilbakeflytting til Kvam kan vise generelle trekk ved rural migrasjon blant unge kvinner i Norge. Kvam som min casestudie, blir her et fenomen av kvinners tilbakeflytting til tilsvarende bygder i Norge. I tillegg kan mine funn brukes som utgangspunkt for utforming av nye hypoteser. Det er likevel viktig å påpeke at andre bygder nødvendigvis ikke har de samme bestemte geografiske, sosioøkonomiske og kulturelle forholdene slik som i Kvam kommune. Bygder i Norge har ulike forutsetninger, noe som kan påvirke kvinners rurale migrasjon på ulike måter. Mine funn kan på denne måten gi implikasjoner for overførbarhet til andre bygder. Likevel kan en med sikkerhet understreke at mine funn er generaliserbare til andre unge kvinner som ønsker eller har flyttet tilbake til Kvam kommune.

5.0 Analyse & diskusjon

Analysen er delt inn i fire kapitler med tilhørende undertemaer. Kapittel 5.1 handler om informantenes fortolkninger av hjembygda og ruralitet. I kapittel 5.2 vil det gjøres rede for de unge voksnes erfaringer med rurale kjønnsnormer. Videre vil det i kapittel 5.3, gås inn på informantenes sosiale tilhørighet til bygda. I det siste kapittelet 5.4, vil informantenes ideelle levemåter diskuteres i lys av det å bo i et ruralt samfunn.

5.1 Fortolkninger av bygda

«Det e en sånn trygghet og en heimafølelse»

En populær framstilling av bygda handler om den idylliske rammen for familieliv og en trygg oppvekst (Haugen & Villa, 2008; Nepstad, 2020). I spørsmål om hva kvinnene tenker på ved hjembygda, svarer de:

H: Du får en sånn trygghet. Og fjorden liksom. Det å stå og sjå på fjellene og ned på bygda mi. Da fekk eg en sånn ...

K: Ja. Det e en sånn trygghet og en heimafølelse.

Forsker: Hvordan var det å vokse opp her?

E: Det va veldig kjekt. Har aldri følt meg utrygg her. Eg bare reiste rundt [i bygda] aleine som 10 år gammel for å gå på kafé. Heheh. Eg veit ikkje om det e vanlig eg. Men eg følte det var veldig trygt da, å vere aleine.

H: Det va frihet. Du visste du kunne gå ut dørå og at naboen hjelpte deg viss det skjedde noke på en måte, fordi alle kjente alle.

K: Nei eg har aldri følt meg utrygg.

E: Vi tok jo ferjen over te *bygd* bare for å bade der. Også reiste me heim igjen. Så det var jo.. ja, nei. Eg trur ikkje foreldra vore var bekymra, for da hadde me aldri fått lov.

H: Ja, vi tok bussen bare for å gå på kino ein plass (...) men berre får å vere der litt, bli kjent med dei som vi kjente.

(...)

H: Ja... Når eg satt på busstoppet da, så visste eg kem bussjåføren var.

E: Hmm.

K: He, he.

H: Så han kunne hjelpa meg heim. Når eg ikkje hadde penga for eksempel, kunne han kjøyra fra *bygd* til *bygd*, og han stolte på at pappen min va heime og dei betalte liksom. Så han tok meg med ...

Kristin og Hedda assosierer bygda med natur og trygghet, noe som fremmer følelser av tilhørighet og det å være hjemme. Måten de beskriver bygda reflekterer et ruralt liv med trygge oppvekstkår og nærhet til naturen, det som gjerne kjennetegner «det gode liv» (Nepstad, 2020). Videre beskriver kvinnene hvordan de følte en trygghet under oppveksten på bygda. Det gjorde at de fikk frie tøyler til å gjøre ting på egenhånd fra tidlig alder. Som 10 år gammel tok Elise bussen alene, dro på kafé og tok ferjen for å bade alene eller sammen med venninner. Hedda tok også bussen alene eller dro på kino med venninner. Hun kjente spesielt på en trygghet ved å kjenne bussjåføren, på samme måte som at bussjåføren kjente henne. Han viste henne tillit ved å kjøre henne hjem selv om hun ikke hadde med seg penger. På samme måte lå det en sikkerhet i å kjenne naboen og muligheten til å hjelpe hverandre ved behov. Hedda beskriver følelsen av trygghet ved at «alle kjenner alle». Det handler om å ha god kjennskap til de andre som bor i samme bygd. Slik kan sosial kapital til folk i bygda spille inn på kvinnenens opplevelse av trygghet og tilhørighet. Den gode kjennskapen til bygdefolk samt følelsen av trygghet og tilhørighet, kan på denne måten også si noe om bygda. Det reflekterer et «gemeinschaft»-samfunn (Tönnies & Harris, 2001).

Kvinnene beskriver en oppvekst i trygge rammer, noe som gjorde at foreldrene ga rom for frihet og selvstendighet tidlig i barnas alder. I voksen alder har tryggheten på bygda spesielt blitt synliggjort ved å ha bodd andre steder. Fenomener blir ofte tydelige i møte med sine motsetninger (Wiborg, 2003, s. 176). Det vil si at en gjerne oppdager hva hjemstedet betyr når man ikke bor «hjemme». Kvinnenens erfaringer fra å ha bodd i byen gjør at de ser hjembygda med nye øyne. Det er først da de innser at: *ohh, så fint vi egentlig har det heima*. I en samtale om å flytte fra bygda etter endt skolegang svarer kvinnene:

H: (...) målet er vel at de har lyst ut [fra bygda] for å oppleve ting. Også e det noken som skjønne at det e bedre andre plassa, og dermed blir og vil ikkje tilbake. Og veldig mange skjønna «oh, så fint vi egentlig har det heima!».

K: Mhm.

H: Og føle på den tryggheiten, den heimefølelsen... Så eg og har sett veldig mykje av veldig mange plassa og av veldig mange folk. Og eg huska at liksom at det einaste eg vil da eg var ung var å se andre plassa, og eg flytta som femtenåring. Så da stakk eg liksom.

K: Oj, ja.

H: Men jo meir narkotika eg så, og det var masse... Og jo meir bymiljø eg såg, jo meir skremt blei eg. Og så tenkte eg at den dagen eg vil ha unga, skal eg bu langt vekk fra det her.

K: Da trur eg e litt sånn gjengangar. At man oppleve å møte masse folk og gjere masse å studere eller å reise og bu i by og sånn. Men så e det sånn «eg vil ikkje få unga oppi alt dette her på en måte» he, he.

H: Hm ja, altså eg var redd for å gå heim... eh fra tidlig femtenåring og bu vekke. Det var skremmande. Det var masse ekle folk som snakka til meg på kvelden og eg trudde eg skulle bli kidnappa opp til fleire ganga.

K: He he, hmm.

H: For at dei plutselig stod tre stykk rundt meg og eg var aleine på et busstopp. Eh, og dei spurt om kor eg sku og sånt, og eg løy om navnet mitt og var sikkelig redd. Og eg huske liksom at «å gud den følelsen hakke eg lyst til å ha noke unga som ska føla». Da må de være voksne nok for å oppleve og skjønne at verden kan være annerledes. Men eg hadde liksom lyst tebakke for å vere heima... Så, trygghet det va da eg lenkta tebakke te når eg va ute.

K: Mhm.

Motivasjonen for å reise fra bygda er ifølge Hedda å se nye mennesker og oppleve nye ting. Selv har hun vært mye ute og reist fra ung alder. Hedda hadde en trang for å komme seg bort fra bygda som femtenåring, for å se nye steder og andre folk. Er det slik at man opplever behov for å måtte rømme ifra bygda?

Det kan virke som at forestillingen om byen som noe farlig og fælt både eksisterer blant unge og gamle i rurale samfunn. Blant mine informanter kunne Hedda referere til egne erfaringer fra å ha bodd i byen. Her ble hun møtt med en følelse av usikkerhet i forbindelse med bymiljø preget av narkotika, samt frykt for å vente på bussen eller gå alene og bli forfulgt på kveldstid. Hun følte seg med andre ord utrygg i byen. I en samtale med de mannlige informantene trekker Sebastian frem hvordan han særlig tror de eldre fra bygda oppfatter byen som et farlig sted å bo, og der det ofte foregår drap. Denne forestillingen påstår han skyldes regelmessige medieoppslag fra byene. Med andre ord assosieres byen med kriminalitet. Denne forestillingen blant bygdefolk kan gjøre at de trekker et kulturelt skille mellom by og bygd, og forsterker diskursen av bygda som idyll. Etter å ha opplevd utrygghet i byen ønsker ikke Hedda å eksponere sine egne barn for samme følelse. Kristin er enig med Hedda, hun ønsker

tryggheten bygda kan tilby når hun en dag skal få egne barn. Mine kvinnelige informanter er ikke alene om dette, da ønsket om å flytte tilbake til bygda ofte viser seg å være sterkere ved etablering av familie (Wiborg, 2003).

Et interessant aspekt ved mine funn er å se hvordan opplevelsen av kjønn og ruralitet kan si noe om bygda. Kvinnene snakker om en trygg oppvekst i forbindelse med å ferdes alene i tettsteder på bygda, samt å ta transportmidler som buss og ferge på egenhånd. Med andre ord snakker de om trygghet i det offentlige rom, steder der kvinner og jenter kan være mer sårbare. Som en sammenlikning snakker Hedda om frykten for å ferdes alene i offentlige byrom. Hun er redd for å gå hjem alene på kvelden og for å stå og vente på et busstopp, noe som kan gjenspeile en frykt for uønskede seksuelle overgrep og tilnærminger. Forskning viser at kvinner frykter seksualisert vold i det offentlige rom, og at dette er noe som kan få implikasjoner for deres handlings- og bevegelsesfrihet (Flemmen, 1999). Dette er ikke tilfellet på bygda, slik kvinnene beskriver sin egen oppvekst. På denne måten kan det å være kvinne fortelle oss om opplevelsen av ruralitet, noe som kan tenkes å spille inn på kvinnes valg av bygda framfor byen. Kvinnene ser tryggheten ved bygda som en viktig verdi for deres liv, og at det er noe de selv ønsker for sine egne barn. Ønsket om å legge til rette for en best mulig oppvekst for barna, kan gjenspeile det faktum at kvinner ofte vektlegger barnas og familiens behov i begrunnelse for valg av bosted og flytting (Skaar, 2016). Mine kvinnelige informanter viser med dette til idealtypen til Grimsrud (2012) om en tradisjonell kjønnsmodell, der familie kommer før jobb og andre faktorer i valget om å bosette seg på bygda.

Strukturelle fordeler

Til forskjell fra kvinnene trekker ikke mennene frem trygghet når de snakker om egen livssituasjon og styrkene ved å bo på bygda. De velger heller å vektlegge de strukturelle fordelene ved rurale samfunn:

E: Jobbmessig må eg i hvert fall he ein jobbsituasjon kor eg kan utvikla meg. Hvis det stoppar opp blir eg ikkje motivert. Også likar eg plassen eg har rundt meg heime. Eg har plass til alle prosjekt, og som gjer at eg kan oppdra ungane mine sånn som eg har lyst.

M: Eg vil egentlig beskrive det [egen livssituasjon] som at det e nesten ideelt. Eg har fast jobb, eg har fast følge (...) egentlig veldig lite bekymringar.

S: (...) du har ein trygg jobb, der du kan utforske litt. Du kan utvikle deg sjøl. Du har plass og hus der du har ein hage og har plass til litt. Det at du ikkje trenger å kome heim til eit

parkeringshus og så må du ta ein heis opp, og der det e ein 70 kvadrats leilighet. Sjølv om det også e fint. Men det at ungane kan gå til skulen...

E: Og det at det e såpass med muligheter i industri. Hvis bygda var litt mindre og det ikkje hadde vært eit sånt miljø for ingeniører, så e det ikkje sikkert eg kunne bodd her. Hvis eg måtte pendla tre timer kvar dag til og frå jobb, e det ikkje så mykje igjen då til hobbyer når du kjeme heim.

M: Ja. Økonomi spelar òg selvsagt ei veldig stor rolle. Kvadratmeterprisen i byane kontra bygda er store. Ein får mykje meir plass for pengane og mindre bustadlån.

O: Hvis det hadde vært likt i byer og bygda hadde færre flytta heim igjen mener eg.

E: Klart økonomi, og no som rentå tok nokon hopp, hehe.

S: Ja, du får jo liksom kjøpt da feite huset ved sjøkanten og den utsikten her sant, som du får kjøpt leilighet te 10 millioner i byen hvor du ser i nokon andre sine vindu på en måte.

Mikkel beskriver sin nåværende livssituasjon på bygda som ideell. Han har en fast jobb og lever et bekymringsfritt liv. Einar snakker om viktigheten av å ha en jobb man trives med. For han er det viktig med en jobb som oppleves som utfordrende, hvor han får mulighet til å utvikle seg selv. Samtidig legger han ikke skjul på at han ønsker å frigi mest mulig tid utenom jobb, til hobbyer, fritid og oppdragelse av barna. Det er tydelig at dette er viktige elementer i Einar sitt liv og hans ønskede levemåte. Han konstruerer sitt eget liv basert på selvstendige valg tilknyttet egen karriere og levemåte. Han kan med andre ord representere det Almås et al. (1995) omtaler som «den refleksive generasjon». Han virker reflektert og bevisst over hva han selv ønsker. I lys av Giddens (1990/1994) er det gjennom aktive valg av en utfordrende jobb, samt mulighet for fritid og oppdragelse ved siden av jobben, at han former eget livsprosjekt og uttrykker sin identitet.

I tillegg til en ideell jobbsituasjon, spiller økonomi og rimelige boligpriser en stor rolle i valget av å bosette seg på bygda. Slik som Mikkel sier: *Økonomi spelar òg selvsagt ei veldig stor rolle*, er alle enige i at det økonomiske aspektet var viktig i valget av ruralt bosted.

Dette bekrefter tidligere forskning som viser at motivasjonen for å flytte til rurale områder for norske menn, først og fremst kommer fra økonomiske årsaker (Grimsrud, 2012). På bygda får en ifølge Mikkel mer plass for pengene og mindre i huslån sammenliknet med i byen.

Forskjellene er av så stor betydning at Olav hevder det hadde vært langt færre som hadde bodd på bygda dersom prisene hadde vært det samme mellom by og bygda. I likhet med andre vestlige land har forskjellene i boligpriser mellom sentrum og periferi, også økt i Norge

(Aasjord & Erichsen, 2022). Mens prisene i byene vokser drastisk, vokser de saktere eller nærmest stagnerer i norske bygder. Denne utviklingen skaper økte geografiske og sosiale ulikheter i landet.

Videre velger mennene å trekke frem arbeidsmarkedet på bygda:

O: (...) det e enormt mange fleire jobbmuligheitar i byane. Skal du bli leder i Equinor bør du bo i byen en stund.

M: Eg e litt uenig (...) det jobber folk på butikker, i helsevesenet og som yrkesarbeider [i bygdesamfunn]. Dei har jo alt og. Så eg seie meg uenig. Hvis du bor i en by ønsker du det ein by kan tilby.

M: Hvis du skal studere og du skal være leder og du skal komme deg opp i en eller anna bransje som sjef, då e selvfølgelig Lysaker ein veldig fin plass å vere og der e alle pengane.. Men dei ha begge delar på begge plassar.

S: (...) også ha det noko med at kommunen har utvikla seg. Kvam e ikkje det samme det va for 10 år sidå. Då var det kanskje betre muligheter for å flytte til Bergen for bedtre jobber innenfor dei bransjane me e... så det e da at du kan finna deg ein trygg og fast jobb og bu her.

E: Ja, og ikkje bare fast [jobb] men god, og kome opp i eit hierarki. Det e klart sånn som han sa, hvis målet ditt e å klatre i eit hierarki kan du ikkje bo i *bygd* eller *bygd*, da må du til byene.

S: Ja du kan absolutt klatre opp i hierarkiet her. Men om du kjeme såpass høyt opp på toppen må du flytte til byane tel hovedkontorane.

E: Ja, ja.

E: Men det e blitt mykje fleire muligheter enn eg var klar over når eg studerte.

O: Eg trur og sånn i nyere tid at det har kome heimekontorløsninger.

E: Ja eg skulle tel å sei det! Korona bana jo vei for heimekontor. Ein fikk meir makt utenom bedriften ville det eller ikkje.

E: Og terskelen for heimekontor e veldig lav. Eg kan velge.

O: Eg kjene te fleire som he flytta heim på grunn av det. Og det e det som gjer at eg kunne flytta heim óg. For det som for min del som dataingeniør e det ikkje mange jobbar. Men det e og mykje enklare for meg å jobba remote.

Olav påstår at det finnes flere jobbmuligheter i byen, og bruker lederstilling i Equinor som eksempel. Byer tilbyr ofte et større arbeidsmarked og muligheter for høyere utdanning, og er ofte grunnen til at mange flytter til byen (Grimsrud, 2000; Nordtug, 2021; Sørli et al., 2012).

Her er det en uenighet i gruppa. Til tross for at det finnes flere jobbmuligheter i byene, har de andre en felles oppfatning om at det rurale arbeidsmarkedet har blitt bedre. Mikkel mener med dette at byen og bygda kan tilby nokså like arbeidsmuligheter. Folk på begge steder jobber i butikk, innen helse og som yrkesfagarbeider. Det er også mulig å klatre opp i hierarkiet av stillinger og oppnå sosial mobilitet på bygda, med unntak om man skal bli leder. Det rurale arbeidsmarkedet har blitt større, noe som gjør forskjellen mellom by og bygd mindre. Om man bor i byen er det med andre ord ikke utelukkende på grunn av arbeidsmulighetene. Det kan indikere at arbeidsmarkedet alene ikke nødvendigvis har betydning for valg av bosted. Mennene avviser likevel ideen om å bo på bygda dersom en ønsker å oppnå sosial mobilitet og innta lederstillinger, noe som viser ambisjonsnivåets betydning for valg av bosted. Flere muligheter på det rurale arbeidsmarkedet, kan føre til at flere ønsker å bo i rurale samfunn. Sørli et al. (2012) finner imidlertid at jo enklere det er å få arbeid, desto enklere vil det også være å utelukke arbeid som motiv for å flytte eller bli boende et sted.

I samtalen om det rurale arbeidsmarkedet, viser Einar og Olav til teknologiens inntog og dets betydning for jobbmulighetene på bygda. På samme tid som den teknologiske utviklingen har ført til økt mobilitet, har den også skapt mindre behov for permanent geografisk forflytning (Sørli et al., 2012, s. 61). Nye arbeidsordninger som «hjemmekontor» har åpnet dørene for fleksibilitet angående hvor man velger å arbeide fra. I 2023 jobbet omtrent 23% av den bosatte arbeidsstyrken i Kvam utenfor kommunens grenser, hovedsakelig i Stavanger og Bergen (Statistisk sentralbyrå, 2024). Med slike ordninger kan flere jobbe «hjemmefra» bygda, og unngå pendling inn til byene. I denne sammenheng tilbyr Kvam kommune muligheter som «pendlerkontor» i et kommunalbygg (Langeland, 2023). På denne måten tilrettelegger kommunen for at innbyggerne kan ta del i et kontorfellesskap, istedenfor å arbeide hjemmefra, noe som muligens kan øke trivselen og etterspørselen etter å ha hjemmekontor i Kvam. Dermed kan det tenkes at færre vil være avhengig av å pendle til byen for arbeid. I lys av Bauman (2000/2001) illustrerer teknologiens inntog hvordan institusjoner ikke lenger er faste og tradisjonsbundne. Med muligheter for hjemmekontor er institusjonene blitt «flytende» og noe som kontinuerlig skaper endringer i det moderne samfunnet. Bruken av hjemmekontor har endret seg drastisk de siste årene og skjot spesielt fart under koronapandemien. Tall fra SSB viser at 44% av sysselsatte i alle næringer jobbet hjemmefra i 2022 (Sæternes & Aamodt, 2023). Informasjon og kommunikasjon var næringsgruppen med høyest bruk av hjemmekontor. Olav jobber selv i denne næringsgruppen, og det var nettopp denne løsningen som gjør at han ikke trenger å bo i Bergen der han har arbeid. Det gjør det

enklere for han (og andre unge voksne) å følge ønsket om å flytte tilbake til Kvam. Den teknologiske utviklingen og kommunenes tilrettelegging kan slik bidra til en løsrivelse fra byen.

Annen refleksjon

Et interessant aspekt som kommer frem i mine funn er den markerte kjønnsforskjellen mellom gruppene. De mannlige informantene snakker engasjert om boligprisene og det økonomiske aspektet ved å bo på bygda. Interessen for samtalen kan indikere at økonomisk kapital er av stor betydning for mennene. På denne måten kan mennene minne om idealtypen til Grimsrud (2012) om en moderne kjønnsmodell, der arbeid gjerne er i hovedfokus ved valget av å bosette seg på bygda. Det kan også tidligere forskning bekrefte som viser at menn i større grad enn kvinner, begrunner flytting og valg av bosted med arbeid (Sørli et al., 2012). Når det kommer til kvinnene, er ikke det rurale arbeidsmarkedet noe som trekkes frem. I spørsmålet informantene fikk tilknyttet stereotypien om å få barn tidlig og å ikke satse på karriereliv, vektlegger kvinnene å reflektere rundt familiedimensjonen i spørsmålet. Det faktum at de nærmest ikke nevner arbeid og karriere, kan med dette indikere at arbeid ikke spiller en like stor rolle for dem. På samme måte nevner heller ikke kvinnene boligmarkedet, slik som mennene tilføyer i spørsmålet om hva som får en til å flytte tilbake til bygda. Kvinnene vektlegger trygghet og familieliv, noe som støtter forskning som tilsier at kvinner ofte verdsetter denne dimensjonen i valget av bosted på bygda (Grimsrud, 2012; Wiborg, 2003).

Til tross for en kjønnset ulikhet i vektleggingen av bygdas egenskaper, har både de kvinnelige og mannlige informantene en forståelse av at det finnes noe bedre på bygda enn i byen. Informantene støtter slik tidligere forskning som presenterer bygda med en bygdeidyllisk diskurs (Berg, 2002; Haugen & Villa, 2008; Nepstad, 2020; Wiborg, 2003). Mennene viser positive holdninger ved å velge og se muligheter ved det rurale arbeidsmarkedet og boligmarkedet. På samme måte kan en trekke inn kvinnenenes vektlegging av det idylliske aspektet ved bygda. Selv opplevde de bygda som noe trygt og godt gjennom oppveksten. I tillegg til sosial kapital og kjennskap til bygdefolk, handlet det om frihet og selvstendighet til å ferdes alene, noe som forutsatte en tillatelse fra foreldrene. Det kan tenkes at foreldrenes fraværende bekymringer og følelser tilknyttet tryggheten på bygda, kom til syne i det de sendte ut barna alene. Foreldrenes diskurs om bygda som et trygt og fritt sted å være, kan på

denne måten tenkes å ha gått i arv til kvinnene. Samtidig er det viktig å nevne at kvinnes perspektiv på bygda i dag, ses gjennom deres egne erfaringer fra oppveksten. Summen av egne opplevelser og oppveksterfaringer, samt arvede diskurser fra foreldre, kan ha bidratt til å skape en fortolkning av bygda som et trygt og godt sted å være. På denne måten kommer det tydelig frem at kvinnes fortolkninger av hjemstedet er formet av deres sosiale og kulturelle bakgrunn. De kvinnelige og mannlige informantenes positive fortolkninger av bygda kan slik være formet av det Rye (2006a) kaller for «rural habitus». De har en smak for det rurale og verdsetter styrkene ved å bo på bygda, noe som er sterkt forankret i at de selv er vokst opp her. Informantenes «habitus» (Bourdieu, 1979/1995) kan på denne måten ha generert valget om å flytte tilbake til bygda. I tillegg trekker kvinnene frem at tryggheten på bygda er noe de ønsker for sine egne barn. Slik har ikke deres kulturelle og sosiale bakgrunn bare betydning for deres fortolkning av bygda. Deres «rurale habitus» vil også antakelig reproduceres og gå videre i arv til deres egne barn.

5.2 Kjønnsnormer på bygda

Inne/ ute

På bygda er hegemoniske kjønnsnormer ofte knyttet til tradisjonelle kjønnsroller, der kvinnens plass er i hjemmet (Wiborg, 2003). Det er her familien samles og hører til. Av den grunn prioriterer ofte kvinnene hjem, barn og familie, framfor jobb og egne interesser (Wiborg, 2003). Informanter fra både gruppen med kvinner og menn kunne referere til tradisjonelle kjønnsnormer når det kommer til fordeling av arbeidsoppgaver i hjemmet.

Innledningsvis forteller Hedda om sine erfaringer i oppveksten:

H: Eg er vakst opp med den pappen som ikkje gjer nokon ting. Han bleike gulvet for da slepp han å vaske golv seinare. Så han bleikar golvet med klor, masse klor! Også samme med at han hiver ein rosa sokk inni, og så blir alt farga. Så slepp han å gjer klesvask.

K: Åja, det e såpass?

E: Hm, hm.. ja

(...)

H: Eg sku ønske han [mannen] var LITT meir sånn, skjønna at når eg invitere te bursdag vil ikkje eg vere den einaste som e vert. (...) eg trur dei kalle det tredje skiftet. Og da e oppi hovet mitt liksom. Eg skulle ønske den moderne mann tenkte litt meir på alt. I

stedenfor å berre sette seg i bilen og «kor ska me?», «jo eg har pakka alt for deg, me skal dit».

K: He he.

H: Så det e litt rart for meg egentlig. Eg e vane med at jente kan det sama som menn. Men så enda me opp med å gå tebacke i tid med sånn som pappen og mammo hadde det da dei va ung. Med at det var damå sitt arbeid i huset, og mennene kunne gjøre ka dei villa ute og hadde ikkje unga å tenkje på.

E: (...) men at eg trur at.. me har jo gard, så da fant jo eg meg ein som hadde lyst å kjøyra traktor. For eg hadde ikkje lyst å kjøyra traktor. (...) eg valgte jo den rollen selv fordi eg ønske. Eg synes jo det e mykje kjekkare å vere inne og lage middag, enn å stå ute og skru i pøsregn. Så det e jo mitt valg.

Hedda er vant med at partner og far fraskriver seg ansvaret som knyttes til arbeidet inne i huset. Hun vokste opp med en far som var bevisst i og slurve med klesvasken, og som bleket gulvet for å slippe å vaske det. De sosiale praksisene viser seg også hos mannen i hennes eget hjem. Informanten påpeker at de tradisjonelle kjønnsrollene er noe som henger tilbake fra foreldregenerasjonen. Til tross for at kvinnene kan det samme som mennene, ender de likevel med å følge tradisjonelle kjønnsnormer, der kvinnen gjør mesteparten av arbeidet i hjemmet. For «den rurale kvinnen» har familien og hjemmet en signifikant betydning (Wiborg, 2003). Likevel kan den hjemmesentrerte kvinneverollen begrense mulighetene for kvinnenenes fritid, levemåte og for et sosialt rom utenfor hjemmet (Wiborg, 2003). I en samtale om interesser og sosiale sammenkomster forteller Hedda:

Eg har lyst å invitere ein venners-venner fest, med berre dame! For guttane har det alt for enkelt. Så da kan guttane ta over ungane og andre ting, og så kan jentene dra på fest og gjere det dei faktisk har lyst til.

Hedda ønsker at mennene skal ta ansvaret for ungene slik at hun selv kan holde en fest bare for damer. Det kan vise at kvinnenenes interesser ofte viker for ansvaret for barn og hjem, slik at de ikke får friheten til å gjøre det de faktisk har lyst til. Mennene har det derimot *alt for enkelt* med mulighet til å gjøre det de selv ønsker. Her ligger det ikke bare en kjønnet dimensjon ved fordelingen av praktiske oppgaver i hjemmet. I samtalen nevner også informanten «det tredje skiftet». Ifølge Smeby og Brandth (2013) handler det om ulike typer arbeidsoppgaver i hjemmet, der denne formen for arbeid innebærer å administrere hverdagen og koordinere familiens ulike aktiviteter. Arbeidet som inngår i «det tredje skiftet» blir hovedsakelig gjort av kvinner (Smeby & Brandth, 2013). Dette kommer også til syne i det Hedda beskriver mannen

som setter seg i bilen og spør hvor de skal. Han tar ansvaret for den praktiske oppgaven med å kjøre bil, men vet ikke hvor han skal. Koordineringen og planleggingen overlates til kvinnen: (...) *alt for deg, me skal dit.*

Det er tydelig at Hedda uttrykker misnøye overfor mannens manglende deltakelse i hjemmet. I tillegg opplever hun begrensninger når det kommer til egen fritid og sosiale sammenkomster. Haugen og Villa (2006) kan belyses som en mulig forklaring på hvorfor hun forblir i den tradisjonelle kjønnsrollen. Informantene nevner ikke spesifikt ryktespredning i samtalen om kjønn. Likevel snakker både kvinnene og mennene om rykter på bygda i andre sammenhenger, der metaforen «jungeltelegraf» har blitt brukt for å beskrive hvor fort ryktene spres. Mange trodde at foreldrene til Kristin var skilt i flere måneder på grunn av usanne rykter som gikk rundt på bygda. Også mennene kunne bekrefte at man ville bli snakket om dersom man for eksempel er annerledes. På denne måten indikerer informantene at det også foregår ryktespredning og sosial kontroll i Kvam. Det er derfor rimelig å tenke at det også kan sette press på å handle etter de «riktige» hegemoniske normene for kjønn. På denne måten kan frykten for å bli snakket om ved å bryte kjønnsnormene, begrense den individuelle friheten. Kvinnene blir værende i de tradisjonelle kjønnsrollene til tross for at de ikke trives, eller ved at de opplever det som et eget ønske. Dette viser viktigheten av Goffman (1959/1974) sitt konsept om «inntrykksstyring» (Sandberg, 2008, s. 124). Kvinnene er aktivt med på å skape inntrykket andre har av dem, ved at de tilpasser seg bygdas sosiale forventninger om å følge tradisjonelle kjønnsnormer. De unngår å bryte disse kjønnsnormene da det kan true det ønskede inntrykket andre har av dem. Fordi ryktespredning spesielt skjer i mindre, rurale samfunn der «alle kjenner alle», er det rimelig å tenke at Haugen og Villa (2006) også kan illustrere en stedlig forskjell mellom (å bryte) kjønnsnormer på bygda og i byen. Misnøyen over de tradisjonelle kjønnsnormene og ønsket om å bryte de, kan være vanskelig dersom man ønsker å opprettholde et godt rykte i rurale samfunn. Det kan være grunn nok til at mange kvinner ikke ønsker å bo eller flytte tilbake til bygda. Til tross for Heddas misnøye med de rurale kjønnsnormene, har hun likevel valgt å flytte tilbake til Kvam. Dette kan vise at kjønnsnormer er et underordnet aspekt som følger med det å bo på bygda.

Elise referer også til en tradisjonell arbeidsdeling hjemme. Til forskjell fra Hedda er det Elise som selv *ønsker* å gjøre arbeidet inne. For Elise som bor på gård var det viktig å finne en mann som hadde lyst å kjøre traktor og gjøre det arbeidet hun selv ikke hadde lyst til. Den tradisjonelle kjønnete arbeidsfordelingen var derfor etter eget ønske. På bygda innebærer

kvinnens rolle ofte å være flink med husarbeid og drive inne (Wiborg, 2003). Med bakgrunn i kvinneperspektivet (Rye, 2007) opptar Elise posisjonen som kvinne på bygda. En kan dermed tenke at hennes handlinger og holdninger påvirkes av det faktum at hennes rolle «hører til» i hjemmet. I likhet med de urbane kvinnene i Aarseth (2011) sin studie, kan en tenke seg at Elise har internalisert det samme behovet og smaken for å ordne med ting inne. Kvinnene ser bedre de tingene som har betydning for dem som her gjelder de sosiale praksisene for hvordan de vil ha det i hjemmet (Aarseth, 2011). Dermed kan Elise oppfatte den tradisjonelle fordelingen av husarbeidet som etter eget ønske, til tross for at det allerede har satt seg i kroppen. I lys av Bourdieu (1979/1995), kan Elises ønske om en tradisjonell arbeidsdeling springe ut fra sosiale og kulturelle strukturer, som igjen vil bidra til å reproducere den kjønnete fordelingen av arbeidet inne og ute.

Det er likevel verdt å merke seg at kjønn og «habitus» ikke er deterministisk, men i et dynamisk forhold. I det høymoderne samfunnet er de tradisjonelle sannhetene i ferd med å løsrives (Bauman, 2000/2001; Giddens, 1990/1994). Det gjør at individet kontinuerlig tenker over hva en selv ønsker og mener (Giddens, 1990/1994). Valget til Elise kan knyttes til at hun bor på gård og ikke ønsker å gjøre det fysiske arbeidet, som for eksempel å kjøre traktor. Hun tok et selvstendig standpunkt i å ikke ville kjøre traktor, og fant seg en partner som ønsket dette. Elise er bevisst over hva hun ønsker, og konstruerer hverdagen sin ut ifra det. Til tross for at hun ønsker en tradisjonell fordeling av husarbeidet, er det en handling frigjort fra hennes sosiale, kulturelle og økonomiske bakgrunn. Sett i sammenheng med Giddens (1990/1994) er hennes personlige valg basert på individuell refleksivitet der hun selv tar ansvar for eget liv. Samtidig skal en ikke se bort ifra at dette er et valg basert på en aksept av tradisjonelle arbeidsdelinger mellom kjønnene.

I gruppen med menn diskuteres «den moderne mann». I likhet med Hedda sine erfaringer, kan mennene vise til holdninger som fremmer tradisjonelle kjønnsnormer når det kommer til fordeling av arbeidet i hjemmet:

E: He, he, det hadde jo vært fint å kome heim til ferdiglaga middag.

M: He, he ja.

E: Ja, eg kan legge til at eg fortsatt er interessert i å finne ut ka som e minimum. Ka e det som eg MÅ gjera. Hehe, så eg trivs mykje betre ute med motorsag for å lage ved til vinteren, enn å gå og vaska inne i et skap.

S: Men du har ikkje eit problem med å gjøre det, sant.

E: Nei, nei.

S: Men før var det ikkje snakk om at du skulle vaske huset eller skap så... Det har jo blitt litt meir at vi har blitt litt meir svakare kan du si. At bestefedra våre kom heim te unga, også var dei ikke ditt problem. Men no e det meir som at det e større mulighet for at eg laga middag kvar dag og passa ungar og vaskar huset, enn at kjærasten min gjer det da for eksempel.

Det faktum at det har skjedd et skifte der dagens menn bidrar med husarbeid i større grad enn tidligere generasjoner, beskriver Sebastian som en svakhet. Det er et nederlag at «den moderne mann» utfører sosiale praksiser som husarbeid på lik linje med kvinnen. I tillegg snakker Einar om hvordan han ønsker å gjøre minimalt med husarbeid inne, der han bruker metaforer for å understreke motsetningene av arbeidet: *å vaske inne i et skap* og å drive med *motorsag* ute. Ved det første bildet kunne informanten valgt å formulere arbeidet som «å vaske huset». I stedet velger han å beskrive det som *å vaske inne i et skap*. Dette kan tolkes som at han ønsker å understreke følelser av klaustrofobi og av å være innelåst, tilknyttet husarbeidet. Selv vil han heller drive med *motorsag for å lage ved* ute, noe som kan illustrere en frihetsfølelse. Slike fysiske aktiviteter oppleves ofte som befriende og som en avkobling fra hverdagen (Wiborg, 2003). Metaforene setter slik lys på Einars subjektive forståelse og følelser tilknyttet arbeidet, og kan videre si noe om motivasjonen for holdningen til en tradisjonell kjønnsfordeling av arbeid inne og ute.

Et fellestrekk mellom rurale menn og det Aarseth (2011) legger frem om urbane menn i sin studie, er deres manglende interesse og deltakelse for husarbeidet. Betydningen og meningen av å ha det ryddig rundt seg er fraværende hos de urbane mennene, og det faller derfor heller ingen naturlig følelse av lyst eller trang for å utføre arbeidet. I mine data forteller Einar at han er interessert i å *finne ut ka som e et minimum* av arbeidsoppgavene som *MÅ* gjøres. Trangen og den lystbetonte følelsen for å ordne i hjemmet er fraværende. Med bakgrunn i Bourdieu (1979/1995) kan en forklaring på mennenes fraværende deltakelse og motivasjon for arbeidet, være deres manglende smak for det som foregår inne i huset. Arbeidet og praksisene som hører med inne er et felt mennene i utgangspunktet ikke føler seg «hjemme» i. De føler seg innelåst og klaustrofobisk. Det kan vise hvordan praksisene til husarbeidet inne verken er kroppsliggjort eller har samme motivasjon og mening, slik som hos kvinnene.

Praktiske ferdigheter

Den tradisjonelle fordelingen av husarbeid mellom kjønnene, er ofte til stede i bygder preget av «mye» maskulinitet (Wiborg, 2003). Disse formene for maskulinitet støtter ofte oppfatningen om at mannens ansvar ikke hører til hjemmet. Maskuliniteten kan derimot knyttes til forestillingen om det å være en «tøff mann» (Bye, 2009), og minner om det Peter et al. (2000) kaller for «monologisk» maskulinitet. Begge gruppene med informanter snakker om rural maskulinitet som evnen til å ha praktiske ferdigheter. Det viser at rurale menn uttrykker maskulinitet gjennom kropp og handlinger (Bye, 2009). I tillegg kan de praktiske ferdighetene være en måte for mennene å uttrykke sin egen identitet og livsstil (Giddens, 1990/1994). Dette kommer til syne i det de mannlige informantene blir spurt om stereotypier på bygda:

E: Eg skiftar vindu heime når det må gjerest, og sette inn nye døra og lister. Og tullar med det.

M: Ja ...

E: (...) mens her [på bygda] er det status, eller nesten forventast at du kan spikre din egen terrasse. Det hadde vore heilt unaturlig for dei eg kjenne å leige inn folk tel det.

E: Det e mange flinke h ndtverkare her som ikkje har papir p  at dei e flinke h ndtverkarar.

S: Ja!

M: Mhm.

E: Dei he l rt det sj lv. Det er mange bilmekanikar som e flinke   snekre.

M: Eg trur det sto noko om at bygda har begge deler. At me har nokon som he vokst opp i leilighet og ikkje har gjort s  mykje, og s  har me dei som he vokst opp i en gard litt lenger oppe, og som har l rt veldig mykje.

S: Som har vore med far sin og bytta slange og litt s nt da.

M: Ja, at det e noko ein f r med seg gjennom oppveksten. Me har  g veldig mange fedre som jobbe praktisk. Det e jo kanskje ein ting etter dem som bur i en by, hvor begge foreldrene jobbe teoretisk. Mens her e det ganske stor andel som e praktisk anlagt gjennom jobb.

E: Nesten alle eg kjenne e elektrikar og t mrar.

M: Og det e sikkert litt p virka av vennskap og kem ein omg s.

S: Eg f le litt s nn ka gjeng vi har vokst opp i. Det e s nn at fram til 10ende klasse p  ungdomsskolen sant, s  he du ikkje peiling p  eit flatt skrujern og eit stjerneskrjern

nesten. Også begynte eg å vere med gutta som gikk på yrkesskulen. Og da lærte du mykje meir då.

E: Ja!

S: Éin del av guttegjengen vet kordan ein bytter dekk på ein bil. Den andre delen av gjengen veit kordan du demonterer en motor og setter den på i blinde, sant.. Eg trur ikkje det he så mykje å sei om du e frå en by eller bygda, men eg trur det e mykje større mulighet for at du lærer deg motor på bygda.. Så eg trur det he mykje å sei kem du e med då. Kem du har rundt deg.

E: Eg trur det finnes mange flinke folk i alle byar, men eg trur det e vanskeligare å ramle inn i eit miljø der det e heilt naturleg å bli flink i det.

Einar trekker frem det fysiske arbeidet han gjør på huset som å skifte vinder, dører og lister, samt å snekre sin egen terrasse. Sammen med resten av gruppa snakker han også om de gode praktiske ferdighetene til rurale menn. Menn på bygda kan både være bilmekanikere, samtidig som de kan være flinke til å snekre. De multi- praktiserer og kan kalle seg selv for håndverkere, til tross for at de ikke har offentlige papirer som tilsier at de er det. Evnen til å være praktisk anlagt, ligger som en forventning til de rurale mennene. Som Einar uttaler, ville det være *unaturleg å leie inn folk* til å gjøre arbeidet. Det forventes at mennene utfører arbeidet selv, en holdning som kan knyttes til det Max Weber (1920/2001) omtaler som «den protestantiske etikk». Han påstår at protestantiske trosretninger spesielt innen kalvinismen, spilte en viktig rolle for utviklingen av det kapitalistiske systemet. Troen på forutbestemmelse gjorde at menneskene følte seg forpliktet til å leve et dydig liv som inkluderte hardt arbeid, som et bevis på sin frelse. På lik linje med Weber (1920/2001) kan en hevde at mennenes arbeidsmoral springer ut fra etiske rurale holdninger, som anser det nærmest som en «plikt» eller dyd, at arbeidet skal utføres på en selvstendig måte. Å overlate arbeidet til profesjonelle fagfolk kan i denne sammenheng forstås som noe uriktig eller moralsk klanderverdig.

Mennene trekker frem at de praktiske ferdighetene er noe man lærer av far. Mikkel hevder det er flere fedre som jobber praktisk på bygda, og ser en sammenheng i hvorfor han mener man er mer praktisk anlagt her enn i byen. I studien på unge rurale menn finner Nepstad (2020) at den typiske mann fra fjellbygda gjerne velger en yrkesfaglig utdanning. Den faglige interessen ligger som regel hos mennene lenge før videregående skole. Annen forskning viser imidlertid at andelen menn med universitets- og høyskoleutdanning, generelt er færre på et nasjonalt nivå (Dapi et al., 2020). Også i byene jobber menn praktisk innen industri, håndverk og bygg, noe som vil si at fedrene på bygda ikke nødvendigvis er alene om å dominere

yrkesfaglige utdanninger eller utøve praktiske ferdigheter. Ifølge Mikkell, tilegner man seg de praktiske ferdighetene gjennom sosialisering i oppveksten. Her kan det tenkes at ferdighetene blir kroppsliggjort og til en del av mennenes «rurale habitus» (Rye, 2006a). Han trekker også frem at en spesielt blir praktisk anlagt dersom en vokser opp på gård, noe Rye (2006a) bekrefter ved at bondeungdom ofte har høyere «lokal kapital» enn bygdeungdom.

De praktiske ferdighetene gjelder imidlertid ikke alle som bor på bygda. Mikkell påpeker at noen også kan vokse opp i leilighet, og av den grunn ikke nødvendigvis trenger å gjøre praktisk arbeid. Mennene snakker dessuten om andre sosiale omgangskretser som kan spille en rolle i opparbeidingen av praktiske ferdigheter. Dersom man er en del av en vennegjeng som for eksempel går yrkesfag, internaliserer man gjerne kunnskap og ferdigheter gjennom sosialisering. Slik kan en tilegne seg praktiske ferdigheter ved å tilhøre «riktig» sosial gruppe. Einar hevder det er flere muligheter for å havne innenfor et slikt miljø på bygda enn i byen. Det at man kan tilegne seg de praktiske ferdighetene fra flere ulike arenaer, gjør det naturlig at det blir kroppsliggjort og til en del av deres identitet og livsstil. Det kan være grunnen til at det å være praktisk anlagt, nærmest anses som en forventning på bygda.

Ifølge Bourdieu (1994/1996) etterspør et sosialt rom ofte bestemte egenskaper. I tillegg til at det forventes at rurale menn er praktisk anlagt, forteller Einar at det også er noe som gir dem høy sosial status. I denne forståelsen er de praktiske ferdighetene noe som verdsettes blant andre menn på bygda. Ferdighetene utgjør med andre ord deres «symbolske kapital» (Bourdieu, 1994/1996) og gir mennene anerkjennelse i det sosiale rommet. For å oppnå dette forutsetter det at mennene kan vise sin «symbolske kapital» foran andre menn «frontstage» (Goffman, 1959/1974; Mortensen, 2008). Bygdefolk utfører ofte praktiske tjenester for hverandre (se side 52). Gjennom interaksjonen med andre rurale menn kan de slik vise frem egne ferdigheter og oppnå anerkjennelse. På denne måten opprettholder de sin sosiale status på bygda. I lys av Bourdieu (1994/1996) er det mennene med denne formen for rurale maskulinitet, som har mest makt og som dominerer det sosiale rommet. Slik kan en tenke seg at menn med mange praktiske ferdigheter kan føle seg mer «hjemme» på bygda, enn for eksempel kvinner med lav «symbolsk kapital».

Med bakgrunn i Bourdieu (1994/1996) vil mennene med høy «symbolsk kapital» i det sosiale rommet på bygda, vil være fortrolig med objekter, handlinger og holdninger som symboliserer denne formen for kapital. På denne måten kan en tenke seg at de rurale mennene verdsetter ytringer og væremåter tilknyttet en tradisjonell kjønnsfordeling av arbeid, der mannens rolle

innebærer å være ute og gjøre praktisk arbeid. Dette kommer for eksempel til syne i hvordan Einar og Sebastian snakker om fordelingen av dagens husarbeid på en måte som fremmer de tradisjonelle kjønnsrollene (se side 36). Menneskes polariserte forventninger til kjønn i form av hvem som gjør arbeidet ute og inne, kan minne om en form for «monologisk» maskulinitet (Peter et al., 2000). Menneskes praktiske ferdigheter som i denne sammenheng uttrykker rural maskulinitet, forstås slik som å opprettholde tradisjonelle kjønnsnormer på bygda.

I likhet med mennene, snakker også kvinnene om rural maskulinitet som å utøve praktiske ferdigheter, det de kaller å være *handy*. I spørsmål om hva som skiller innbyggere på bygda fra innbyggere i urbane samfunn svarer de:

H: Han [ektemannen] e fyrst og fremst ein garasjemann som liker å vere ute og gjer sine ting og tenke ikkje heilt på huset inni.

H: Men eg trur at bygdefolk e litt meir, eg vettkje. Vi [på bygda] blir litt meir delt. For vi MÅ være handy og litt annerledes enn for byfolk. Og eg ser dei byguttane som ikkje kan skifte dekk for eksempel og damå gjer det.

E: Men eg skjønne jo veldig dei som he ein leilighet i Oslo, og som ikkje har behov for å skru på landbruksting.

K: Ut og snekra liksom ...

E: Ja, så da skjønner eg at det blir meir likt mellom dem.

Hedda beskriver mannen sin som en som er glad i å gjøre andre ting enn husarbeid, som å være ute, oppholde seg i garasjen og drive med egne prosjekter. De kvinnelige informantene forklarer imidlertid at menneskes egenskaper som å være praktisk anlagt, er noe som kan bidra til å skape et skille mellom kjønnene på bygda. På bygda er en nødt til å være *handy* for å reparere og fikse ting selv, og det kan tenkes at mannen ofte tar på seg dette ansvaret. Det kan fremstå som at kvinnene legger skyld på menneskes initiativ og innsats til å gjøre det praktiske arbeidet. Er det slik at kvinnene også ønsker å gjøre arbeidet på lik linje som mennene?

Kristin foretrekker for eksempel å være ute og jobbe, framfor å være inne og lage mat (se side 43). Kvinner på gård kan også kjøre traktor og være interessert i maskinkjøring (Bolsø, 1994). Det faktum at kvinnene beskriver landbruksmaskiner som *landbruksting*, kan reflektere deres begrensede forståelse som en konsekvens av manglende tilgang og deltakelse i arbeidet. På en annen side kan bruken *landbruksting* indikere en begrenset kunnskap, som resultat av kvinnenenes manglende interesse og ansvarsfraskrivelse av det praktiske arbeidet. Til tross for det kjønnete skillet velger Hedda å omtale innbyggerne fra bygda med å bruke «vi».

Dette viser til en tilhørighet og en identifisering med resten av bygda. De er ett og samme folk, uavhengig kjønn. På samme måte velger hun å fremheve at mennene i byen ikke kan å skifte dekk ved å påpeke at *damå gjer det*. Med dette viser hun en grensdragning til menneskene som bor i byen.

Kvinnene deler oppfatningen om at behovet for å kunne snekre og skru på landbruksmaskiner ikke er det samme i byen som på bygda. I byen er det *derfor meir likt mellom dem*. Det vil si at avstanden mellom kjønnsnormene og arbeidet nødvendigvis ikke er så stor som på bygda. Betyr det at økt likestilling forutsetter fravær av praktisk arbeid? Hadde kjønnsnormene på bygda vært annerledes dersom begge kjønn deltok på lik linje med det praktiske arbeidet? Forskning gjort på digitalisering av gårdsdrift har undersøkt om melkeroboten har endret bondens hverdag når det kommer til kjønn, likestilling og familieliv (Norheim, 2019). Et funn her var at reduksjonen av arbeidsmengden og økt fleksibilitet, ikke nødvendigvis resulterte i endrede kjønnsroller og mer familietid. Tvert imot førte fraværet av det fysiske arbeidet til forsterkede tradisjonelle kjønnsroller. Mannen fikk mer tid til å gjøre annet gårdsarbeid, og kvinnen fikk mer tid til husarbeid og familieliv.

Forskning viser at den hegemoniske konstruksjonen av kjønn er stedlig (Berg, 2002; Grimsrud, 2012), noe som betyr at maskulinitet i rurale og urbane områder kan være forskjellig. Alle mine informanter er enige om at det er viktig å være praktisk anlagt på bygda, og at dette er noe som skiller mennene fra de i byen. Kvinnene hevder dessuten at mennenes praktiske ferdigheter er noe som skaper et større skille mellom kjønnene på bygda, som Kristin uttaler: *Vi (på bygda) blir litt meir delt*. Som en sammenlikning legger de frem at avstanden mellom kjønnene i byen ikke er like stor, da mennene i byen ikke utfører praktisk arbeid i samme grad som mennene fra bygda. På grunnlag av Bourdieu (1994/1996) kan en her tenke seg at byen utgjør et annet sosialt rom, der praktiske ferdigheter ikke nødvendigvis innebærer samme anerkjennelse og «symbolske kapital». Mennenes ferdigheter spiller dermed ikke en like stor rolle, og kjønnsrollene kan ifølge kvinnene være mer likestilte. Det kan dermed indikere at denne formen for maskulinitet spesielt dominerer i rurale samfunn. Fordelingen av sosiale praksiser hjemme hos Kristin er noe som kan bekrefte dette. Mannen som i stor grad bidrar med husarbeidet inne, kan ses i sammenheng med det faktum at han selv er fra en større by på Østlandet. En kan med dette anta at de praktiske ferdighetene ikke er kroppsliggjort på samme måte som hos rurale menn. Dette avviker imidlertid fra Aarseth (2011) sine funn, som viser at også urbane middelklassemenn foretrekker å jobbe ute

i garasjen. Mennene i byen ønsker å jobbe ute med egne prosjekter, framfor å jobbe inne på kjøkkenet. Dermed kan en tenke seg at også urbane menn er praktisk anlagt, noe som betyr at denne formen for maskulinitet ikke nødvendigvis bare er gjeldende på bygda. Slik kan en anse de sosiale praksisene som å gjøre avstanden mellom kjønnsnormene i bygd og by mindre. Med dette som utgangspunkt, er det rimelig å tenke at kjønnsnormene ikke veier tyngst i valget av bosted.

Forestillinger om moderne kjønnsnormer

Informantene i min studie viser at rurale menn ofte har en konvensjonell oppfatning, som støtter en tradisjonell kjønnet fordeling av arbeidet inne og ute. Et interessant aspekt ved min empiri er hvordan rurale menn både viser til former for en «monologisk» maskulinitet (Peter et al., 2000), samtidig som de utøver maskulinitet på andre måter. I kvinnegruppen kommer dette til syne i hvordan det eksisterer ulike synspunkter når det kommer til erfaringer med kjønnsnormer på bygda. Til forskjell fra Hedda og Elise har Kristin andre erfaringer med den kjønnete arbeidsfordelingen i hjemmet. I en samtale om «den moderne mann» svarer kvinnene:

H: Eg veit ikkje om dei eksistere enda.

K: Eg tror i hvert fall eg har finne meg ein, he he he! Litt sånn kor vi gjer ting heima. Eg e veldig glad i å være ute og jobba. Og har dyr og likar å gå på tur og sånn da. Og er ekstremt lite glad i å lage mat for eksempel. Så det e han som lage mat, he he he! Så ja eg vettkje... Ja, litt mer at me bidrar likt då. Han pakk sjøl, fikse mat og er vert og alt det der.

H: Det kjem jo an på kem du ende opp med.

K: Ja, det e ein forskjell der. Eg merke jo det mhm.

E: Hmm.

H: Eg huske eg va på julebordet til *venninne* ein gong. Og eg tenkte bare «gud den pappen der!». Kor fantastisk pappen deira va. For han støvsugde, lagde mat, han gjorde liksom... Det var likt. Faktisk, han gjorde meir av husarbeidet og bakst og sånn.

E: He he, ja.

Mine kvinnelige informanter er positive til «den moderne manns» deltakelse i hjemmet. De viser til en alternativ rural maskulinitet, som er fleksibel i forhold til sosiale praksiser. På besøk hos en venninne har Hedda erfart faren som svært delaktig i husarbeidet. Han støvsuger, lager mat og baker. For Hedda er ikke dette en realitet i hennes eget liv, men et

ideal for hvordan den moderne mann skal være. Kristin kan bekrefte denne forestillingen av den moderne mann som en realitet. Selv kan hun gjøre arbeidet ute som hun er mest glad i, mens mannen kan ta seg av ansvaret for å pakke eller lage mat. Hun snakker om en mer jevn fordeling av husarbeidet og *kor vi gjer ting heima*. I studien om urbane middelklassefamilier finner Aarseth (2011) at mennene skaper nye meninger og identifikasjoner til husarbeidet ved at det blir koordinert og satt inn i system. Hvordan Kristin og mannen har valgt å organisere arbeidet mellom dem hjemme, kan dermed skape en følelse av samarbeid og en felles forpliktelse overfor praksisene. Husarbeidet illustrerer hvordan mennene uttrykker kjønn på en annen måte enn det som har kommet frem i mine tidligere funn. Det støtter dessuten tidligere forskning som tilsier at rural maskulinitet kan foregå på en rekke ulike måter (Bye, 2009).

I tillegg er en viktig bemerkning de mannlige informantenes bruk av humor under samtalen om «den moderne mann». Det spøkes om at mennene vil komme hjem til ferdiglaget middag og at de vil gjøre minimalt med husarbeid. Det faktum å ta i bruk humor kan vise til en usikkerhet blant mennene. Slik kan de erkjenne at det muligens ikke *er* en realistisk eller ideell fordeling av det tradisjonelt kjønnete arbeidet. I likhet med Kristin, kan de mannlige informantene bekrefte at dagens menn er mer fleksible og delaktige i husarbeidet:

E: Også velger eg å tru at menn i dag trappar rundt på gulvet meir med babyen sinn enn ka besteforeldrene våre gjorde.

O: Alle i både by og bygd bør egentlig jobba med å akseptera det som er annleis frå korleis ting har vore før.

M: Ja, eg tenke at det e positivt. At dem tar del i kvardagen på ein annan måte enn å være ein forsørger som skal dra inn penger og kome heim og kreve middag. At dem kan gi kona meir fri. Han e ein del av den komplette kvardagen. Eg meine det e ein positiv ting.

E: Ja, eg ser ikkje så mukje negativt på det.

S: Ikkje eg heller.

Mennene deler en oppfatning om at kjønnsrollene har endret seg over tid, og at den «moderne mann» tar betydelig mer ansvar for både hjemmet og familien enn tidligere. De er positive til å ta mer ansvar i husarbeidet for å frigjøre tid hos partneren. Mennene *trapper* dessuten rundt på gulvet med babyen og gir mer omsorg til barna. Dette viser til en form for «caring masculinity» (Bye, 2009). Denne formen for maskulinitet lar seg ikke begrense av kjønnsnormer når det kommer til omsorg og ansvar for hjemmet, og utfordrer tradisjonelle stereotypier om det å være mann på bygda. Dette er en motsetning til det Aarseth (2011)

finner om «barneorientert maskulinitet» i byen. Mens de rurale mennene ser positivt på å kunne bidra med omsorgsarbeid til fordel for partneren, ligger motivasjonen til de urbane mennene i egen selvutfoldelse og gevinsten av å bygge en god relasjon til barnet.

I motsetning til hvordan informantene har snakket om rurale menn og deres forhold til arbeidsfordeling i tidligere generasjoner, er det mye som kan indikere på en rural maskulinitet i endring. Som Mikkel påpeker er ikke mannen lenger familiens forsørger, som krever ferdiglaget middag når han kommer hjem fra jobb. Framfor å være ute og holde på med egne prosjekter har de sluppet *motorsagen* og trukket seg inn. De har nå mer ansvar for familie og arbeid som skjer inne. Det kan med andre ord virke som at mennene ikke lenger slurver med husarbeidet for å slippe unna, slik som faren til Hedda. I betraktning av Berg (2002), blir mennenes deltakelse i husarbeidet nye sosiale praksiser som bidrar til å rekonstruere nye former for rural maskulinitet. På denne måten kan en si at den ansvarsfulle farsfiguren har blitt en del av deres rurale maskulinitet. Dette kan bekrefte tidligere forskning som viser at den ansvarsfulle farsfiguren har fått en større rolle på bygda (Bye, 2009).

Om en ser på samtalen til den mannlige gruppen er det imidlertid viktig å ta et steg tilbake. I beskrivelsen av «den moderne mann» snakker mennene kun om idealer. De mannlige informantene er enige i at menns økte deltakelse i hjemmet er en positiv endring og anser dette som den normative standarden. I tillegg trekker Olav en fellesnevner mellom bygd og by, i det han snakker om endringen av kjønnsroller. Dagens kjønnsroller er mer likestilte enn tidligere, og det er noe som burde aksepteres både i byen og på bygda. Med dette refererer han både til et ideal for hvordan det *burde* være, samtidig som han erkjenner en realitet for hvordan kjønnsrollene faktisk *er* og har endret seg. Her er det viktig å understreke at mennene utelukker å referere til subjektive erfaringer fra eget liv. På lik linje med Hedda og Elise som følger tradisjonelle kjønnsroller hjemme, er «den moderne mann» derfor kun *idealer* og ingen opplevd realitet på bygda. Det er ifølge Aarseth (2011) den delvis likestilte familien som er mest utbredt i byens middelklassefamilier. Dette kan ses i sammenheng med mine informanternes varierte opplevelser av kjønnsnormer der flertallet av informantene referer til «den moderne mann» som idealer og ikke som realiteter. Delvis likestilte familier (med delvis tradisjonelle kjønnsnormer) kan derfor også eksistere på bygda, noe som betyr at kjønnsnormene verken er identifiserbare med rurale eller urbane rom.

Informantene viser at den moderne formen for rural maskulinitet først og fremst er et ideal. Det kan indikere at rural maskulinitet som praktiske ferdigheter og en tradisjonell arbeidsfordeling, fremdeles er det hegemoniske på bygda. I betraktning av Giddens (1990/1994) kan de rurale mennene uttrykke sin identitet gjennom valg av maskulinitet. For menn som aktivt velger å bryte denne hegemoniske formen for rural maskulinitet, kan det være en viss risiko. Ved å tre inn i mer moderne kjønnsnormer som for eksempel «caring masculinity» (Bye, 2009), kan en risikere å tape «symbolsk kapital» (Bourdieu, 1994/1996). Å miste anerkjennelse og status fra lokalsamfunnet, kan resultere i mindre trivsel og ønske om å bo på bygda. Moderne maskulinitet trenger imidlertid ikke å være en identitet de rurale mennene bevisst velger. Det kan være en del av mennenes kroppsliggjøring av sted og kjønn. Hedda forteller for eksempel at fordelingen av husarbeidet hjemme, kan avhenge av hvem man ender opp med og hvor partneren kommer fra. Mannen til Kristin bidrar mye med husarbeid i hjemmet, men kommer selv fra en større by på Østlandet. Det kan dermed tenkes at han er sosialisert inn i andre kjønnsnormer enn menn på bygda. Det er av den grunn rimelig å tenke at hans erfaringer med urbane kjønnsnormer har spilt inn på den likestilte fordelingen av arbeidet i hjemmet.

Blant de kvinnelige informantene snakkes det også om fleksible former for rural femininitet. Informantene viser at rurale kvinner ikke nødvendigvis blir værende i de tradisjonelle kjønnsrollene på bygda. Kristin og Hedda trekker frem sine egne mødre, som selv kan mer enn bare husarbeid:

K: (...) men det e mammo som e overalt og kan mykje. De kan jo liksom kvinnerollen og veldig masse mannsrolle egentlig. Hvis du tenke på den gamle måten. For de har måtte klare seg sjøl på et vis. For veldig mange menn har jobbe vekke.

E: ... Som i Nordsjøen.

K: Ja, så da har de vært borte masse. Og må fiksa sjøl med unga og alt. Og tatt huset og kjøyrt. Så ja...

H: Mamma he jo nesten snekra hele huset sjøl. Hun ble jo skilt som nitten år gamal, og bare bygde alt sjøl, flislagte badet. Og kunne ingenting fra før, måtte bare fikse det sjøl.

Kristin og Hedda påpeker at kunnskapen og ferdighetene til sine rurale mødre både dekker det som tradisjonelt har vært kvinnens arbeid, men også det som har vært oppfattet som mannens ansvar. Moren til Hedda kan for eksempel sosiale praksiser knyttet til bygging og vedlikehold av hus, som å snekre og flislegge bad. Kunnskapen og ferdighetene er noe som forklares av at

kvinner har måttet klare seg selv opp gjennom tidene. Som en konsekvens av oljeindustrien og strukturelle endringer i arbeidsmarkedet, har mennene vært bortreist på grunn av arbeid i «offshore». Det vil si at kvinnene har måttet ta ansvar for både hus og barn på egenhånd. Kvinnene viser på denne måten at rural femininitet ikke nødvendigvis bare trenger å være knyttet til det tradisjonelle husarbeidet inne. Den kjønnete konstruksjonen kan også vise seg i en fleksibel og «moderne» form av praktiske ferdigheter og kunnskap.

Ifølge de mannlige informantene er praktiske ferdigheter noe som gir sosial status og anerkjennelse på bygda. Med utgangspunkt i at dette også gjelder rurale kvinner, er det likevel ikke rom for at kvinnenes ferdigheter kan anerkjennes på lik linje som mennene. På bygda er det som regel mennene som utfører det praktiske arbeidet. De gjør tjenester for hverandre (se side 52) og utfører arbeid knyttet til eget hjem (se side 43). Til forskjell fra mennene, har ikke kvinnene et publikum å vise ferdighetene til. Kvinnene får kun muligheten til å utføre arbeidet dersom mennene er bortreist på jobb. Da gjør de arbeidet på egenhånd og «backstage» (Goffman, 1959/1974; Mortensen, 2008, s. 98) i sitt eget hjem. Dermed får de ingen anerkjennelse fra verken folk i bygda eller fra mannen når han selv er hjemme og tar seg av arbeidet. På denne måten går de glipp av muligheten til å oppnå «symbolsk kapital» (Bourdieu, 1994/1996) og makt, noe som kan få konsekvenser for trivselen på bygda. I denne forståelsen kan det belyse hvorfor færre kvinner ønsker å bo på bygda. I tillegg til de rurale kvinnenes praktiske kunnskap og ferdigheter, trekker informantene også frem typisk «mannsdominert» lønnsarbeid. I gruppen med kvinner blir det vist en fotovisualisering av en kvinne i byggebransjen, og samtalen går som følger:

K: Det er og litt sånn bygdestempel med ho i arbeidsskle [peker på fotovisualisering]. Eg og tenkte sånn som du sa at både omsorgsyrke selvfølgelig, og de tradisjonelle yrkene i bygg.. Så det blir meir sånn at jentene kan jobbe med litt meir forskjellig i ein bygd då.

H: Ja, du har meir valgmuligheite.

E: Absolutt!

Rurale kvinner i «mannsdominerende arbeid», trekkes også frem i gruppen med menn:

O: (...) men eg føle òg for eksempel at kvinnelige anleggsarbeidere er blitt så vanlig å sjå, at eg ville ikkje gjort et skille mellom by og bygd sånn.

S: Men igjen hvis du bare ser på bildene og sett de i tre sekunder, hadde det første som hadde slått deg at anleggsjentå er frå bygda. For det er mer vanlig å sjå jenta i sånne klær her på vår alder da.

M: Og samfunnet forandrer seg jo fort da. At gjerne han som sitter på kontoret og hun som jobber ute praktisk.

Både for de kvinnelige og mannlige informantene ligger det en konsensus når det kommer til lønnsarbeidet til kvinner på bygda. Informantene har en felles forståelse om at rural feminitet også kan vise seg for kvinner i typisk mannsdominert arbeid, som for eksempel i byggebransjen. Ifølge kvinnene, finnes det flere muligheter for valg av yrkesvei for kvinner på bygda, de kan jobbe med *litt meir forskjellig*. De største arbeidsplassene i Kvam er smelteverket Elkem Bjølvefossen og skipsverftet Fjellstrand (Thorsnæs & Helleve, 2024). Sekundærnæringer utgjør den største bransjen i kommunen, noe som vil si at det er størst etterspørsel etter både kvinnelig og mannlig arbeidskraft i yrker man gjerne forbindes som mannsdominerte (Statistisk Sentralbyrå, 2024). For å sammenlikne bygdesamfunn med byer og tettsteder på et nasjonalt nivå, er det få jenter som tar utradisjonelle valg når det kommer til typiske guttedominerte yrkesfag (NOU 2019: 25). I 2023 var for eksempel andelen jenter i Norge som gikk på informasjonsteknologi og medieproduksjon 16 % (Utdanningsdirektoratet, 2023). Det kan indikere at feminitet som å studere og jobbe innen mannsdominert arbeid, særlig er knyttet til bygda og ruralitet. Det er såpass vanlig å se rurale kvinner i arbeidsklær at Kristin omtaler det som et *bygdesymbol*.

Dette motstrider med forskning som tilsier at den rurale kvinnen har sin naturlige plass i hjemmet (Wiborg, 2003). Det illustrerer en kompleks feminitet, og at kvinnene ikke lenger er bundet av de tradisjonelle konstruksjonene for kjønn. Endringen av de rurale kjønnsnormene i samfunnet, bekrefter Mikkel i det han uttaler at gjerne er mannen som har en kontorjobb, mens kvinnen har praktisk arbeid ute. På samme måte trekker Berg (2002) frem hvordan forestillingen om bollebakende kvinner og traktorkjørende menn må revurderes. I dag er det ofte kvinnene som har ledende stillinger i kommuneadministrasjonen, og mennene som arbeider i omsorgssektoren. I et tredje kjønnsperspektiv kan en med dette si at kjønnsnormene ikke er en fast kategori, men en konstruksjon som kontinuerlig er under forhandling i samspill med andre (Rye, 2007). På denne måten kan det å utøve ulike former for «mannsarbeid», være sosiale praksiser som er med på å rekonstruere de rurale kjønnsnormene. I denne sammenheng har rurale kvinner tatt et refleksivt valg (Giddens, 1990/1994) i å velge en «utradisjonell» vei. De finner mening i arbeid som vanligvis er dominert av menn, og i lys av Haugen og Villa (2006) trosser de usikkerheten og risikoen for å bli snakket om på bygda. Gjennom handling uttrykker de andre former for rural feminitet.

Slik tar de ansvar og konstruerer sin egen identitet (Giddens, 1990/1994).

Som en kontrast til Kristin trekker Olav frem at kvinner i mannsdominerte yrker ikke nødvendigvis er det hun omtaler som et *bygdesymbol*. Å se kvinnelige anleggsarbeidere er et fenomen som er like vanlig å se på bygda som i byen, og det er av den grunn urimelig å trekke et romlig skille. Litteratur på feltet kan bekrefte at dette er en trend som ikke bare eksisterer i rurale områder. Også på nasjonalt nivå har kvinner helt siden 1970- tallet stadig beveget seg inn i flere mannsdominerte utdanninger og yrker (Dapi et al., 2020). Det kan derfor indikere at nye sosiale praksiser og fleksible former for femininitet ikke er preget av stedsdimensjonen. Uavhengig om denne formen for femininitet er stedlig, er begge gruppene med informanter enige i at kvinner i tradisjonelle mannsdominerende yrker er vanligere å se i dag. Hvordan stiller rurale menn seg til at kvinnene begynner å utføre «deres» jobber? For ikke å snakke om den praktiske kunnskapen og ferdighetene de rurale mødrene sitter på. Det faktum at kvinnene gjør mer av sosiale praksiser som tradisjonelt har vært tilknyttet mannen, kan tenkes å gjøre kjønnsnormene mindre rigide. Som en sammenlikning har kvinner i større grad kommet inn i skogbruket, noe som gjør at man forventer en endring i menns representasjon og sosiale praksis (Brandth & Haugen, 2008). Det kan tenkes at fleksible former for rural femininitet fører til at mennene tar større del av det som tidligere har vært kvinnens arbeid. Dermed kan mennene utøve andre praksiser og former for maskulinitet, som for eksempel omsorgsarbeid. Det at mennene gjør arbeid som tidligere har vært forbundet med femininitet kan utfordre den tradisjonelle hegemoniske maskuliniteten. Samtidig kan de risikere å miste anerkjennelse og sosial status. «Bygdesymbolet» kan på denne måten utrykke et stort sosialt brudd, der fleksible former for rural femininitet får konsekvenser for den rurale maskuliniteten.

5.3 Sosial tilhørighet

Mine funn viser at gode relasjoner er viktig for valget av det rurale livet, noe som kan bekrefte tidligere forskning (Eriksen & Andersen, 2021; Lunestad, 2021; Nordtug, 2021; Ramstad, 2018). Det sosiale livet på bygda kan knyttes til det Tönnies beskriver som «*gemeinschaft*» (Tönnies & Harris, 2001). Bygda er et «nærsamfunn» preget av nære og tette relasjoner. De sosiale båndene springer ut fra bygdefolkets felles verdier og lokale tradisjoner. Dette kan en for eksempel se i relasjonene informantene har til familie, samholdet i bygda, båndene de knytter til jevnaldrende fra tidlig alder, samt de vennskapelige relasjonene i

voksen alder.

«Familien er en del av arenaen»

Forskning viser at familie og nettverk har stor betydning for flyttemotiver og beslutninger om å bli på bygda (Eriksen & Andersen, 2021; Lunestad, 2021; Nordtug, 2021; Sørli et al., 2012). I en samtale om ferier og høytider, trekker Kristin fram samholdet hun opplever i familien:

For der er det sånn la oss si tre generasjoner: du har besteforeldre, foreldre og deg sjøl. Så alle hjelpe te. Det e litt meir det at der kjem den dugnadsånden, sant. Så e det liksom litt forventet at du hjelpe te. Det er liksom ein familiegreie. Så i tillegg til at det ligger på en bygd, er kanskje det samholdet og tradisjonene enda sterkare fordi du bur på en gard.

Kristin som er vokst opp på gård, opplever et sterkt samhold i familien. Samholdet er basert på tradisjoner om at hele familien hjelper til med å arbeide; både barn, foreldre og besteforeldre. Hun beskriver det som en dugnadsånd i familien. Samtidig snakker hun om forventningene rundt det at alle skal bidra. Forventningene strekker seg imidlertid ikke lenger, enn til at man skal bidra med gårdsarbeid når man er hjemme i ferier og høytider. På samme måte finner Rye (2011) at bondeungdom ikke opplever forventninger eller press fra familien knyttet til egen fremtid på gård. Dette er noe de selv ønsker og har valgt, basert på egne vurderinger og preferanser for det rurale liv. Spørsmålet kvinnegruppen ble stilt, dreide seg i utgangspunktet om ferier og høytider. Det faktum at Kristin valgte å snakke om familien og samholdet på gården, viser dermed at familien er av stor betydning for henne. Samholdet i familien bygger på at de alle utfører de samme arbeidsoppgavene og deler felles verdier, og dermed kjenner en følelse av likhet. Også for de andre kvinnene er betydningen av familie og foreldre, viktig for at de flyttet tilbake til bygda. Hedda mener at om man ikke har den sosiale tilhørigheten til bygda, er det ikke like mange grunner til å bo der. For henne er det en trygghet i at mor bor i umiddelbar nærhet, om hun skulle ha behov for hjelp. De mannlige informantene er enige med kvinnene og trekker frem familien som en sentral rolle:

M: Hovedgrunnlaget [for å flytte til bygda] for vår del var familie. Ikkje at me har stifta familie sjøl men at me har familie her. Hadde ein tatt familie ut av miksen for vår del, så hadde me ikkje flytta tebakke. Eg ser ikkje for meg hvis vi hadde tatt bort familien, at vi hadde flytta tebakke hit.

E: Ja så du hadde ikkje valgt ein kliss lik bygd med ein anna plass med eit anna navn?

M: Nei. Det tviler eg på.

E: Ja, eg ser den. Og eg e enig. Familien er en del av arenaen.

M: Familie, venner og oppvekst og dei minnene då. Hvertfall for vår del. Det var hvertfall det eg måtte argumentera for hehe.

O: Det e liksom da eg søke i bygdå. Det e derfor eg vil flytte heim igjen for å få nærhet til venner og familie.

I likhet med kvinnene er sosiale relasjoner til familie, en viktig del for mennene i utregningen av å velge og flytte tilbake. For Olav som bor i byen og som sterkt vurderer å flytte tilbake til bygda, er det nettopp dette som er motivasjonen. Mennene hadde med andre ord, ikke flyttet til en tilsvarende bygd uten en familiær tilhørighet.

Både de kvinnelige og mannlige informantene er enige i at familie spiller en vesentlig rolle for at de har eller skal flytte tilbake til bygda, noe som kan bekrefte tidligere forskning på feltet (Eriksen & Andersen, 2021; Lunestad, 2021; Nordtug, 2021; Sørli et al., 2012).

Det faktum at de begrunner sin rurale migrasjon med familie, gjenspeiler idealtypen om tradisjonelle kjønnskontrakter (Grimsrud, 2012). Om man har familie på bygda er det større sannsynlighet for at en ønsker å flytte tilbake. Det kan også bekrefte forskning som viser at unge som ikke er tilflyttere, men som kommer fra familier som alltid har bodd på bygda, har større sannsynlighet for å trives (Eriksen & Andersen, 2021). På denne måten er det tydelig at informantene har nære og personlige bånd til familie og slekt. På bakgrunn av deres sterke relasjoner, kan det tenkes at de identifiserer seg med sin egen familie, og dermed også med bygda som familien bor i. På denne måten kjenner informantene en tilhørighetsfølelse til hjembygda.

Samholdet i bygda

Informantene viser en sterk tilhørighet til familien. Men hvordan forholder de seg til andre som bor i samme bygd? På bygda er det større sjanse for at en møter på folk man kjenner på butikken. For Kristin er det av stor betydning å kunne hilse på og slå av en prat med de man møter:

K: Eg elske jo *by*, asså der kunne eg lett ha budd for så vidt. Men da e da eg på en måte synst va da verste å bu på ein større plass, eg bare synst det e så upersonleg liksom. At det e sånn...

E: Ingen helse.

K: Ingen helse på deg, og.. asså du kan gå gjennom din livs største glede og din livs største sorg, og du går rundt på butikken og bare sånn... De ANE ikkje noke om livet ditt. Og eg trur mange som bur i byen synst det e veldig deilig, for da forsvinner du og du kan bara være heilt anonym. Men da synst eg e supertrist på en måte. For eg elske å gå på butikken og faktisk sjå på folk og snakka med de, sånn «hei korsen går det?». At du bli sett av folk og at dei kan snakke... Ja eg bare synst det e meir personlig egentlig. Folk e litt meir sånn involvert i livene tel kvarandre enn å bare passere kvarandre på ein gata og ikkje ane kem det e liksom.

På bygda har folk som regel oversikt over livene til hverandre. For Kristin er dette noe hun anser som noe utelukkende positivt. Ved å slå av en prat på butikken blir man mer involvert i livene til hverandre, og hun føler seg mer sett. Det gjør bygda mer personlig i motsetning til byen som beskrives som trist og anonym. Der kan en passere folk på gata uten at man blir gjenkjent. Kan opplevelsen av å være anonym i byen bidra til en fremmedgjøring av det urbane livet? I likhet med kvinnene, trekker mennene frem samværet på butikken og det sosiale miljøet som noe positivt ved bygda:

S: Det e litt sånn «alle kjenne alle» på en måte. Selv om eg ikkje kjenne deg og he så mykje med deg å gjera, så veit eg du kan kjøyre gravmaskin sant. Så e du heimflyttar så kan du ikkje spørre dei «gidder du å grava litt» uten at det blir... ja, det skal lite tel før at kome te hjelp her da.

O: Mhm..

E: Ja, eg merka jo også sånn på jobb. Eg jobba jo i veldig sånn formelle sammenhenga, veldig sånn du skal gå ein oppmerket rute for å kome til mål. Sånn eg kan møte dei på butikken, og då e det ein helt anna relasjon. Så ting glir litt lettare då... For den personen du gjer forretninger med og arbeidar med, dei treffar du.

Forsker: Hvordan er det da?

E: Eg synast det e utelukkande positivt.

M: Det e sikkert bra for dei aller fleste då.

E: Eg tenker i stedenfor å lukke seg bak en e-post og ikke vite om den personen der faktisk finns eller ikkje. Men å møte han på Spar etter jobb, då blir han jævlig real!

På bygda der «alle kjenner alle» er det ikke vanskelig å be om hjelp. Her gjør man tjenester for hverandre. I tillegg er det sosiale miljøet relativt lite, noe som innebærer at man ofte møter personer på butikken som man kjenner fra jobbsammenheng eller gjør forhandlinger med. Det fører til at man danner relasjoner og kjennskap til folk i bygda, noe som bidrar til at «ting glir litt lettere». Å slå av en prat er heller aldri noe problem:

S: Det er mykje enklare å slå av ein prat med folk på bygda enn i byen. Her kjenner alle kvarandre i noko grad, og det er alltid ein referanse ein kan snakke om saman.

M: Ja.

S: Du får jo med litt ting som skjer her i Kvam heima. Så det kan jo vere prat om den nye skulen, eller det har skjedd noko eller ja.. så det e ikke et problem da for min del i alle fall.

O: Ja eg føle at eg alltid har hatt ein sterkt tilknytning til bygda. Det e alltid her eg har kalt heime, det e her vi e. Eg har leid leilighet i *by* i mange år no (...) og abonnere på lokalavisa og får den levert på døra så. Me holder oppdatert på kva som skjer. Egentlig meir her enn i *by*.

De mannlige informantene påpeker at det er enklere å holde en samtale med bygdefolk. På bygda har man kjennskap til hverandre. Dessuten har man som regel en felles referanse å snakke om, som for eksempel bygging av ny skole. Å abonnere på lokalavisa gjør at en alltid holder seg oppdatert på det som skjer i hjembygda, til tross for at en bor andre steder. Samtalen oppleves derfor som uproblematisk for de mannlige informantene.

Bygdefolket har med andre ord mye med hverandre å gjøre, og de tette relasjonene kommer godt til syne i hverdagslivet. Bygdefolket stiller seg for eksempel åpne til å hjelpe hverandre med tjenester. Sebastian forteller at det ikke skal mye til for å få hjelp med gravearbeid dersom man kjenner noen med gravemaskin. Hvordan kan det ha seg med mennenes strenge arbeidsmoral om å utføre arbeidet selvstendig (side 43-44)? Å få hjelp til praktiske tjenester, kan i denne sammenheng ikke anses som noe moralsk klanderverdig. Her er det ikke snakk om å «outsource» profesjonelle fagfolk utenifra, men nettopp å bruke eget nettverk og kjentfolk fra bygda. Det viser viktigheten av sosial kapital i rurale samfunn, og illustrerer hverdagsinteraksjonen blant bygdefolket. Interaksjon og samhold kommer også fram på matbutikken, hvor man gjerne slår av en prat med folk man møter. Å holde en samtale med bygdefolk er aldri noe problem ifølge Sebastian, da man som regel har en felles referanse å snakke om. Kvinnene trekker frem at man hilser, og at man deler og opplever både glede og sorg. Sammenliknet med den fraværende kommunikasjonen og anonymiseringen i byene, anser informantene det som noe utelukkende positivt, og personliggjørende ved relasjonene på bygda. I tillegg viser Einar en positiv holdning til å møte folk fra jobbsammenheng på butikken. Framfor å sitte bak en skjerm og kommunisere over e-post, blir personen litt mer *real* når du møter hen på butikken etter jobb. Å møte folk fra jobb på butikken, kan også illustrere hvor vanlig det er at roller i arbeidsliv og privatliv krysses i rurale samfunn. På denne måten er bygdefolket godt involvert i hverandres liv, og det kan tenkes at nærværet til

andre i bygda ikke vil oppleves som noe fremmed eller kortvarig. Båndene mellom menneskene i bygda vil derimot tenkes å være naturlig og varende, og kan slik gjenspeile «gemeinschaft»- relasjoner (Tönnies & Harris, 2001).

Til forskjell fra de sosiale arenaene man møtes på som barn, bruker man det offentlige rom annerledes i voksen alder. I tillegg til hverdagsinteraksjon på butikken, opplever informantene også samhold i andre situasjoner. For gruppen med de mannlige informantene, er det viktig å treffes på den lokale puben i julehøytider. Her møtes både gamle og nye venner for å slå av en prat. Puben fungerer slik som et sosialt samlingspunkt i bygda der mennene kan ivareta og knytte nye relasjoner (sosial kapital), og for å ta del i et fellesskap. Til forskjell fra mennene, trekker ikke mine kvinnelige informanter frem den lokale puben som en kollektiv møteplass. Kvinnene snakker derimot om offentlige arrangementer som foregår i bygda, som den årlige musikkfestivalen og de lokale julefestene:

E: Det e sånn alle bygdene har nesten ein [julefest] kvar. Og dei har kvar sine dagar. Og når du var ung gjekk du på nesten alle. Så det var nesten heile romjula!

Forsker: Så det var hele bygda, unge og gamle?

K: Ja, alle på ein fest! He, he.

E: He, he.

K: Jadda, du møte foreldrene til vennene dine.

E: ...og besteforeldra!

E: Eg møtte momma eingong, og tenkte «ka i all verden gjer du her?». Sånn gammal mann ifra *bygd*.

K: Men selvfølgelig, du reise jo med din gjeng.

Forsker: Er julefestene like viktige som Bygdalarm [musikkfestival]?

K: Kanskje ikkje lika viktig trur eg.

E: Ikkje sånn som no. Hvis eg får ein av de [julefestene] blir eg glad.

I romjula har omtrent alle bygdene i Kvam hver sin julefest. Her er alle velkomne, og det er ikke uvanlig at man som ung drar på alle festene, til tross for at man kommer fra nabobygda. Her møtes unge og gamle, foreldre til venner og besteforeldre. Julefestene blir slik et felles samlingspunkt for bygdefolket. Kristin er fornøyd om hun får delta på én. Festene er tross alt ikke like viktig som den lokale musikkfestivalen, Bygdalarm:

H: Den skal alle heim te. Så hvis du ikkje klare å få fri, så e det nesten krise!

K: Eg føle folk tar da på same måte som at du ikkje får fri på julafta.

H: Ja, egentlig. Det er litt sånn hellig.

K: Veldig hellig... Det hadde blitt litt krise hvis da forsvant.

H: Vi står der i pøsregnet. Med gjørme opp etter beina. Og samma da liksom. Og det kan vere dårlig musikk som spille!

K: Ikkje den beste! He, he.

H: Og da driter du i. Du skal ha på deg den bøttehatten.

(...)

K: Ja, så eg trur egentlig det e veldig viktig for bygda.

E: Men e det egentlig meir enn bygdefolk som reise på det?

H: Ja, eg kan nesten sjå på festivalen kem som ikkje høre te der, hehe.

Forsker: Hvordan ser du det?

H: Det e litt fordi nokon fjes vet du. Sånn eg vet at du er ein bygdefar fordi du har eg sett på dei ti andre bygdalarm. Så eg veit at du e herifrå. Også e det litt stilen, eg vettkje. Det e eit eller anne med at når du ser ein poloskjorte og mokkasiner og sånn, da begynner det å ringe masse bjelle.

K: Ha ha, ja absolutt.

Musikkfestivalen Bygdalarm er et viktig samlingspunkt for bygdefolket i Kvam. Kristin påstår det hadde vært *krise* dersom den skulle slutte å gå. Dette er en festival alle ønsker å dra på til tross for dårlig vær eller dårlig musikk. Å ikke få muligheten til å delta, sammenliknes med å ikke få fri på julaften.

Mens de mannlige informantene møtes på den lokale puben ved julehøytider, snakker kvinnene om at de drar på bygdefestene i romjulen, og musikkfestivalen som arrangeres hver sommer. Arrangementene fungerer som sosiale arenaer der bygdefolket møtes. Her kan de vedlikeholde sosiale relasjoner og utvikle nye bekjenskaper. Deltakelse gir med andre ord individet mulighet til å tilegne seg sosial kapital. I tillegg vil felles deltakelse og aktivitet fremme følelsen av gruppetilhørighet (Putnam, 1995). Arrangementene kan slik forstås som det Haugen og Blekesaune (2016) beskriver som «limet» i bygdesamfunnet. Det skaper samhold blant folket. Julefestene og musikkfestivalen vil på denne måten også være viktig for felles normer og verdier i bygda. Med henvisning til Tönnies og Harris (2001), vil det skapes

naturlige «gemeinschaft»-fellesskap på grunnlag av bygdefolkets felles kultur, normer og verdier. I tillegg vil bygdefolket kjenne en umiddelbar tilhørighet til andre i bygda, forankret i emosjonelle bånd og en følelse av likhet. Det naturlige fellesskapet som følge av arrangementene i bygda, kan slik også tenkes å fremme en felles identitet blant innbyggerne i bygda.

Vennskapelige relasjoner

Relasjoner til familie samt samholdet i bygda, fremstilles i godt lys av informantene. Det samme gjelder hvordan mennene forteller om sosiale relasjoner til jevnaldrende i bygda. De har eksistert i mange år og helt fra tidlig alder:

M: Eg trur det ligger eit naturleg bånd til grunn der med dem man har vokst opp i lag med. Dem man har gått i barnehage og skule og mange års sammenhenger.

S: Ja, å vokse opp på bygda var lettere å få seg venner. Komme inn i et miljø mye fortære. Sånn at når alle vennene i klassen begynte på fotball, begynte du å spille fotball. Begynte alle på håndball, begynte du også på håndball.

M: På skulen gjekk ein stort sett i klasse med dei same frå 1.-10. klasse (...) Og det var ikkje noken store sosiale utfordringar.

E: Nei.

M: Og vi e vel alle fra byggefelt her?

E: Ja.

O: Ja.

M: Samholdet i byggefelt var naturleg for kven man var venn med og tilliten. Og samlingsplassen man tilhøyre då, som for eksempel fotballbanen der alle samlast.

(...)

E: Ja, velforening. Det e sterke krefter ja, he he he!

O: Mhm.

E: Ja, også går ein ofte gjennom dei samme fasene samtidig. Det e naturleg at dere to blir fedre samtidig. Så det e jo noko da og.. de du har kjent hele livet kan vere i samme fase som deg.

M: Også når ein kjem heim hit i for eksempel juleferie. Dem som har valgt å reise på grunn av utdanning og jobb og sånn, så har ikkje utdanning noke og sei.

E: Ja.

M: Vi e fra samme plassen og gått på samme skole og vokst opp. Så det har ikkje noke å sei.. så me har egentlig et godt samhold da.

På bygda kommer man fort inn i et sosialt miljø ifølge mennene. Her går man ofte i samme barnehage og på samme skole. Om man havner i samme skoleklasse, går man gjerne sammen helt fra første til tiende klasse. Som barn, begynner man med de samme fritidsaktivitetene som fotball og håndball, slik som de andre i klassen driver med. I tillegg trekker informantene frem nabolag og velforening, som noe som spiller en sentral rolle for hvem man omgås med og hvor man møtes. Lokale fotballbaner i nabolag, fungerer her som sosiale arenaer. Det kan bekrefte tidligere forskning, som viser at idrettsarenaer er sentrale møteplasser på bygda, for at unge kan møtes og skape relasjoner (Lunestad, 2021; Strandbu et al., 2016). Det at man for eksempel går i samme klasse eller går på samme fritidsaktivitet, gjør at man deltar i samme aktiviteter og oppgaver. Felles minner og interesser kan med Tönnies og Harris (2001), tenkes å fremme en følelse av felleskap og likhet. I tillegg gir det rom for å dyrke tette og vennskapelige bånd. Det kan knyttes til tidligere forskning, som viser at spesielt idrett og felles aktiviteter, er viktig som «limet» i bygdemiljøer og for bygdefolkets sosiale kapital (Haugen & Blekesaune, 2016). I tillegg viser det seg at bygdeungdom som har vært aktive i idretter som fotball og håndball, særlig har sterke røtter og kjenner på en fellesskapsfølelse til hjembygda (Lunestad, 2021).

Ifølge mine mannlige informanter oppleves relasjonene til de man har vokst opp med som nære, naturlige og varige. Av den grunn, påpeker Mikkel at ulikheter i utdanning og jobb senere i livet, ikke vil få betydning for relasjonene. Det kan ses i sammenheng med det ofte fraværende presset av karakterer, utdanning og sosial status på bygda (Eriksen & Andersen, 2021; Nordtug, 2021). Det faktum at man er fra samme bygd og har vokst opp i lag, har en så stor verdi at man vil holde sammen til tross for det som kan separere dem. Han viser dermed til tette og nære relasjoner som inngår i det som kjennetegnes som «gemeinschaft» (Tönnies & Harris, 2001). Mikkel sine beskrivelser av relasjonene til de han er vokst opp med, motstrider imidlertid med Bauman (2000/2001), som hevder at den nye fasen av moderniteten er preget av mangel på slik varige sosiale forbindelser.

Mens mennene refererer til gode relasjoner med jevnaldrende fra bygda, har kvinnene en annen oppfatning. De påpeker at en kan være uheldig med hvilket kull en vokser opp i og muligheten for å danne nære relasjoner:

K: Men eg trur det har litt med ka miljø du har på trinnet, og i hvertfall dei du har rundt deg da. For at eg trur nok at dei som har veldig den følelsen som eg har om å alltid kome heim igjen, at dei har hatt noken rundt seg. At det har vore bra miljø. Også har du dem som aldri vil tilbake igjen for at...

H: Det følger litt kull faktisk.

K: Ja! Det e veldig sann kull-vis på ein måte.

E: Eg har ein venn som ikkje bur i Kvam, som eg seie: «du MÅ flytta heim igjen». Og han berre: «nei, aldri i livet om eg flytte tilbake igjen». Så me har jo to forskjellige måter å ha blitt møtt av folk da.

H: Ja. Eg kan på måte seie at den klassen som eh.. er ett år eldre enn meg, der er det nesten ingen som bur heime. Og eg ser dei aldri. Dei e ikkje heime til jul. Du ser dei ikkje. Hvis eg ser de no, kan eg tenke «åh, ka va det du hett igjen?».

K: Ja...

H: Og det e litt rart.

H: Mens for me eller kulla under e nesten alla heima.

Forsker: Hvorfor tror dere det er kull-vis? Hva er det som får det kullet til å ikke komme hjem igjen?

E: Kanskje at dei ikkje ha klikka så godt i lag.

K: Mhm.

H: Hvis dei e tre jente på et kull og dei e vidt forskjellige, så e det veldig vanskelig. Men me var heldigvis så like, og alle har ein tilknytning heima. Men går eg endå eit år tebacke igjen, dei ser eg jo ikkje. Og dei var ikkje me oss heller.

E: Eg tror det handler litt om flaks og på en måte

K: Men da handlar også om bra folk. Gode lærare og foreldre som samarbeider. Det var liksom sann. Det var eit bra miljø, og då blei det en god gjeng.

E: Ja.

Det er tilfeldig om man havner i et kull med et godt sosialt miljø der man kommer godt overens med de andre. Hedda ser for eksempel aldri noe til de fra kullet som gikk over henne i bygda. Et dårlig miljø eller personer man ikke kom overens med, gjorde at de flyttet vekk fra bygda med en gang de fikk muligheten. Det samme gjelder vennen til Elise, som aldri kunne tenke seg å flytte tilbake på grunn av miljøet han vokste opp i. Antallet fødte per kull vil variere, og det faktum at det sosiale miljøet på bygda ofte ikke er så stort, vil gjøre en ekstra sårbar dersom man ikke skulle komme overens med de andre på sin alder. Dette kan bekrefte

forskning som viser at det er færre unge i distriktene som har minst én venn å betro seg til, sammenliknet med unge fra resten av landet (Bakken, 2020). Dette tilfellet står i kontrast til mine informanternes erfaringer. De har vokst opp med jevnaldrende fra bygda som de har kommet godt overens med. Det vil si at de alltid har hatt noen rundt seg og fått et godt forhold til hjembygda, og kunne tenke seg å flytte tilbake som voksen. For disse kullene påpeker Kristin at også lærere og foreldre kan ha gjort en god jobb i å samarbeide, og slik lagt til rette for et best mulig sosialt miljø for barna.

I lys av Bourdieu (1979/1995) blir det tydelig at de unge voksne tilhører ulike sosiale klasser, da de er disponert for ulike erfaringer og har forskjellige fortolkninger av bygda. Hedda omtaler kullene som ofte er hjemme på bygda med et «oss». Med dette trekker hun et skille ifra de kullene som har flyttet vekk og som aldri eller sjeldent er å se, derav betegnelsen «dem». Det at man har vært uheldig og vokst opp i «feil» kull, gjør at en er vokst opp under andre betingelser enn for informantene som har flyttet tilbake. Disse har nødvendigvis ikke opplevd et like godt miljø eller kommet godt overens med andre fra samme årskull, og har derfor muligens en annen opplevelse i hvordan de har blitt møtt av jevnaldrende fra bygda. Unge i disse årskullene har antakelig tatt med seg andre måter å tenke og handle på, som har vært hensiktsmessige tidligere. Det kan for eksempel tenkes at de har et negativt syn på bygda, der det vil være vanskelig å få seg likesinnede venner med mindre en flytter vekk. De har på denne måten internalisert tankemønstre som er formet av det mangelfulle sosiale miljøet de har vært en del av i oppveksten. Slik kan en tenke seg at de har en annen forståelse av det sosiale livet på bygda enn mine informanter. Tilhørighet til «feil» kull og negative erfaringer fra egen oppvekst, gjør at de på denne måten flytter vekk fra bygda og aldri kommer tilbake. Kvinnene og mennene i dette studien har derimot tette og nære bånd til familie og jevnaldrende fra bygda. I tillegg refererer kvinnene til trygge og gode erfaringer fra egen oppvekst (kapittel 5.1). Gode sosiale relasjoner og oppvekst på bygda har gjort at informantene har utviklet en «rural habitus» (Rye, 2006a). De har en smak for det sosiale livet på bygda, og søker tilbake som unge voksne. Det gjør at en identifiserer seg med andre som har gjort det samme, noe som skaper et «oss» og et fellesskap basert på en felles «rural habitus». Hvilket kull og miljø en vokser opp i på bygda, kan dermed få konsekvenser for flytting og valg av fremtidig bosted.

Sosiale relasjoner kan også oppleves som utfordrende i voksen alder. Her ligger det ifølge kvinnene en kjønnet forskjell:

H: Eg syns gutta ofte er veldig mykje flinkare enn oss. Samboaren min i hvert fall, dei berre sender melding til hverandre «kaffi?», og to min etterpå står det ei fyr utenfor.

K: Mhm

H: Og dei e veldig flink til å berre ta seg en øl i garasjen og stikke innom til kvarandre. Og også når det skjer ting, så er de veldig flinke. Mens eg merke eg blir sånn, nei eg må ha med meg ho [nikker til babyen] og så da tar det litt lenger tid. Eg skulle ønske eg var like flink til å bare stikke opp og se om de er heime liksom.

E: Og terskelen er litt høgare hos jenta kanskje. «Eg har ikkje støvsugd så eg kan ikkje invitera».

K: No e det ikkje så mange av mine som har flytta heim igjen enda. Så da kjenne en litt på det at «shit, no må eg begynna litt på nytt på sin egenplass». For du skal bli kjent med nye. Og som du seie, terskelen er høgare. Sånn at min sambuar er ikkje herifra, men han er veldig flink til å sende ein melding og bli kjent. Han treffa ein på klatring og så plutselig har han avtalt ein skitur.

H: Gutta e så «low key».

K: Ja! Veldig sant!

K: Og han har masse kompisar som e sånn ti, femten år eldre. Men de har samme interesse.

H: Det samme med samboaren min. Dei vennane han har, har han blitt kjent med etter han flytta heim igjen. Men han har liksom laga seg ein ny vennegjeng. Så det e heilt utrug korsen gutta bare klare det.

(...)

H: Eg trur også gutta klare seg bedre på bygdå. Eg veit om mange [kvinner] som flytta herfra som tilflyttere fordi dei ikkje kom inn på bygdefolk.

K: Ja. Det ser eg nok for meg at, ja...

H: Så eg veit nokon som nettopp flytte her. Han hørte til, men ikkje ho. Så kom ikkje ho innpå som jente, sant. Så stikke ho.

K: Ja, eg trur det e lettere at gutten som tilflytter kjem inn og finne sine folk.

H: Det e nok vanskeligere andre veien ja.

Kvinnene snakker om at det generelt er vanskeligere å opprettholde eller inngå nye sosiale relasjoner for dem, enn det er for menn. Mannen til Hedda kan sende en melding og møtes over en kaffe eller en øl i garasjen bare noen minutter senere. Ifølge Kristin har de dessuten lettere for å danne nye bekjenskaper basert på felles interesser. Så lenge de deler samme interesser som å klatre eller gå på langrenn, spiller ikke alder noen rolle. Som Hedda

beskriver, er mennene «*low key*». De har en avslappet holdning til det å forholde seg til sosiale relasjoner i voksen alder, noe kvinnene virker forbauset over. For dem er terskelen høyere for å ta initiativ til sosiale sammenkomster, noe de hevder kan skyldes følelsen av at huset skal være ordentlig eller ansvaret de har for egne barn. Gitt tidligere forskning kan det tenkes at ønsket om å ha det ordentlig hjemme kan henge sammen med høye konformitetskrav og sosial kontroll som foregår på bygda (Eriksen & Andersen, 2021; Haugen & Villa, 2006). I tillegg kan ansvaret for egne barn tenkes å springe ut fra tidligere funn, om at rurale menn følger en tradisjonell kjønnet fordeling av arbeidet hjemme (kapittel 5.2). Som et resultat kan kvinnenes manglende initiativtaking til sosiale sammenkomster, resultere i begrensende muligheter til tette og nære relasjoner. Slik kan det også hindre dem i å oppleve et sosiale samhold på bygda. Det at kvinnene opplever sosiale relasjoner som problematisk i voksen alder, kan dessuten gjøre det vanskelig for dem som tilflyttere å komme inn på folk på bygda. Lite sosial kapital kan slik tenkes å få følger for trivsel på bygda, og resultere i en manglende identifikasjon med resten av bygdefolket. På denne måten er det ikke utenkelig at man ønsker å flytte vekk, og at man ikke vender tilbake igjen til bygda.

Er det utelukkende kvinner på bygda som opplever sosiale relasjoner i voksen alder som utfordrende, eller gjelder det også kvinner i byen? Kryssing av roller i arbeidsliv og privatliv, kan tenkes å være et kjent tilfelle i bygdesamfunn der det er færre innbyggere enn i byen. Hedda påpeker at nettopp dette kan gjøre det vanskelig for å inngå nye relasjoner i voksen alder i rurale samfunn:

H: Eg sleit når eg flytta heim og ikkje kjente nokon. For eg jobba i barnehage. Og alle foreldre dei var jo på min alder og sånn. Men dei inviterte ikkje meg på noke. For «hvis eg er dritings foran ho kan eg ikkje det». Så eg følte meg som ein lærar. Dei andre ble litt skeptiske til oss, i forhold til å drite seg ut.

E: Ja.

K: Hmm.

H: Også har me liksom ein rolle som eg må passe på sjøl. Eg fekk plutselig ikkje lov til å legge til folk på Facebook av arbeidsgiver. Også da var det innflyttingsfest eg skulle på, og eg kjente ikkje så mangen men eg ville bli kjent med de. Men eg følte alle hadde ein liten sånn «ho jobbe i barnehagen» nesten, så de tør ikkje snakke med meg.

I en liten bygd skal det ikke mye til for at roller i arbeidsliv og privatliv krysses. I gruppen med menn, forteller Mikkel om at han kjenner lærere som ikke opplever å ha noe sted å «rømme». For dem er det ikke uvanlig å møte på elever og foreldre i bygda utenom jobbtid.

Også i rollen som barnehagelærer, gikk arbeidet ut over Heddass sosiale liv. Hun opplevde det vanskelig å flytte tilbake i bygda og få seg nye venner. Hedda måtte selv passe på å overholde rollen som barnehagelærer, og fikk for eksempel ikke lov av arbeidsgiver å legge til hvem hun ville på Facebook. Dessuten ønsket ikke foreldrene til barnehageungene å invitere Hedda på sosiale sammenkomster, i frykt for å dumme seg ut foran henne. Det kan reflektere en respekt overfor personen som gir omsorg, og som passer på barna dine. Samtidig kan det bekrefte tidligere forskning, som finner at sterk sosial kapital i distriktene skaper strenge konformitetskrav (Eriksen & Andersen, 2021). I tillegg viser Haugen og Villa (2006) at det foregår høy grad av sosial kontroll blant kvinner på bygda. Distanseringen av Hedda kan med dette forstås som foreldrenes frykt for å bryte konformitetskrav og hegemoniske normer foran henne. En mulig konsekvens kunne her vært å bli snakket om blant andre i bygda, noe som kunne være høyst sannsynlig, da det er tenkelig at Hedda som barnehagelærer har høy sosial kapital i bygda. Ryktespredningen i bygda fungerer slik som en overvåkning, som gjør foreldrene påpasselige for å ikke bryte normene. På den ene siden kan en se på det som at det opprettholder en form for sosial orden på bygda, og på den annen side kan en se på konsekvensene det får for distansering av enkeltindividet. Bygdesamfunnet som i stor grad kjennetegnes av «gemeinschaft» (Tönnies & Harris, 2001) fikk i denne sammenheng negative følger. Det viser hvordan bygda som et lite sted kan legge til rette for høy sosial kapital blant bygdefolket, samtidig som det kan skape implikasjoner og begrense individets frihet og sosiale liv.

Annen refleksjon

De naturlige og nære relasjonene i bygda, kan gjøre at menneskene føler en likhet og felles identitet ved å være fra samme bygd. Dette kommer for eksempel til syne i det Mikkel snakker om vennskap og samhold med jevnaldrende, basert på verdien av det å være fra samme sted og ha vokst opp i lag. I tillegg viser Olav at han ønsker å holde seg oppdatert på bygda og abonnerer på lokalavisa til tross for at han bor i byen. Dette kan forstås som et uttrykk for tilhørighet til hjembygda, og noe som kan springe ut fra en sosial tilhørighet. Han forteller for eksempel at motivasjonen for å flytte tilbake til bygda nettopp er nettverket av familie og venner. Det samme kan forstås i det informanten sier: *det e alltid her eg har kalt heime, det e her vi e*. Det at Olav omtaler bygdefolket med et *vi*, viser en identifikasjon og et fellesskap med resten av folket fra hjembygda. På denne måten kan en se viktigheten av nære relasjoner og samhold («gemeinschaft»), for betydningen av en felles identitet og sosial

tilhørighet til stedet.

I kvinnegruppen snakker også Hedda om en felles identitet med bygda. Til forskjell fra Mikkel og Olav, er denne fellesskapsfølelsen basert på å trekke symbolske skiller fra andre som *ikke* hører til i bygda. Hun påpeker for eksempel at hun kan se hvem som representerer bygdefolket og hvem som kommer utenfra når hun er på festival. Klær og klesstil blir her et symbolsk tegn som skiller bygdefolket fra byfolket. Gjennom smak av klesstil, kommer med andre ord de kulturelle og symbolske forskjellene til uttrykk. Bygdefolkets «rurale habitus» (Rye, 2006a) vil her stride med «de andres» habitus, noe som kan forsterke ulikhetene mellom de sosiale gruppene. Det blir dermed tydelig hvem som tilhører utgruppen og hvem som tilhører et «oss». På bakgrunn av dette er det tenkelig at det dannes en tilhørighet og felles identitet med resten av bygda, noe som kan få betydning for om en ønsker å vende tilbake.

5.4 Ideelle levemåter

Se muligheter og ikke gro fast

I motsetning til diskursen om bygda som idyll (Berg, 2002; Haugen & Villa, 2008; Nepstad, 2020; Wiborg, 2003), kan mange unge ha et bilde av bygda som et sted med begrensede muligheter (Haugen & Villa, 2008). En sosial representasjon av by og bygd dreier seg ofte om byen som moderne, og bygda som noe tradisjonelt og umoderne (Berg, 2002). I spørsmål om stereotypier på bygda kan Mikkel bekrefte denne forståelsen:

Mange meiner at det ikkje er noko å gjera på i bygda. At det berre er familieliv, husstell og jobb. Det meiner eg er heilt feil. I bygda lyt ein berre av og til organisera litt meir ting sjølv for å vera sosial... Ein kan ikkje alltid gå på bar, kino, teater eller konsert, men ein kan sette i gong sosiale ting sjølv, nytta dei tilboda som finst... og ta initiativ.

Media bidrar til å skape konkurrerende fremstillinger av det rurale gjennom skildringer av bygda som kjedelig (Haugen & Villa, 2008). Disse fremstillingene bygger blant annet på mangelen av arbeidsplasser og valgmuligheter. Mikkel mener dette er feil og at det ikke finnes noen begrensninger ved å bo på bygda. Forskjellen fra byen, er at ansvaret er overlatt til enkeltindividet i rurale samfunn. En må organisere og ta initiativ på egenhånd. Også Hedda deler en optimistisk holdning til mulighetene for livet på bygda:

Eg håpe at eg vil fortsetta å prøve å utvikla meg sjølv, sjøl om eg flytta heim igjen på ein måte. For det e ikkje bare noke eg gjorde når eg var i byen, bare fordi eg hadde fleire muligheter til å gjere da. Eg vil heller ta med meg mulighetane heim, også prøve å videreutvikla da. At ja, nå har eg blitt mamma og eg bur heime. Eg vil på ein måte at eg kan ta meir utdanning innen fem år. Mannen min e veldig på det at hvis du vil gjera det, så gjer med det. Da får me te, sjøl med to unga og hus på bygda liksom.

Hedda snakker om at hun vil ta med seg mulighetene fra byen til bygda. Hun og mannen ser for eksempel ingen begrensninger ved det å ta videreutdanning til tross for at de bor på bygda og har barn. Hedda viser slik at valg av bosted ikke legger begrensninger for ønsket levemåte. Informantenes optimistiske holdninger til mulighetene på bygda, strider mot annen forskning (Haugen & Villa, 2008) som finner at bygdeungdom fremdeles prissetter å bo i byen, når det kommer til de gode valgmulighetene for utendørsaktiviteter, underholdningstilbud og shoppingmuligheter. Mikkel hevder at det finnes flere valgmuligheter i rurale samfunn, der forskjellen dreier seg om at man er nødt til å organisere og *ta initiativ selv* for å sørge for at det skjer ting. Han vektlegger med andre ord enkeltindividets ansvar i spørsmålet om mulighetene i det rurale livet. Med dette erkjenner han et manglende tilbud av valgmuligheter fra samfunnets side. Også i kvinnegruppen er det klare ideer om mulighetene og hva som skal til for å leve livet man ønsker på bygda. Hedda er målrettet i hvordan hun snakker om en femårsplan der hun ønsker å ta videreutdanning. I tillegg vil hun gjerne bruke siste delen av permisjonen på tur til Italia (se side 65). Sammen med Kristin, snakker de dessuten om hvordan de ønsker en mobil levemåte utenfor bygda, med småturer til byen og rundt om i Norge. De viser med dette hvordan det er opp til dem selv å organisere sine egne liv på best mulig måte. I likhet med Mikkel handler det om den enkeltes motivasjon og innstilling. På grunnlag av de tre informantenes holdninger til egne liv, kan en forståelse av å bo på bygda være at det forutsetter selvstendige, refleksive og handlende individ. Man bør være bevisst over hva man ønsker, ha handlingskraft, samt ha evnen til å ta initiativ. Dette motstrider imidlertid med tidligere forskning (Fosso, 2004; Grimsrud, 2000; Rye, 2006b) som viser at særlig unge menn på bygda, ofte oppfattes som å gjøre lite ut av livet sitt.

Mine informanter har tatt et valg om å flytte tilbake til bygda, til tross for de færre muligheter som finnes sammenliknet med i byen. Bygdeungdom som befinner seg i en livsfase hvor de ønsker valgfrihet og opplevelser, fokuserer særlig på ulempene og de manglende mulighetene ved å bo på bygda (Haugen & Villa, 2008). Med bakgrunn i at mine informanter har tidligere erfaringer fra å ha bodd i byen, kan det tenkes at det å velge bort det urbane til fordel for det

rurale, gjort det desto vanskeligere for dem. Ifølge Giddens (1990/1994) har individene i det moderne samfunnet evne til å reflektere over egne verdier, handlinger og livsstilsvalg. Det kan dermed tenkes at informantene er bevisste og målrettet i hvordan de selv ønsker å leve. De er motiverte til å tilpasse seg ved at de aktivt velger bort fordelene ved å bo i byen. Basert på refleksive valg (Giddens, 1990/1994) tar informantene stilling til å flytte tilbake og leve livet på bygda. Valget av ruralt bosted gjør det mulig for dem å leve på måten de selv ønsker. Slik kan valget om å flytte tilbake forstås som et valg om identitet og levemåte.

Videre forsetter kvinnene å snakke om mulighetene for å reise og å leve på en mobil levemåte, til tross for at de bor på bygda:

H: Og me har snakka om at me har lyst å reisa i lag (...) At om vi ska bruke siste delen av permisjonen vår te Italia og bu i to måneda. Og prøve å være litt meir sånn at me ska ikkje vera fastgrodd på bygdå. At me ska tørre at.. det e der heimbasen vår e, men at vi skal fortsette med å bevege oss ut av den sonen. Så da e liksom, sånn har me lyst å ha det om fem år.

K: Hmm.

E: Åh, så kjekt!

H: Me ska prøva å gjøre bygdå så god som me kan, og bu der. Men likevel at me innser at det e litt mindre enn det me hadde. Så me har lyst te å reise litt ut og. Det e lov å reise på shopping i byen liksom, og likevel bu heima. Å ikkje ønske oss vekk derifrå igjen.

K: Ja.

H: Eg har lyst å klare å bu der og vera fornøyd med det. Og ikkje liksom lengte te noke anna heile tidå. Det e dessverre mange som gjer det, at de bur der også lengte de etter noka, også bare blir de der.

E: Eg trur eg gror fast eg.

H: He, he, he.

K: Men eg føle eg har landa litt. At eg e der eg vil vera: eg har den jobben eg hadde lyst på, pussa opp huset, og fornøyd med å endelig vere på plass, sånn som du sier den trygge basen. Også kan du liksom reise ut og komme tebacke igjen.

H: Ja...

K: Men me har veldig sånn, nå skal vi jo få ein heilt annen livssituasjon igjen [venter barn]. Men me har vært veldig glad i å reisa i Norge då. Gå turar, bu i bilen, bu i telt. Liksom bare.. ja reise rundt om. Og det håpe eg me kan klara å fortsette med.

Det er tydelig at mobiliteten mellom hjembygda og byen, er til stede hos de kvinnelige informantene. Med nærhet til Bergen by har Kvam en spesiell posisjon i forhold til andre bygdesamfunn. Hedda omtaler bygda som *hjemmebasen* og den *trygge sonen*. Hun ønsker likevel ikke å *gro fast* på bygda, slik som Elise påstår at hun selv vil gjøre. Å bosette seg på bygda trenger nødvendigvis ikke å være et ønske om å «gro fast» på stedet (Wiborg, 2003, s. 193). Hedda snakker om bygda på en måte som begrenser muligheter å leve på, og at dette er noe hun aktivt ønsker å snu på. Hun vil fortsette å bevege seg ut av *sonen* ved å reise til byen for å shoppe eller dra til Italia på permisjon. Muligheten til å være mobil er viktig for henne. I likhet med Hedda viser også Kristin til ønsket om en mobil levemåte. Hun og mannen vært glad i å reise rundt i Norge. Til tross for at de snart skal få en annen livssituasjon med barn, har hun lyst til at de skal fortsette å bevege seg ut av bygda for å gå fjellturer og bo i telt, samt for å se resten av landet. Kvinnene referer til en mobil levemåte, noe mange tenker kan være vanskelig å oppnå på bygda med store avstander (Haugen & Villa, 2008). Drømmen om en slik levemåte, kan ses i sammenheng med endringer i arbeidsmarkedet og velferdsstaten. Det har skjedd en «kvinnerevolusjon» der kvinnene tjener egne penger og har egne drømmer. Med en slik levemåte, argumenterer Hedda for at man ikke trenger å søke etter noe bedre eller lengte til byen, man vil heller være fornøyd med å bo på bygda. Hun viser med dette til en aktiv tilpasning der hun tar eierskap og gjør bygda til sin egen drøm. Ved siden av en mobil levemåte, er Kristin tilfreds med egen livssituasjon. Hun har en jobb hun ønsker å være i, og et hus som er ferdig oppusset. Det viser at ytre faktorer som arbeid og hus også verdsettes i hvordan hun ønsker å leve.

Mine tidligere funn viser at trygge oppvekstkår og sosial tilhørighet, kan være viktige faktorer for at kvinnene har valgt å flytte tilbake. Samtidig er det tydelig at kvinnene ønsker noe mer enn å leve livet på bygda. De ønsker å ta videreutdanning (i byen), samt å reise utenfor bygda både på innenlands turer og utenlandsturer. De utvider leverommet sitt ved å ha bygda som en base for mobilitet. Min empiri viser med dette at «det gode liv» (Nepstad, 2020) på bygda har fått en ny betydning. I dagens moderne samfunn dreier det seg om et aktivt og mobilt liv, som kombinerer et stabilt bygdeliv med reiser til byen og utlandet. I tillegg kan det tenkes at den ønskede levemåten bryter med de tradisjonelle rurale kjønnsnormene, og forskning som tilsier at rurale kvinner kjenner på forventninger tilknyttet deres rolle i hjemmet (Wiborg, 2003). Hedda og Kristin har andre ambisjoner for et ruralt liv, og skaper seg selv gjennom hvordan de selv velger å leve livet på bygda. Det å praktisere en mobil levemåte, er med andre ord

handlinger som er med på å forme deres identitet. Fokuset og ambisjonene om egen levemåte, viser hvordan kvinnene tilhører «den refleksive generasjonen» (Almås et al., 1995). I tillegg kan kvinnes mobilitet illustrere hvordan tid og rom i det høymoderne samfunnet er knyttet sammen på en annen måte enn tidligere (Giddens, 1990/1994). Kvinnene er mobile og har ikke *grodd fast*. Samtidig er det viktig å påpeke at kvinnes mobilitet og følelser av å være fastlåst, også kan henge sammen med hjembygdes geografiske beliggenhet og nærhet til byen.

Rye (2006b) finner at særlig rurale kvinner har en mindre tilknytning til lokalitet i sine tankesett. Dette kan være et uttrykk for identitet, ved at de i større grad ser seg selv som verdensborgere og ikke som bygdekvinner. Det kan forklare hvorfor Hedda har bodd flere steder, og som av egen vilje flyttet fra bygda i ung alder (se side 27). I tillegg kan det knyttes til Hedda og Kristin sine ønsker om å leve en mobil levemåte. På denne måten kan det tenkes at kvinnes «svakere» tilknytning til bygda, gjør det mulig for dem å leve etter en slik mobil levemåte. Det kan også forklare en kjønnet forskjell i mine data, der samtalen om en mobil levemåte, var et fraværende tema for gruppen med menn.

I tillegg til kjønn, er det vesentlig å trekke inn sosial klasse når det er snakk om levemåte. En mobil levemåte forutsetter økonomisk kapital i form av transport og overnatting, særlig når det er snakk om lengre avstander mellom bygd og by. Den mobile levemåten kvinnene snakker om, dreier seg derfor ikke utelukkende om motivasjon og holdninger, men også om at kvinnene har utdanning og tjener egne penger. Denne levemåten vil være klassebetinget, noe som kan sette begrensninger for bygdefolk som ønsker å reise, men som ikke har tilstrekkelig med ressurser. Det at Elise mener at hun vil *gro fast* på bygda, kan i denne forståelsen være knyttet til klasse og økonomiske ressurser. Måten Hedda og Kristin ønsker å realisere sin mobile levemåte på, kan dessuten reflektere tilhørighet i middelklassen. Hedda snakker om å ta ut permisjonen i Italia, et land som gjerne representerer kultur og dannelse sammenliknet med andre søreuropeiske land. Kristin viser interessen for friluftsliv gjennom å gå turer i fjellet, samt bo i telt og i bil. Hun refererer med andre ord til en aktiv livsstil, som også gjerne anses som et middelklassefenomen.

Det kan også være interessant å se på mobil levemåte i sammenheng med livsfaser. Kvinnene befinner seg i en livsfase preget av familieetablering, og begrunner valget om å flytte tilbake til bygda med blant annet trygge oppvekstvilkår overfor barna (kapittel 5.1). De er dermed forbi den fasen der en gjerne har sterkere urbane preferanser (Rye, 2006b). Det kan virke som

at Hedda og Kristin har bosatt seg på bygda, men at de ønsker en fot både i den urbane og rurale verdenen. Kvinnene uttrykker ingen fremtidige planer eller mål om en slik levemåte. Dessuten bytter individet i det «flytende» samfunnet kontinuerlig identitet og levemåte i løpet av livet (Bauman, 2000/2001). Det at de ønsker å bevege seg ut fra bygda, kan dermed beskrive livsfasen de befinner seg i akkurat nå, og er noe som ikke nødvendigvis vil være konstant. I lys av Bauman (2000/2001) vil det være en del av «reisen» for deres videre livsløp. På samme måte viser Villa (2002) at folk på bygda ofte ender med å bo i rurale strøk, kun i visse faser av livet. Kvinnenes nåværende livsfase kan på denne måten bidra til å belyse deres ønske om å bevege seg inn og ut av bygda. I betraktning av Bauman (2000/2001), illustrerer denne levemåten dessuten hvordan moderniteten kjennetegnes som ustabil. Hedda og Kristin flytter på seg hyppig, og kan selv oppfattes som «flytende» ved at de ikke klarer å slå seg til ro med å leve det tradisjonelle «gode liv» på bygda (Nepstad, 2020). Deres mobile levemåte kan forstås som et resultat av at de tradisjonelle institusjonene i samfunnet har mistet sin autoritet (Bauman, 2000/2001; Giddens, 1990/1994), og at kvinnene er frigjort fra disse.

I diskusjonen om kvinnenes ideelle levemåter vil det også være viktig å fremheve utviklingen av det moderne samfunnet. Velferdssystemet har gjort at innbyggere både i urbane og rurale samfunn har tilgang på universelle velferdsgoder. Kvinner i dagens samfunn er langt mer selvstendige enn tidligere generasjoner. De tar utdanning og tjener egne penger, noe som får betydning for hvor de ønsker å bo samt for hvordan de ønsker å leve. Velferdsgodene har i denne sammenheng skapt muligheter for en mobil levemåte med bygda som *hjemmebase*. Slik skapes det et skille fra tidligere generasjoner når det kommer til levemåte og muligheter for å bosette seg på bygda. I tillegg er det viktig å påpeke at de universelle velferdsgodene kan bidra til å viske ut det dikotomiske skillet mellom by og bygd. I 2006 ble det full barnehagedekning over hele landet (Korsvold, 2023). Gitt at unge både fra byen og fra bygda har gått i barnehage, er det rimelig å anta at man deler nokså like erfaringer fra oppveksten. Det samme gjelder endringene i foreldreansvaret der det er frigjort tid til arbeid og fritid, uavhengig geografisk bosted. På samme måte er også muligheten for pappapermisjon noe fedrene på bygda tar ut i dag. I likhet med byen, må også rurale familier ta stilling til fordelingen av pappapermisjon og andre velferdsgoder. Velferdsgodene kan på denne måten betraktes som å ha blitt en del av deres «rurale habitus» (Rye, 2006a). I denne forståelsen har de universelle velferdsgodene «modernisert» betydningen av «rural habitus».

«Du har jo faktisk budd her heile livet»

Det er tydelig at Hedda ønsker en mobil levemåte med hensikt i å ikke gro fast på bygda.

Ifølge kvinnene viser det seg nemlig å være en tendens at mange blir værende på bygda:

K: (...) men eg trur det e ein forskjell på dei som tar fagbrev og blir her og får seg jobb, og ikkje ha vært i militæret. Dei ha egentlig ikkje vært ute og møtt...

H: ... Og ikkje tatt folkehøgskule heller.

K: Ja, sant. Det e ikkje det at du må ta ein utdanning. Men du he ikkje møtt ulike persone. Dei e venna med dei som drive det samma eller som alltid har vèra venna med. Så eg vil sei at du merka forskjell på menna som aldri har vore utsatt for andre innspill.. at da blir litt sånt ...

E: Snevert.

K: Ja. He, he he! Synst eg da. Dette e veldig min erfaring holdt eg på å sei.

E: Ja eg e enig. Eg merka når du treffe dei som alltid har budd her. De e litt sånn, veldig brautende. Du merke litt forskjell hvis de har vore ute og...

H: De har litt meire fordomma.

K: Ja, litt mindre aksepterende.

H: De har litt meire fordomma mot andre, litt snevert livssyn... sånn bilde.

H: Også huske eg at eg møtte på ein far som liksom barnet ville absolutt gå med kjole og fekk ikkje lov: «åh nei du fekk ikkje lov å være klovn» liksom. Og eg huske eg bare sånn: «ka for ein ting e det å sei?».

K: Ja... skamfulle.

H: Men eg huske det var desse fedrene kor eg tenkte: «du har jo faktisk budd her heile livet, du ha ikkje sett andre folk».

Ifølge kvinnene er det mange menn som gror fast på bygda og som aldri får oppleve noe annet. Det trekkes et skille mellom «oss» som forlater bygda til for eksempel førstegangstjeneste eller folkehøyskole, og «dem» som tar fagbrev og som videre går ut i jobb etter endt videregående utdanning. I lys av Bourdieu (1979/1995) kan dette symbolske skillet reflektere ulike sosiale klasser. Som Kristin legger frem, er ikke klasseforskjellene nødvendigvis basert på økonomisk kapital og utdannelse. Forskjellene er derimot basert på ulik sosial kapital. Manglende sosialisering med andre type mennesker og miljøer utenfor bygda, gjør at den sosiale klassen kun forholder seg til likesinnede venner i såkalte

ekkokamre. Kristin trekker frem at det har med *erfaring* å gjøre. Mennene utsettes ikke for nye inntrykk og synspunkter og får dermed heller ikke muligheten til å tilegne seg kulturell kapital. Kvinnene påstår at klasseforskjellene er merkbare og kommer til syne i ulike holdninger og væremåter; disse mennene er *brautende*, har et *snevert livssyn*, er *mindre aksepterende* og har *meire fordomma*. Dette kan Hedda bekrefte fra erfaringen med en far i barnehagen som latterliggjorde at sønnen ville gå med kjole. Farens tradisjonelle holdning til kjønn og hva som forstås som «gutteklær» og «jenteklær», forklarer Hedda med at han antageligvis har bodd på bygda hele livet og ikke har sett så mye til andre folk. Videre forteller hun at hun også kan se det hos sin egen far:

H: (...) og for eksempel pappen min han snakke ofte. Han e åpen på å bli kjent med mange folk, men han ha veldig sånt snevert syn føle eg. Han bruker jo så masse ord som i dag absolutt ikkje e passande.

K: Nei, sant.

H: Så vær i tid, henga med liksom.

K: Ja, det e da.

H: Det e bare ikkje greit lenger. Me e meir åpne på ka som ska være lov å snakka om og at det ska være meir åpent. Men så føle eg at det e nokon som henge igjen i tidå, berre fordi de bur på bygdå eller alltid he budd her.

K: Mhm.

H: Så eg håpa jo at det e litt bedre for korleis det ska bli. For det ska jo bli folk etter oss også.

K: Ja, det e da. Eg berre håpe at folk ikke føle at de må flytta te Oslo, bare for at der har du et miljø på en måte... hvis du e homofil.

E: Ja.

K: Men at det bare blir bedre og bedre. Da e jo me som flytta tebacke som har ansvar tenke eg da. At det e liksom korsen me snakke om det og læra ungane om det og synet.

E: Mhm, gode rollemodella liksom.

K: Ja.

Faren til Hedda har konservative holdninger i det Hedda beskriver som et *snevert* syn, og å ikke henge med i tid. Han bruker for eksempel noe hun anser som et upassende språk for dagens samfunn. Dersom en har bodd på bygda hele livet, har en med andre ord mer konservative holdninger og er mindre aksepterende for nye forhold. Dette kan bygge opp

under forestillingen av bygda som tradisjonell (Berg, 2002). I tillegg kan det faktum at de har blitt værende på bygda uten forsøk på å bli kjent med nye mennesker, eller ta del i andre miljøer og erfaringer, støtte oppfatningen om rurale menn som lite handlende aktører (Fosso, 2004; Grimsrud, 2000; Rye, 2006b). Hedda distanserer seg fra «dem» og omtaler hennes egen generasjon for å være mer åpen. På denne måten gir det ikke bare bilde av sosiale klasseforskjeller, men også forskjeller i generasjoner. Selv ønsker kvinnene å gjøre bygda til et bedre sted, også for homofile som kan føle seg ekskludert i det rurale samfunnet. Kristin og Elise trekker frem at det er de selv som har bodd andre steder og som har flyttet tilbake, som har ansvar for å endre på de konservative holdningene på bygda. De er rollemodeller for barna, og bør derfor være bevisste på hvordan de snakker og overfører holdninger til dem.

En kan stille spørsmål om kvinnenes ønske om en mobil levemåte indikerer en mistriivsel på bygda. Er det slik at Hedda og Kristin ønsker en mobil levemåte for muligheten til å flykte fra bygda og det rurale livet? Ifølge kvinnene eksisterer det konservative holdninger og *snevre livssyn* blant menn på bygda. Dette gjelder særlig de som har blitt værende på bygda etter endt videregående utdanning. Kvinnene tar avstand fra «dem» som har blitt værende på bygda og som har disse holdningene. De viser misnøye til slike diskurser ved å uttrykke at de selv ønsker å gjøre bygda til et bedre sted. Det kan tenkes at kvinnene ønsker å oppleve andre steder utenfor bygda for å unngå å ta del i den rurale kulturen og internalisere diskursene de selv ikke kjenner seg igjen i. Det kan dermed tenkes at kvinnene ønsker en mobil levemåte i frykt for å selv *gro fast*. På denne måten kan tilgangen til å være mobil og kunne reise til ulike steder, være en forutsetning for å flytte tilbake til bygda.

Annen refleksjon

Mikkel, Hedda og Kristin viser fleksible og åpne holdninger til det rurale livet. Mikkel ser optimistisk på mulighetene i bygda, så lenge det er individet som er den handlende aktør. Kvinnene ser heller ingen begrensninger i hvordan de kan leve det livet som de ønsker. Her er det imidlertid viktig å understreke at det ikke bare dreier seg om motivasjon og holdninger, men også om sosiale klasser. I tillegg uttrykker kvinnene at de er positive til å endre rurale diskurser og konservative holdninger som eksisterer på bygda. De er med andre ord villige til å overføre egen kulturell kapital. I likhet med det Rye (2006a) finner i sin studie, ser bondeungdom muligheter ved å bo på bygda. Deres positive holdninger springer ut fra deres «rurale habitus». Fordi informantene selv er vokst opp på bygda, kan det tenkes at deres

tanker, tolkninger og handlinger kan ha blitt formet av betingelsene de er vokst opp med i hjembygda. Ut fra min empiri (kapittel 5.1), kan et eksempel være diskursen om byen som et farlig sted å bo med mye kriminalitet. Gjennom sosialisering i oppveksten, kan disse måtene å tenke på ha festet seg som vaner og holdninger hos informantene (Bourdieu, 1979/1995). Slik kan det tenkes å ha spilt inn på informantenes holdninger til bygda som et trygt og godt sted å være. Deres gode opplevelse og verdsettelse av bygda, vil gjøre at de ser positivt selv på de begrensede mulighetene ved bygda.

6.0 Konklusjon

Min empiri er forankret i et etnisk norsk utvalg som representerer middelklassen, med kvinner og menn som lever etter heteronormativ norm. Det er unge voksne som alle er vokst opp på bygda, og som ønsker eller har flyttet tilbake. Mitt utvalg representerer av den grunn en liten del av det norske samfunnet i dag. Funnene viser en kjønnet forskjell i kvinners og menns fortolkninger av bygda. Mens det mannlige utvalget trekker frem strukturelle fordeler som det rurale arbeidsmarkedet og boligmarkedet, viser kvinnene at tryggheten på bygda er noe som er viktig for dem. Trygghet er noe kvinnene opplevde i egen oppvekst, og noe de ønsker å gi videre til sine egne barn. Det bygger på å ha god kjennskap til andre som bor i bygda. Byen som den rake motsetning, oppleves som et utrygt og farlig sted der en som kvinne ikke kan gå alene. På denne måten spiller opplevelsen av kjønn og ruralitet inn på kvinnenens valg i å flytte tilbake til (den trygge) bygda.

Et hjemsted trenger imidlertid ikke å være ensbetydende positivt. Det er også knyttet til sosiale og kulturelle normer og begrensninger, særlig når det kommer til kjønnsnormer på bygda. Mine funn viser at «den moderne mann» som gjør husarbeid inne, kun er idealer for flertallet av utvalget. De hegemoniske kjønnsnormene på bygda er preget av en tradisjonell struktur der kvinnen gjør arbeidet inne og mannen gjør arbeidet ute. Arbeidsfordelingen kan ses i sammenheng med at rurale menn uttrykker maskulinitet gjennom praktiske ferdigheter. For kvinnene kan det være vanskelig å bryte med de tradisjonelle kjønnsrollene grunnet konformitetskrav og høy sosial kontroll i rurale samfunn. Forskning på middelklassefamilier i byen, viser imidlertid at mine funn om de hegemoniske kjønnsnormene på bygda også eksisterer i byen (Aarseth, 2011). Delvis likestilte familier finnes både i by og bygd. Kjønnsnormene forstås dermed å være uavhengig geografisk rom, hvilket betyr at erfaringene med kjønnsnormer ikke nødvendigvis trenger å ha betydning for kvinnenens valg av bosted.

Et annet funn er viktigheten av relasjoner og sosial tilhørighet. Både mine kvinnelige og mannlige informanter viser at det å ha familie bosatt i rurale områder, har særlig betydning for om de har flyttet eller ønsker å flytte tilbake til bygda. I tillegg har informantene nære relasjoner til jevnaldrende fra oppveksten. Relasjonene er fremdeles sterke i voksen alder, da det faktum at man er fra samme sted og har vokst opp i lag, knytter en sammen.

På samme måte spiller samholdet i bygda en viktig rolle, noe som kommer til syne gjennom årlige julefester og musikkfestivaler, samt hverdagslig interaksjon på matbutikken. De nære relasjonene og fellesskapet i bygda gjør at bygdefolket identifiserer seg med et «oss» og en

felles identitet. For noen kan det imidlertid være vanskelig å knytte sosiale relasjoner og føle seg som en del av fellesskapet. En konsekvens av dette er at mange ikke vender tilbake til bygda.

Flertallet av kvinnene har valgt å bosette seg på bygda, men ønsker en mobil levemåte. Deres refleksive valg viser med andre ord en sterk tilhørighet til bygda. I tillegg reflekterer det en smak for den rurale levemåten. Samtidig kan kvinnenens ønske om en mobil levemåte vise at de ikke ønsker å gro fast på bygda. Med bygda som hjembase har de ambisjoner om å reise ut og oppleve andre steder. På denne måten får kvinnene oppleve både det urbane og det rurale, noe som betyr at «det gode liv» på bygda har fått en ny betydning. På den annen side, kan kvinnenens ønske om en mobil levemåte forstås som en forutsetning for livet på bygda. Mobilitet er en viktig del av de rurale kvinnenens liv, og kan slik illustrere hvordan levemåte og bosted henger sammen. På samme måte kan studiens funn, som viser at det kreves initiativ og handlingskraft for å arrangere ting på bygda, bekrefte at valget om å flytte tilbake også handler om valg av identitet og levemåte. Dermed kan en konkludere med at ønsket om identitet og levemåte har en sammenheng kvinnenens valg om å flytte tilbake til bygda.

Bygda oppleves gjerne både som idyllisk og begrensende (Berg, 2002). Funnene fra studien viser at utvalget ønsker å fremstille det rurale livet på en positiv måte. For de unge voksne er det tydelig at de har valgt å vektlegge styrkene ved bygda ved å bruke en bygdeidyllisk diskurs. De er positive til sosiale relasjoner og fellesskapet i bygda. De ser fordelene av trygge oppvekstvilkår, samt rimeligere boligpriser og muligheter på det rurale arbeidsmarkedet. Flertallet av utvalget referer dessuten til positive erfaringer angående kjønnsnormer på bygda. I tillegg ser informantene muligheter for levemåter, selv der man vanligvis ville sett begrensninger ved å bo i rurale samfunn. Alt dette som veies positivt hos utvalget er nødvendigvis ikke tilfeldig. Med en bakgrunn i oppvekst på bygda, har de unge voksne internalisert en smak for den rurale levemåten. Deres «rurale habitus» (Rye, 2006a) spiller slik inn på deres positive konstruksjon av bygda. Samtidig er det viktig å huske på at dagens velferdssystem har skapt endringer i det moderne samfunnet, der universelle velferdsgoder også vil få betydning for kvinnenens valg i å bosette seg på bygda.

6.1 Videre forskning

Til videre forskning kan det være interessant å vende blikket mot kvinner som har flyttet vekk og som ikke vender tilbake. Min empiri viser at det er store forskjeller mellom unges rurale erfaringer og sosiale bakgrunn ettersom mange av de som flytter vekk, aldri er å se i bygda. Dette er en interessant tilnærming, spesielt siden det er et område det er forsket lite på. Det er også verdt å nevne at studiens case representerer en bygd med nærhet til en større by. For å få et bredere perspektiv i forskningen, kan det derfor være interessant å studere bygdesamfunn med andre geografiske lokasjoner. I tillegg kan det å vektlegge en klassesdimensjon bidra til å forstå påvirkningen av sosioøkonomiske forhold. Eriksen og Andersen (2021) viser for eksempel at kvinner fra lavere klasser trives betydelig mindre med å bo på byga. Av den grunn kan det være sentralt å inkludere ulikheter i utdanning og klasse, i forskningen på kvinners rurale migrasjon.

7.0 Litteraturliste

- Ali, S. & Kelly, M. (2018). Ethics and social research. I C. Seale (Red.), *Researching society and culture* (4. utg., s. 44-61). SAGE Publications.
- Almås, R., Haugen, M. S., Rye, J. F. & Villa, M. (2008). Omstridde bygder. I R. Almås, M.S. Haugen, J. F. Rye, & Villa, M. (Red.), *Den nye bygda* (s. 9-28). Tapir Akademisk Forlag.
- Almås, R., Karlsen, K. H. & Thorland, I. (1995). *Fra pliktsamfunn til mulighetstorg: Tre generasjoner skriver sin ungdom* (Rapport 5/1995). Senter for bygdeforskning.
- Bakken, A. (2020). *Ungdata: Ung i Distrikts-Norge* (NOVA Rapport 3/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/2983>
- Bauman, Z. (2001). *Flytende modernitet* (M. Nygård, Overs.). Vidarforlaget (Opprinnelig utgitt 2000).
- Berg, N. G. (2002). Kjønn på landet og kjønn i byen: om betydningen av ruralitet for urban-rural migrasjon og hverdagsliv. *Kvinneforskning* 26(1), 67-82.
- Bolsø, A. (1994). *Kvinner som ikke kjører traktor, kjører også traktor*. Senter for kvinneforskning. Universitetet i Trondheim-AVH.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften* (A. Prieur, Overs.). Pax forlag (Opprinnelig utgitt 1979).
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolsk makt: artikler i utvalg* (A. Prieur, Overs.). Pax Forlag (Opprinnelig utgitt 1994).
- Brandth, B. & Haugen, M. S. (2008). Rural maskulinitet i endring. I R. Almås, M. S. Haugen, J. F. Rye & M. Villa (Red.), *Den nye bygda* (s. 103-120). Tapir Akademisk Forlag.
- Bye, L. M. (2009). How to be a rural man: Young men's performances and negotiations of rural masculinity. *Journal of rural studies*, 25(3), 278-288.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.03.002>
- Dapi, B., Gjefsen, H. M. & Stølen, N. M. (2020). Kjønnssdeling og kompetansebehov i framtidens arbeidsliv. *Søkelys på arbeidslivet*, 37(4), 267-284.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504.7989-2020-04-04>

- Distriktssenteret. (2017, 5. september). *Juryen si grunngeving for Norheimsund*.
Distriktssenteret. <https://distriktssenteret.no/artikkel/juryen-si-grunngeving-for-norheimsund/>
- Eriksen, I. M. & Andersen, P. L. (2021). *Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge: En flermetodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser* (NOVA Rapport 2/21). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6519>
- Flatland, H. (2011). *Bli hvis du kan, reis hvis du må*. Aschehoug.
- Flemmen, A. B. (1999). *Mellomromserfaringer: En analyse av kvinners frykt for seksualisert vold*. [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø]. Munin vitenarkiv.
<https://hdl.handle.net/10037/659>
- Fosso, E. J. (2004). Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder? I N. G. Berg, B. Dale, H. K. Lysgård & A. Løfgren (Red.). *Mennesker, steder og regional utvikling* (s. 119-135). Tapir Akademisk Forlag.
- Fredriksen, S. (2001). *Distriktskvinnescenarier 2010: å tyde distriktsveier mot kvinneframtid* (NIBR/HIF: Samarbeidsrapport). Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Giddens, A. (1994). *Modernitetens konsekvenser* (S. Jørgensen, Overs.). Hans Reitzels Forlag. (Opprinnelig utgitt 1990).
- Goffman, E. (1974). *Vårt rollespill til daglig: en studie i hverdagslivets dramatikk* (K. Risvik & K. Risvik, Overs.). Dreyer. (Opprinnelig utgitt 1959).
- Grimsrud, G. M. & Aure, M. (2013). *Tilflytting for enhver pris? En studie av tilflyttingsarbeid i norske distriktskommuner* (Ideas2evidence Rapport 4/13). Ideas2evidence, NORUT & Møreforskning.
- Grimsrud, G. M. (2000). *Kvinner på flyttefot* (ØF-Rapport 13/00). Østlandsforskning.
- Grimsrud, G. M. (2012). *Rural migrasjon i Norge: import av teori, metodologiske tilnærminger og kjønnede flyttemønstre*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Bergen.
- Grimsrud, G. M. & Aure, M. (2012). *Målgrupper, aktiviteter og budskap i distriktskommunenes tilflyttingsarbeid. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse* (Ideas2evidence Rapport 1/12). Ideas2evidence & NORUT.

- Haugen, M. S. & Blekesaune, A. (2016). Lokalsamfunnets betydning for eldre i bygd og by. I M. Villa & M. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 303-321). Cappelen Damm.
- Haugen, M. S. & Villa, M. (2006). Big brother in rural societies: Youths' discourses on gossip. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, 60(3), 209-216.
<https://doi.org/10.1080/00291950600889996>
- Haugen, M. S. & Villa, M. (2008). Idyllisk eller kjedelig? Slik ungdom ser bygda. I R. Almås, M.S. Haugen, J. F. Rye & M. Villa (Red.), *Den nye bygda* (s. 137-156). Tapir Akademisk Forlag.
- Heggen, K., Jørgensen, G. & Paulgaard, G. (2003). *De andre: ungdom, risikosoner og marginalisering*. Fagbokforlaget.
- Hidle, K., Cruickshank, J. & Nesje, L. M. (2006). Market, commodity, resource, and strength: Logics of Norwegian rurality. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, 60(3), 189–198 <https://doi.org/10.1080/00291950600889970>
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2023, 20. juni). *Regjeringa med distriktsmelding: Folketalet skal auke i norske distrikt*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringa-med-distriktsmelding-folketalet-skal-auke-i-norske-distrikt/id2985969/>
- Korsvold, T. (2023, 6. november). *Barnehage*. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/barnehage>
- Langeland, C. (2023, 1. desember). *Pendlarkontor Kvam herad*. Kvam Herad.
<https://www.kvam.no/tenester/leige/pendlarkontor/>
- Leknes, S. (2020, 18. august). *Voksende byer og aldrende bygder*. SSB.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/voksende-byer-og-aldrende-bygder>
- Lunestad, Å. (2021). *Å bli eller dra? Om ungdoms oppvekst og fremtidsplaner på bygda i Norge*. [Masteroppgave, NTNU]. NTNU Open.
<https://hdl.handle.net/11250/2784561>
- Lyngstad, J. (2023, 13. januar). Norge - et land med store byer og distrikter med gamle mennesker? *Folkebladet*.
<https://www.folkebladet.no/meninger/i/MoPaAJ/norge-et-land-med-store-byer-og-distrikter-med-gamle-mennesker>

- Lysgård, H.K., Ryntveit, A. K. & Karlsen, J. (2000). *Å bo på landet - et valg av livsstil: en studie av Marnadal og Åseral* (FoU-rapport 15/00). Agderforskning.
- Løland, L. R. & Aarsæther, A. (2020, 18. august). *Byene vokser - distriktene blør*. NRK.
<https://www.nrk.no/vestland/byene-vokser--distriktene-blør-1.15126075>
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups. *Annual Review of Sociology*, 22(1), 129-152.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.22.1.129>
- Mortensen, N. (2008). Erving Goffman. I O. Korsnes (Red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utg., s. 98). Universitetsforlaget.
- Nepstad, C. (2020). *Bygda eller livet! En kvalitativ studie av stedets betydning for livsvalg og selvforståelse hos unge gutter i indre Agder*. [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. AURA.
<https://hdl.handle.net/11250/2684657>
- Nordtug, H. (2021). *Unge motivasjon for å bo i distriktene* (Rapport mars 2021). Distriktsenteret, kompetansesenter for distriktsutvikling.
- Norheim, G. (2019, 14. juni). *Melkerobot fører ikke til mer likestilling på gården*. Kjønnsforskning. <https://kjonnforskning.no/nb/2019/06/melkerobot-forer-ikke-til-mer-likestilling-pa-garden>
- NOU 2019: 25. (2019). *Med rett til å mestre. Struktur og innhold i videregående opplæring*. Kunnskapsdepartementet.
- Orderud, G. (2002). Unge voksne i distrikts-Norge - flytteplaner og flyttemotiver. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(1), 83-88.
- Peter, G., Bell, M. M., Jarnagin, S. & Bauer, D. (2000). Coming back across the fence: Masculinity and the Transition to Sustainable Agriculture. *Rural sociology*, 65(2), 215-233. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2000.tb00026.x>
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1) 65-78. <https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
- Ramstad, M. R. (2018). *Hjem til Vingelen: en kvalitativ studie av tilbakeflytteres opplevelse av fjellbygda Vingelen som bosted*. [Masteroppgave, NTNU]. NTNU Open.
<http://hdl.handle.net/11250/2506948>

- Rye, J. F. (2006a). Lokal kapital og arvelig bofasthet. Rurale ungdommers bostedspreferanser. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6(1), 3-24.
<https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1108>
- Rye, J. F. (2006b). Heading for the cities? Gender and lifestyle patterns in rural youths' residential preferences. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, 60(3), 199-208. <https://doi.org/10.1080/00291950600889988>
- Rye, J. F. (2007). Kjønnsperspektiv på flyttforskning om ungdom. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 25(1), 81-101. <https://doi.org/10.5324/barn.v25i1.3596>
- Rye, J. F. (2011). Youth migration, rurality and class: a Bourdieusian approach. *European Urban and Regional Studies*, 18(2), 170-183. <https://doi.org/10.1177/0969776410390747>
- Sandberg, N. (2008). Inntrykksstyring. I O. Korsnes (Red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utg., s. 124). Universitetsforlaget.
- Sandmo, E. & Børstad, J. (2012, 18. oktober). Småkommuner forgubbes. *NRK*.
<https://www.nrk.no/trondelag/smakommuner-forgubbes-1.8363728>
- Silverman, D. (2020). *Interpreting Qualitative Data* (6. utg.). Sage.
- Skaar, M. (2016). *Tilflytting fra by til bygd* (Rapport 1/16). Norsk senter for bygdeforskning.
<https://ruralis.no/wp-content/uploads/2017/05/157bff2f506e2e.pdf>
- Smeby, K. W. & Brandth, B. (2013). Mellom hjem og barnehage: likestilling i det tredje skiftet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(3-4), 329-347.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2013-03-04-07>
- Statistisk sentralbyrå. (2024). *Kvam (Vestland) kommunefakta* [Statistikk].
<https://www.ssb.no/kommunefakta/kvam>
- Strandbu, Å., Stefansen, K. & Smette, I. (2016). En plass i jevnalderfellesskapet. Idrettens betydning i ungdomstida. I Ø. Seippel, M. K. Sisjord, Å. Strandbu (Red.), *Ungdom og idrett* (s. 113-132). Cappelen Damm Akademisk.
- Sæternes, S. & Aamodt, I. (2023, 19. juni). *Under halvparten av alle sysselsatte jobbet hjemmefra i 2022*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/under-halvparten-av-alle-sysselsatte-jobbet-hjemmefra-i-2022>

- Sørli, K., Aure, M. & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000- tallet* (NIBR-rapport 22/12). Norsk institutt for by- og regionsforskning. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5515>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thorsnæs, G. & Helleve, E. (2024, 28. mai). Kvam. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/Kvam>
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal.
- Tonkiss, F. (2018). Focus groups. I C. Seale (Red.), *Researching society and culture* (4. utg., s. 238-255). SAGE Publications.
- Tönnies, F. & Harris, J. (2001). *Community and civil society*. Cambridge University Press.
- Utdanningsdirektoratet (2023, 16. mars). *Flere jenter søker guttedominerte utdanningsprogram*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/analyser/flere-jenter-soker-guttedominerte-utdanningsprogram/>
- Villa, M. (2002). Livsfasebygda: når sosialt behov endrar seg. I R. Almås, M. S. Haugen & J. P. Johnsen (Red.), *Bygdeforskning gjennom 20 år*. (s. 227-242). Tapir akademisk forlag.
- Weber, M. (2001). *Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd*. (S. Dahl, Overs.). Pax forlag. (Opprinnelig utgitt 1920).
- Wiborg, A. (2003). *En ambivalent reise i et flertydig landskap: unge fra distriktene i høyere utdanning*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Tromsø.
- World Bank, World Development Indicators. (2022). *Rural population (% of total population) - Norway*. [Data file]. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?end=2022&locations=NO&start=1960>
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv: den likestilte familiens motivasjonsformer*. Cappelen Damm akademisk.

Aasjord, B. & Erichsen, A. B. (2022). Bolig, geografi og ulikhet. *Samfunn og økonomi*, 2, 102-123.

Vedlegg: Intervjuguide

Introduksjon

1. Fortell litt om dere selv
 - Navn, alder, utdanning, hvilken by bodd i tidligere, yrke, sivilstatus, bosted i Kvam

Bygd og bygdekultur

2. Hva tenker du på når du tenker på Kvam? Hvorfor?
3. Hvordan var det å vokse opp her?
 - a. Hvordan var det å være barn her? (Fritidsaktiviteter, skole, sosialt miljø)
 - b. Hvordan var det å være ungdom her?
 - c. Hvordan var miljøet/ kulturen i bygda?
4. Hvilke forventninger eller uskrevne regler finnes om hvordan man skal være, eller hva man skal gjøre her?
5. Hva tenker du om denne stereotypien?
 - «De som bor i byen ønsker å satse på karriere og yrkesliv. De som bor på landet ønsker å få barn tidlig og tar ikke høyere utdanning».
 - a. Hvilke andre stereotyper finnes om mennesker og livet på bygda?
 - b. Hvilke stereotyper finnes om menneskene og livet i en byen?

Sosiale forhold

6. Hvordan tilbringer dere ferier og høytider?
 - a. Hvor befinner man seg?
 - b. Hvordan bruker man tiden?
 - c. Familietradisjoner? Venner?
7. Når man treffer bekjente som har blitt værende på bygda, har dere fortsatt noe å snakke om?

Kjønn og kjønnsnormer

8. Hva tenker dere om «den moderne mann»?
 - a. Hva tenker bygda om «den moderne mann»?
 - b. Hvordan har arbeidsoppgavene vært fordelt i hjemmet når man har vokst opp?
 - c. Hva tenker dere om dette bildet? (*BILDE 1*)
9. Hvilket bilde tror du er fra bygda og hvilket er fra byen? Hvorfor?
(*BILDE 2 OG 3*)
10. Hvis vi tenker oss at dette bildet gjelder på bygda. Hva tenker dere da?
(*BILDE 4*)

Levemåte

11. Hva vil dere beskrive som ideell levemåter for dere?

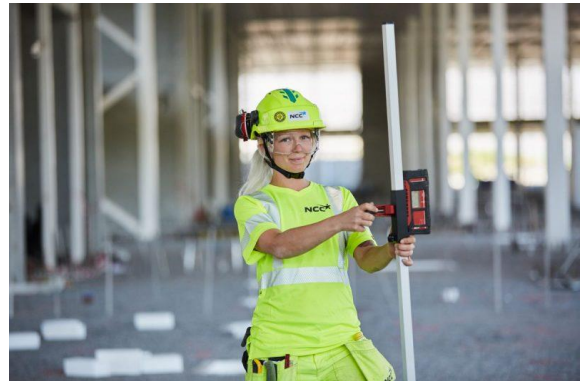
Avslutningsvis

12. Hva kan være grunnen til at man flytter tilbake til bygda?

Bilde: 1

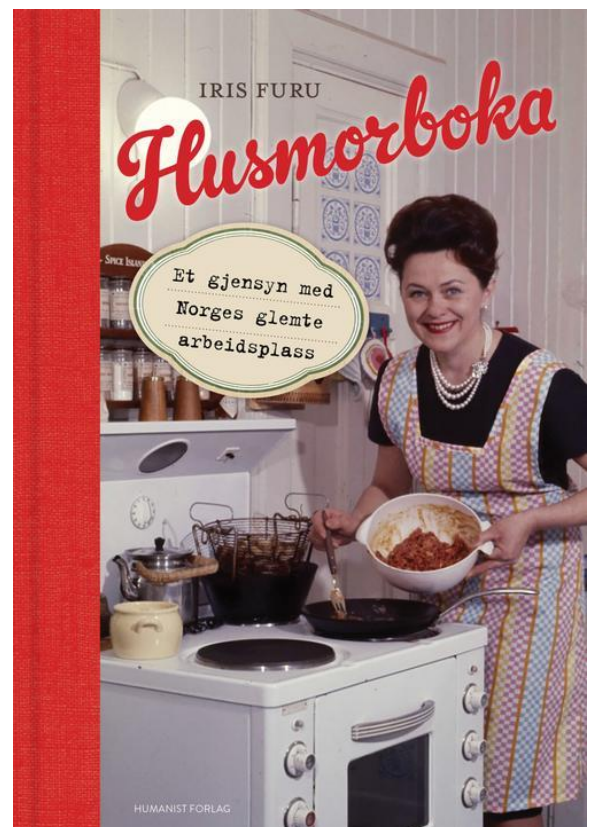
Bilde 2:

Bilde 3:

Bilde 4:

Vedlegg: informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Tilbake til bygda»?

Jeg er en masterstudent ved Universitetet i Bergen, og holder på med den avsluttende hvorfor unge kvinner velger å flytte tilbake til distriktene.

Det skal forskes på holdninger til bygdekultur, oppvekst og forholdet til hjembygda, opplevelsen av kjønn og kjønnsnormer, levemåter, samt sosiale forhold og relasjoner. Hensikten er å kunne bidra med kunnskap om samfunnsproblemet Norge står overfor i dag, angående unge voksne og økt fraflytting fra distriktene. Forskningsspørsmålet som skal analyseres er derfor: *Hvorfor velger unge kvinner å flytte tilbake til bygda?* For å undersøke dette vil jeg sammenlikne to fokusgrupper, én gruppe gutter og én gruppe jenter.

Det vil stilles spørsmål som skal legges til rette for en samtale/ gruppediskusjon mellom deltakerne. Hensikten er å samle inn meninger og refleksjoner rundt temaene. Jeg vil observere samtalen, og ta i bruk lydopptak for analysen i etterkant.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålet som står i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil kun være forskeren og eventuelt veileder, som vil ha tilgang til opplysningene. Navnet ditt vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon. Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent [i starten av juni]. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger bli slettet.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sosiologisk Institutt ved Lise Widding Isaksen, Lise.Isaksen@uib.no.
- Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim, Janecke.Veim@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Lise Widding Isaksen
(Forsker/veileder)

Helene R. Sommerdal

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Tilbake til bygda» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ☐ å delta i fokusgruppeintervju
- ☐ at Helene kan gi opplysninger om meg til prosjektet – hvis aktuelt
- ☐ at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til en evt masteroppgave

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)